

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
РАДА МОЛОДИХ УЧЕНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ІНСТИТУТУ
ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

НДІ ПЗІР НАПрН УКРАЇНИ

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗБУДОВИ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ
ІНФРАСТРУКТУРИ У ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ**

Електронне наукове видання

Харків

2025

Рекомендовано до публікації

Вченою радою Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України (протокол № 3 від 26 березня 2025 р.)

Редакційна колегія:

Сергій ГЛІБКО – канд. юрид. наук, доцент, директор НДІ ПЗІР НАПрН України;

Анна ЛЮБЧИЧ – канд. юрид. наук, старший дослідник, учений секретар НДІ ПЗІР НАПрН України.

Рецензенти:

Євген БІЛОУСОВ – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри права Європейського Союзу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Катерина ВРУБЛЕВСЬКА-МІСЮНА – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри патентознавства та основ правозастосовної діяльності Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова.

Збірник наукових праць НДІ ПЗІР НАПрН України. Вип. : «Актуальні питання розбудови науково-дослідницької інфраструктури у воєнний та повоєнний періоди» за матеріалами Інтернет-конференції (м. Харків, 03 березня 2025 року) / за ред. С. В. Глібка, А. М. Любчич. – Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2025. – 168 с. – Електронне наукове видання. – https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2025/03/conf_03.03.2025.pdf

ISBN 978-617-7806-62-1

DOI 10.37772/978-617-7806-62-1

У збірнику наукових праць представлені доповіді, тези доповідей, наукові повідомлення викладачів, практичних працівників, науковців, що взяли участь у Інтернет-конференції «Актуальні питання розбудови науково-дослідницької інфраструктури у воєнний та повоєнний періоди». Захід був проведений Національною академією правових наук України, Науково-дослідним інститутом правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України, Радою молодих учених Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку 03 березня 2025 року у м. Харкові з метою обміну практичними і теоретичними напрацюваннями й підготовки рекомендацій учасників щодо правових проблем і викликів розбудови науково-дослідницької інфраструктури у воєнний та повоєнний періоди. Збірник наукових праць є продовжуваним науковим виданням та виданий в рамках фундаментального наукового дослідження «Правові механізми нової науково-дослідницької інфраструктури» RK 0121U11376. Видання буде цікавим науковцям, аспірантам, студентам та всім, хто цікавиться актуальними проблемами розвитку науково-дослідницької інфраструктури в сучасних умовах.

ЗМІСТ

Тези та доповіді за матеріалами Інтернет-конференції «Актуальні питання розбудови науково-дослідницької інфраструктури у воєнний та повоєнний періоди»

Внукова Наталія Миколаївна «ЗЕЛЕНІ» ІНВЕСТИЦІЇ У РОЗБУДОВІ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ	6
Павлютін Юрій Миколайович ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ: АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	14
Шаповалова Ольга Вікторівна НАУКОВО-ДОСЛІДНІ ІНСТИТУТИ ЯК БАЗОВИЙ РЕСУРС ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ	19
ЧЕРНЕГА РОМАН ТАРАСОВИЧ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ. АЛЬТЕРНАТИВНІ СПОСОБИ.....	26
Любчич Анна Миколаївна ДЕЯКІ ПИТАННЯ ІНВЕСТИВАННЯ В НАУКУ ТА ОСВІТУ	33
Кохан Вероніка Павлівна ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СФЕРИ ПРАЦІ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ТРУДОВИХ ПРАВ ВЕТЕРАНАМИ ВІЙНИ.....	40
Подрез-Ряполова Ірина СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ СФЕРИ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ: ОКРЕМІ ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ.....	48
Розгон Ольга Володимирівна ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС: ВПЛИВ НА ПРАВО ЄС У СФЕРАХ ЕНЕРГЕТИКИ, КЛІМАТУ, ДОВКІЛЛЯ ТА АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ.....	53
Селіванова Ірина Анатоліївна ДО ПИТАННЯ ПРО РЕЛОКАЦІЮ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	62
Бредіхіна Вікторія Леонідівна АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ ЕКОЛОГО-ПРАВОВИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ.....	68
Стріжкова Алла Володимирівна ЕКОЛОГО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ВНАСЛІДОК ЗАМІНОВАНOSTІ ЗЕМЕЛЬ УКРАЇНИ.....	67

Колісник Анна Сергіївна	
СТВОРЕННЯ ДОДАТКОВИХ СТИМУЛІВ ДЛЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ: ОКРЕМІ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	80
Чубенко Віра Анатоліївна	
ДЕЯКІ ПРАВОВІ ПИТАННЯ КОНКУРЕНЦІЇ НА ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНОМУ РИНКУ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ.....	86
Корват Олена Валеріївна	
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗЕЛЕНИХ ІННОВАЦІЙ У ВИРОБНИЦТВО ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ	94
Давидюк Олександр Миколайович	
НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ НОРМАТИВНОЇ КОНСТРУКЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ В ГАЛУЗЯХ ЕНЕРГЕТИКИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	104
Gubina Ganna Leonidivna	
ADMINISTRATIVE AND FINANCIAL AUTONOMY OF THE FRENCH INDUSTRIAL TECHNICAL CENTRES	110
Лукань Марія Олександрівна	
РОЗВИТОК НОВОЇ ПРАВОВОЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ У ВОЄННІЙ ТА ПОВОЄННІЙ УКРАЇНІ	115
НОВІКОВ ЄВГЕН АНДРІЙОВИЧ	
ПРАВОВИЙ СТАТУС ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ І ТРУДОВИХ ГАРАНТІЙ	121
Макаров Михайло В'ячеславович	
ВИКЛИКИ ДЛЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	126
Шевердіна Вікторія Ігорівна	
ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЛЮДИНИ.....	137
Мамаєв Ілля Олександрович	
ЕВОЛЮЦІЯ МОДЕЛЕЙ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНИХ ПАРТНЕРСТВ В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ ЄС	145
Мухін Владислав Андрійович	
ВИДИ КРИПТОВАЛЮТ ТА ЇХ ПРАВОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ: ОСНОВНІ ПІДХОДИ	154

Терещенко Сергій Володимирович

**ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВНИХ ПАРТНЕРІВ ІЗ ПРИВАТНИМИ НА ОСНОВІ
ІНВЕСТИЦІЙНОГО ДОГОВОРУ ТА БАЛАНСУ ІНТЕРЕСІВ161**

Внукова Наталія Миколаївна

*доктор економічних наук, провідний науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрНУ,*

професор кафедри митної справи і фінансових послуг

ХНЕУ імені Семена Кузнеця

ORCID: 0000-0002-1354-4838

«ЗЕЛЕНІ» ІНВЕСТИЦІЇ У РОЗБУДОВІ НАУКОВО- ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Дослідження присвячено пошуку зв'язку «зелених» інвестицій з науково-дослідницькою інфраструктурою. Розглянуто сучасні європейські підходи до розбудови дослідницького простору та «зеленого» інвестування, які мають значення до мотивування щодо «зеленої» відбудови в Україні. Визначено низький пошуковий попит на дані теми в Google за останні 5 років в Україні. Наведено приклад Миколаївського регіону щодо еко відновлення.

Ключові слова: «зелені» інвестиції, науково-дослідницька інфраструктура, пошукові запити

Vnukova Nataliya

*2nd PhD in Economics, Leading researcher of Scientific and Research
Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of NALS
of Ukraine, Professor of the Department of Customs and Financial Technologies*

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

ORCID 0000-0002-1354-4838

"GREEN" INVESTMENTS IN DEVELOPMENT OF RESEARCH INFRASTRUCTURE

The study is devoted to finding the connection between "green" investments and research infrastructure. Modern European approaches to the development of research space and "green" investment are considered, which are important for motivating "green" reconstruction in

Ukraine. Low search demand for these topics in Google in Ukraine over the past 5 years is determined. An example of the Mykolaiv region regarding eco-recovery is given.

Key words: "green" investments, research infrastructure, search queries

Актуальність. Воєнний та повоєнний періоди висувають нові вимоги до прискорення перетворень у глибоких технологіях для пришвидшення відновлення. «Зелені» технології відіграють тут вирішальну роль, і значення науково-дослідницької інфраструктури постійно посилюється у цьому процесі. Існуюче правове регулювання і інструменти дослідницької інфраструктури в ЄС безумовно мають стимулюючий вплив на розвиток «зелених» технологій. Завданням регулюючих органів та суб'єктів господарювання щодо становлення та розвитку науково-дослідницької інфраструктури є використати позитивний досвід у рівні її розвитку в країнах ЄС і схвально вплинути на інтеграцію України до цієї передової сфери, для чого мають бути створені як правові, так і організаційні передумови.

Діюче правове регулювання і інструменти дослідницької інфраструктури в ЄС створюють певне підґрунтя для впливу на розвиток «зелених» інвестицій. Подальші кроки щодо становлення дослідницької інфраструктури мають прискоритися для країн східної частини ЄС і позитивно вплинути на інтеграцію до цієї сфери України, для чого, незважаючи на особливий правовий період, є нормативні і організаційні передумови. Мережі Європейських дослідницьких інфраструктур сприятимуть посиленню взаємодії між всіма видами об'єктів сучасних інфраструктур, що можуть бути складовими «зелених» інвестицій [1].

Виклад. Дорожня карта Європейського стратегічного форуму (ESFRI) щодо економіко-правових змін з розвитку дослідницьких інфраструктур зараджуватиме встановленню впливу різних видів та об'єктів сучасних інфраструктур та стимулюванню розвитку «зелених» технологій [1]. ESFRI 20 лютого 2025 року опублікував новий звіт про фінансування європейських дослідницьких інфраструктур (RI) [3], заснований на відповідях 54 RI з 19

держав-членів. У звіті визначено ключові проблеми, включно з розбіжностями в механізмах фінансування між розподіленими та єдиними RI, а також потребою у більшій прозорості джерел фінансування та розрахунків вартості доступу. Висновки підкреслюють критичну роль національних дорожніх карт і дорожніх карт ESFRI у формуванні узгодженої європейської стратегії RI, що забезпечує довгострокову стійкість і ефективність. У звіті також представлені рекомендації щодо вдосконалення моделей фінансування, сприяння співпраці та покращення фінансового планування в екосистемі RI. На основі аналізу даних опитувань та враховуючи результати зустрічі форуму зацікавлених сторін ESFRI визначено деякі рекомендації, які можуть бути важливими для воєнного та повоєнного відновлення. Їх у звіті поділено на проєкти для дослідницьких інфраструктур на всіх рівнях: регіональному, національному і європейському.

Пріоритетними відзначено для дослідницьких інфраструктур, що може бути враховано саме для «зелених» інвестицій, це розвиток кращого розуміння та огляду національних джерел фінансування для забезпечення ефективного моніторингу і планування. Вважається, що цей підхід спрямований на полегшення обговорення з національними донорами та підтримка більш успішних заявок на фінансування. Додатково визначено, що певне значення має чітка методологія для розрахунку витрат на RI, а також вирішення проблем найму, навчання та мотивації персоналу [3]. Для «зелених» інвестицій це має суттєве значення з урахуванням новизни процесів.

Актуальність умов отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС та початку гармонізації національної правової системи з «*acquis communautaire*» важлива щодо включення галузі науки та освіти. Аналіз ключових документів ЄС, які регулюють правове поле та визначають напрями розвитку Європейського дослідницького простору, показав, що відбувається еволюція його місії від подолання фрагментації національних дослідницьких систем й посилення політичної координації між державами-

членами та ЄС (2000–2007), до вільного руху знань як «п'ятої свободи» (2007–2012) та до формування спільного ринку знань, досліджень та інновацій (2012–2024). Інноваційна практика ЄС з розбудови Європейського дослідницького простору потребує подальшого осмислення в умовах прагнення України до більшої інтеграції до нього, зокрема, в частині «зелених» інвестицій [4].

Повоєнне відновлення економіки вимагає перегляду пріоритетів розвитку та пошуку компромісу між економічними, соціальними й екологічними пріоритетами перетворень, які в сукупності мають забезпечити сталий розвиток суспільства. У цьому процесі саме «зелене» інвестування стає пріоритетним у світі. Сутність «зелених» інвестицій у контексті сталого розвитку на засадах «зеленої» економіки має розглядатися як пріоритетне для повоєнного відновлення. Група національних дослідників провели аналіз підходів до розуміння сутності «зелених» фінансів, використано порівняльний метод для дослідження активності «зеленого» фінансування в країнах ОЕСР, що дозволило їм побудувати структурно-логічну схему формування та розміщення публічних фінансових ресурсів для потреб «зеленої» економіки. Це покладено в основу рекомендацій з повоєнного відновлення України на засадах «зелених» фінансів [5].

Для досягнення цілей сталого розвитку ООН фінансування та інвестиції в стійку інфраструктуру відіграють ключову роль у їх досягненні з огляду на її багатогранну користь для навколишнього середовища, суспільства та економіки. Застосована методологія Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses (PRISMA) для вивчення фінансових та інвестиційних аспектів стійкої інфраструктури для колекції з 4308 публікацій, датованих з 2009 по 2023 рік, показала зростаюче значення «зелених» фінансів як центральної теми дослідження та переважаючої тенденції в цій галузі. Дослідники запропонували концептуальну основу для інтеграції «зеленого» фінансування в сталий розвиток інфраструктури [6, 7].

Фахівці НДІ ПЗІР НАПрНУ вносять низку пропозицій для швидшого приведення чинного законодавства до євроінтеграційних вимог для забезпечення умов для ефективного здійснення інноваційної діяльності, незважаючи на умови воєнного стану [8], в цьому контексті перспективним є дослідження спорідненості дій щодо «зелених» інвестицій та розвитку дослідницької інфраструктури.

Автором виконана оцінка рівня пошукової активності в Google темами «зелених» інвестицій та дослідницької інфраструктури (українською мовою) в Україні за останні 5 років (на 01 березня 2025 року) з використанням пошукового ресурсу Google Trends [8], яка показала, що зацікавленість темою є надзвичайно низькою, але статистично значимою, при цьому інтерес до «зелених» інвестицій є вищим і виділено пріоритетний регіон – це Миколаївська область і місто Київ.

Виявлений феномен Миколаївщини показав, що там є Проєкт "Зелене відновлення Миколаївщини", який впроваджується за сприяння Програми розвитку ООН (ПРООН) в Україні в межах Програми із відновлення та розбудови миру за фінансової підтримки Уряду Данії, а також додатково за фінансової підтримки Швеції. Партнерами ГО "Фонд розвитку міста Миколаєва" у «зеленому» відновленні громади стали Вознесенська міська рада та МБФ "Фонд громади Вознесенська" [10]. Враховуючи, що Концепція «зеленої» відбудови пов'язана не тільки із захистом довкілля при відновленні зруйнованого, але і вдосконаленням розвитку громади, це не може не відзначитися на становленні інфраструктури, зокрема, дослідницької. Такий позитивний приклад може бути застосований і в інших громадах країни.

Висновки. Розглянуті питання «зелених» інвестицій в умовах викликів воєнного стану показали існуючу потребу в їх розвитку. Для України перспективним є інтеграція не тільки до ЄС, але й інших країн світу щодо зацікавленості у прискоренні розбудови науково-дослідницької інфраструктури з урахуванням вимог «зеленої» економіки. Активне

дослідження проєктів ЄС щодо дослідницького простору створює базу для запровадження «зеленого» інвестування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Внукова Н.М. Економіко-правове забезпечення розвитку дослідницької інфраструктури у кластерній політиці *Збірник наукових праць НДІ ПЗІР НАПрН України. Вип. : «Актуальні питання розбудови науково-дослідницької інфраструктури у воєнний та повоєнний періоди» за матеріалами Інтернетконференції* (м. Харків, 28 лютого 2024 року) / за ред. С. В. Глібка, А. М. Любчич. Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2024.С.5-13. Електронне наукове видання. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/conf_28.02.2024.pdf
2. Внукова Н.М. Вплив дослідницької інфраструктури на розвиток Індустрії 4.0 *Збірник наукових праць НДІ ПЗІР НАПрН України. Вип. 7: Актуальні питання розбудови науково-дослідницької інфраструктури : за матеріалами інтернет-конференції* (м. Харків, 28 лютого 2022 року) / за ред. С. В. Глібка. Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2022 Електронне наукове видання. – https://ndipzir.org.ua/wpcontent/uploads/2022/Conf_28.02.22.pdf
3. ESFRI Report: Funding of Research Infrastructures June 2024 P.61 URL: <https://zenodo.org/records/14770891>
4. Топузов , О., Локшина, О., Джурило, А., & Шпарик, О. (2023). Європейський дослідницький простір як орієнтир розвитку освіти і науки в Україні. *Український Педагогічний журнал*, (4), 5–19. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-4-5-19>
5. Варченко, О., Варченко, О., Драган, О., Ткаченко, К., Рибак, Н., & Зубченко, В. (2024). «Зелені фінанси» в повоєнному відновленні України: організаційно-фінансові аспекти. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(56), 75–85. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.56.2024.4403>
6. Meng, Jiayin; YE, Zhen; WANG, Ying. Financing and investing in

sustainable infrastructure: a review and research agenda. *Sustainable Futures*, 2024, 100312. URL: <https://doi.org/10.1016/j.sftr.2024.100312>

7. “Зелені” інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст Київ, 2019. 316 с. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf

8. Подрез-Ряполова І.В. Правове забезпечення цілісності інноваційного процесу в умовах наближення України до членства в ЄС. *Право та інновації*. 2024. №1. С.44-50. DOI: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-1\(45\)-6](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-1(45)-6)

9. Як користуватися сервісом Google Trends? URL: <https://adwservice.com.ua/uk/yak-korystuvatysya-servisom-google-trends>.

10. Зелена відбудова: як громада на Миколаївщині вже зараз застосовує екопідхід у відновленні URL: <https://rubryka.com/article/zelena-vidbudova-gromad/>

REFERENCES

1. Vnukova N.M. (2024) Ekonomiko-pravove zabezpechennia rozvytku doslidnytskoi infrastruktury u klasternii politytsi Zbirnyk naukovykh prats NDI PZIR NAPrN Ukrainy. Vyp. : «Aktualni pytannia rozbudovy naukovy doslidnytskoi infrastruktury u voiennyi ta povoiennyi periody» za materialamy Internetkonferentsii (m. Kharkiv, 28 liutoho 2024 roku) / za red. S. V. Hlibka, A. M. Liubchych. Kharkiv: NDI PZIR NAPrN Ukrainy, 5-13. Elektronne naukove vydannia. [in Ukrainian]

2. Vnukova N.M. (2022) Vplyv doslidnytskoi infrastruktury na rozvytok Industrii 4.0 Zbirnyk naukovykh prats NDI PZIR NAPrN Ukrainy. Vyp. 7: Aktualni pytannia rozbudovy naukovy doslidnytskoi infrastruktury : za materialamy internet-konferentsii (m. Kharkiv, 28 liutoho 2022 roku) / za red. S. V. Hlibka. – Kharkiv: NDI PZIR NAPrN Ukrainy, 2022.– Elektronne naukove vydannia. [in Ukrainian]

3. ESFRI Report: Funding of Research Infrastructures June 2024 P.61

Retrieved from: <https://zenodo.org/records/14770891> [in English]

4. Topuzov , O. ., Lokshyna, O. ., Dzhurylo, A. ., & Shparyk, O. . (2023). Yevropeyskyi doslidnytskyi prostir yak oriientyr rozvytku osvity i nauky v Ukraini. *Ukrainskyi Pedahohichnyi zhurnal*, (4), 5–19.

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-4-5-19> [in Ukrainian]

5. Varchenko, O., Varchenko, O., Drahan, O., Tkachenko, K., Rybak, N., & Zubchenko, V. (2024). «Zeleni finansy» v povoiennomu vidnovlenni Ukrainy: orhanizatsiino-finansovi aspekty. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(56), 75–85. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.56.2024.4403>[in Ukrainian]

6. Meng, Jiayin; YE, Zhen; WANG, Ying (2024) Financing and investing in sustainable infrastructure: a review and research agenda. *Sustainable Futures*, 100312. <https://doi.org/10.1016/j.sftr.2024.100312> [in English]

7. “Zeleni” investytsii u stalomu rozvytku: svitovyi dosvid ta ukrainskyi kontekst Kyiv, 2019. P.316 [in Ukrainian]

8. Podrez-Riapolova, I. V. (2024). Legal assurance of the integrity of the innovation process in the conditions of Ukraine's approach to EU membership. *Pravo ta innovatsii*, 1, 44-50. DOI: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-1\(45\)-6](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-1(45)-6) [in Ukrainian]

9. Iak korystuvatysia servisom Google Trends? Retrieved from: <https://adwservice.com.ua/uk/yak-korystuvatysya-servisom-google-trends> [in Ukrainian].

10. Zelena vidbudova: yak hromada na Mykolaiivshchyni vzhe zaraz zastosovuie ekopidkhid u vidnovlenni Retrieved from <https://rubryka.com/article/zelena-vidbudova-gromad/> [in Ukrainian].

Павлютін Юрій Миколайович

*доктор юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник
Науково-дослідний інститут правового забезпечення інноваційного
розвитку Національної академії правових наук України, м. Харків, Україна*

ORCID ID: 0000-0001-7501-2557

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ: АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Досліджені окремі актуальні проблеми розвитку науково-дослідницького потенціалу в Україні. Проаналізовані деякі аналітичні документи, зокрема аналітичний звіт Європейської Комісії щодо узгодження законодавства України з нормативно-правовою базою Європейського Союзу та моніторингове дослідження стану наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні у 2023 році. Наголошено на необхідності посилення науково-дослідницького потенціалу, який є основою проведення наукових досліджень, комерціалізації результатів наукової діяльності та інтегрування в міжнародний науково-освітній простір.

Ключові слова: аналітичний звіт, інтеграція, науково-дослідницька інфраструктура, науково-дослідницький потенціал, наукова діяльність.

Pavliutin Yuri

*Doctor in Law, Associate Professor, Leading researcher of Scientific and
Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development
of NALS of Ukraine*

ORCID ID: 0000-0001-7501-2557

DEVELOPMENT PROBLEMS OF SCIENTIFIC AND RESEARCH POTENTIAL: ANALYTICAL ASPECT

Some current problems of developing scientific and research potential in Ukraine are studied. Some analytical documents are analyzed, in particular, the analytical report of the European Commission on the harmonization of Ukrainian legislation with the regulatory

framework of the European Union and the monitoring study of the state of scientific, scientific and technical and innovative activity in Ukraine in 2023. The need to accumulate resources to strengthen scientific and research potential, which is the basis for conducting scientific research, commercializing the results of scientific activity and integrating into the international scientific and educational space is emphasized.

Keywords: analytical report, integration, scientific and research infrastructure, scientific and research potential, scientific activity.

З початком повномасштабного вторгнення росії на територію нашої країни щорічно спостерігається тенденція негативних змін науково-дослідницького потенціалу. Враховуючи сучасні виклики, держава повинна акумулювати ресурси для посилення науково-дослідницького потенціалу, який є визначальним чинником ефективного проведення наукових досліджень, комерціалізації результатів наукової діяльності та інтегрування в міжнародний науково-освітній простір.

Слід погодитися, що інтеграція вітчизняного наукового потенціалу у світовий науковий простір шляхом проведення спільних досліджень і розробок з міжнародними науковими організаціями та забезпечення участі вітчизняних дослідників у міжнародних наукових заходах є стратегічною метою України у сфері науки, яка визначена в усіх нормативно-правових актах, стратегіях, концепціях та програмах уряду [1].

Відповідно до аналітичного звіту Європейської Комісії щодо узгодження законодавства України з нормативно-правовою базою Європейського Союзу (acquis), який містить структурне оцінювання загальної спроможності дотримуватися зобов'язань, пов'язаних із членством в Європейському Союзі, Україна демонструє середній рівень підготовки у сфері науки та досліджень, країна бере участь у програмах Європейського Союзу у сфері досліджень та інновацій та прагне глибше інтегруватися до Європейського науково-дослідного простору, проте її діяльність у сфері досліджень та інновацій і потенціал освоєння технологій залишаються обмеженими через дефіцит фінансування, неефективні механізми розподілу

коштів і фрагментоване управління, скорочується кількість науковців, і відтік дослідників значно перевищує їх притік, тобто існує потреба у стратегії утримання та приваблення талановитих фахівців у сфері досліджень та інновацій, зокрема, із числа діаспори, кар'єрної підтримки дослідників та інвестування в дослідницьку інфраструктуру, при цьому також відмічається, що, хоча в Україні існує відповідне законодавство щодо вдосконалення системи досліджень та інновацій, його імплементація поки що не принесла вагомих результатів [2]. Зазначене підтверджує наявність проблемних питань щодо розвитку науково-дослідницького потенціалу, які потребують невідкладного рішення. До того ж в Україні відсутній єдиний механізм та система обліку втрати людського наукового потенціалу, доступні дані про негативний вплив війни на українських науковців та науку є фрагментарними [3].

Згідно з аналітичними даними щодо провадження наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні у 2023 році, позиції України в міжнародних рейтингах інноваційного розвитку підтверджують наявність високого рівня науково-освітнього потенціалу, який є ключовим фактором конкурентоспроможності української науково-інноваційної сфери, основою для наукових розробок, інновацій, нової техніки та технологій, Разом з цим у зазначеному аналітичному документі регламентується, що результати оцінювання науково-інноваційної спроможності України виявляють ряд наступних проблем:

- неефективний механізм впровадження інновацій у сферу економічної діяльності та подальшої комерціалізації;
- недостатній рівень державної підтримки інноваційних проєктів та їх фінансування як з державного бюджету, так і з боку приватних інвесторів;
- невикористання всіх можливостей, наданих Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, зокрема у сферах науково-технологічного співробітництва, розвитку підприємництва та промислової політики;

- низький рівень співпраці між інноваційними підприємствами та науково-дослідними установами [4].

Огляд зазначених аналітичних документів констатує необхідність вжиття кардинальних дієвих заходів для підвищення науково-дослідницького потенціалу, зокрема шляхом розробки та реалізації відповідних документів стратегічного планування, удосконалення механізмів державної підтримки дослідників та здійснення інвестування в науково-дослідницьку інфраструктуру з урахуванням позитивного світового досвіду в сфері науки та інновацій.

Перспективами подальших наукових досліджень є розгляд питань щодо ефективності державного регулювання дослідницьких інфраструктур в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грачев О. О., Овчарова Л. П. Розвиток міжнародної науково-технічної співпраці НАН України. *Наука та наукознавство*. 2020. № 2 (108). С. 28–53. DOI: <https://doi.org/10.15407/sofs2020.02.028>.

2. Аналітичний звіт до Повідомлення Комісії для Європейського Парламенту, Європейської Ради та Ради. Висновок Європейської Комісії щодо заявки України на членство в Європейському Союзі. Брюссель, 01.02.2023. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Analitychnyj-zvit-YEK-ukrayinskoyu.pdf>.

3. Збереження науковців в умовах війни та надзвичайних ситуацій. Біла книга. Проект «Наука в небезпеці». 2024. URL: <https://scienceatrisk.org/storage/lp/116/78dc497f5583dab6ad3269bf89b7fad4d09f85ff.pdf>.

4. Наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність в Україні у 2023 році: науково-аналітична доповідь / Т. В. Писаренко, Т. К. Куранда та ін. К.: УкрІНТЕІ, 2024. 108 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/nauka/informatsiyno-analitchni/2024/05.08.2024/Naukovo->

[analitychna.dopovid-Naukova.naukovo-tekhnichna.ta.innovatsiyna.diyalnist.v.Ukrayini.u.2023.rotsi-05.08.2024.pdf](https://www.mon.gov.ua/sites/1/nauka/informatsiyno-analitychni/2024/05.08.2024/Naukovo-analitychna.dopovid-Naukova.naukovo-tekhnichna.ta.innovatsiyna.diyalnist.v.Ukrayini.u.2023.rotsi-05.08.2024.pdf).

REFERENCES

1. Grachev O.O., Ovcharova L.P. (2020). The development of the international science and technology cooperation of the nas of Ukraine. *Science and Science of Science* 2020. No 2 (108). (pp. 28–53). DOI: <https://doi.org/10.15407/sofs2020.02.028>. [in Ukrainian].

2. Analitychnyj zvit do Povidomlennia Komisii dlia Yevropejs'koho Parlamentu, Yevropejs'koi Rady ta Rady. Vysnovok Yevropejs'koi Komisii schodo zaiavky Ukrainy na chlenstvo v Yevropejs'komu Soiuzi : robochij dokument personalu Komisii. Briussel'. 01.02.2023. SWD(2023) 30 final / Yevropejs'ka Komisiia. Briussel', 2023. 70 p. [Analytical report to the Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council. Conclusion of the European Commission on Ukraine's application for membership in the European Union: a working document of the Commission's staff]. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Analitychnyj-zvit-YEKukrayinskoyu.pdf>. [in Ukrainian].

3. Zberezhennia naukovtsiv v umovakh viiny ta nadzvychajnykh sytuatsii. Bila knyha. Proiekt «Nauka v nebezpetsi». URL: <https://scienceatrisk.org/storage/lp/116/78dc497f5583dab6ad3269bf89b7fad4d09f85ff.pdf>. [in Ukrainian].

4. Naukova, naukovo-tekhnichna ta innovatsiina diialnist v Ukraini u 2023 rotsi: naukovo-analitychna dopovid / T.V. Pysarenko, T. K. Kuranda ta in. K.: UkrINTEI, 2024. 108 p. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/nauka/informatsiyno-analitychni/2024/05.08.2024/Naukovo-analitychna.dopovid-Naukova.naukovo-tekhnichna.ta.innovatsiyna.diyalnist.v.Ukrayini.u.2023.rotsi-05.08.2024.pdf>. [in Ukrainian].

Шаповалова Ольга Вікторівна

*доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник
Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного
розвитку НАПрН України*

ORCID [0000-0002-8813-3849](https://orcid.org/0000-0002-8813-3849)

НАУКОВО-ДОСЛІДНІ ІНСТИТУТИ ЯК БАЗОВИЙ РЕСУРС ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ

У тезах узагальнено теоретичні та певні практичні здобутки освітян на шляху закладання підвалин щодо розгляду дуальної освіти у всій її комплексності. Аргументовано доцільність вдосконалення не лише наявних моделей дуальної форми освіти, але також – розробки й перспективних моделей для правників.

Запропоновано у процесі здобуття вищої юридичної освіти запровадити обов'язкове заохочення здобувачів освіти до активної науково-дослідної роботи та інтелектуальної публічності.

Ключові слова: вища юридична освіта, дуальна форма здобуття освіти, науково-дослідна робота здобувача, інтелектуальна публічність, професійні академії.

Shapovalova Olga

*2nd PhD in Law, Professor, Leading Researcher of the Scientific and Research
Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of the
NALS of Ukraine*

ORCID [0000-0002-8813-3849](https://orcid.org/0000-0002-8813-3849)

RESEARCH INSTITUTES AS A BASIC RESOURCE OF DUAL EDUCATION

The theses summarizes the theoretical and certain practical achievements of the educator on the way to laying the foundation for consideration of dual education in all its complexity. The expediency of improving not only the existing models of dual forms of education, but also the development of promising models for lawyers is argued.

In the process of obtaining a higher legal education, it is proposed to introduce mandatory encouragement of education seekers to active research work and intellectual publicity.

Key words: higher legal education, dual form of education, working hypothesis, intellectual publicity, professional academies.

Серед низки актуальних проблем розвитку юридичної освіти майже десятиріччя активно обговорюються теоретичні і практичні питання дуальної форми її здобуття. Послідовно напрацьовуються перспективні позиції покращення навчального процесу внаслідок її запровадження.

Відомо, що наукові установи забезпечують напрацювання надбань науки, які доцільні для використання їх у процесі підготовки висококваліфікований фахівців у галузі права. Натомість дослідження щодо оцінки безпосередньо профільних науково-дослідних інститутів базовим ресурсом дуальної освіти для здобувачів освіти у галузі права майже не проводилась на комплексному рівні.

Можна вважати такими, що мають опосередкований вплив на розв'язання цієї проблеми наступні праці. У статті «Юридична наука, юридична освіта й цифровізація: окремі аспекти взаємодії» [1] обґрунтовано низку правових питань щодо взаємодії юридичної науки та юридичної освіти. Саме про шляхи удосконалення юридичної освіти в Україні, у т. ч., акцентуючи на підходах до використання надбань правової науки при підготовці висококваліфікованих юристів, йдеться у навчальному посібнику за редакцією С.Д. Гусарєва «Юридична деонтологія» [2].

Уявлення про юридичну науку як систему знань в їх структурній багатоманітності дозволяє запроваджувати у навчальний процес методика поєднання глибоких теоретичних знань з правових дисциплін і практичних навичок. Методика поєднання теоретичних знань з практичними навичками дозволяє долучити студентів до наукової роботи, що вкрай важливо для підготовки кваліфікованих юристів.

Тому й співпраця науково-дослідних інститутів з навчальними

зкладами є важливою. Вона дозволяє в оригінальний спосіб не лише надати ключові знання про правове регулювання суспільних відносин (в історичному та сучасному аспектах), а й долучити студентів до наукової роботи.

Процес долучення засвідчує розвиток юридичної освіти. Стан творчого переосмислення студентами ідей і поглядів сучасних вчених та правників минулих поколінь сприяє поживленню юридичної науки.

Історичний аспект узагальнення досвіду організації юридичної науки та освіти в Київському комерційному інституті – Київському інституті народного господарства на рівні дисертаційного дослідження здійснила Людмила Володимирівна Міхневич у кандидатській дисертації «Розвиток юридичної науки і освіти в Київському комерційному інституті – Київському інституті народного господарства (1906–1930 рр.)» [3].

Вивчення досвіду організації юридичної освіти в ККІ– КІНГ у набуває особливого значення для побудови сучасної системи підготовки кваліфікованих юристів, в т.ч. для напрацювання підходів для взаємодії Науково-дослідних інститутів Національної академії правових наук України з вищими навчальними закладами. Саме вони можуть бути базовим ресурсом дуальності освіти, який ще не застосовано повною мірою.

Широке застосування здобутків правової науки в навчальному процесі має забезпечити високу науково-теоретичну підготовку фахівців і формування в них навичок дослідницької роботи як при вирішенні практичних завдань на семінарських заняттях, так і в процесі наукової студентської роботи, що віддзеркалюється в підготовці курсових, дипломних, магістерських робіт, а згодом може мати продовження в написанні статей, підготовці дисертацій, а також і в поточній практичній діяльності юристів, успіх у якій нерідко залежить від теоретичної підготовки фахівця [1, с.8].

Освітняни вже мають значні теоретичні та певні (значно скромніші) практичні здобутки на цьому шляху.

Так закладено підвалини щодо розгляду дуальної освіти у всій її

комплексності та наявних моделей. Застосовано системний підхід до вивчення філософських, історичних, соціально-економічних, управлінських засад для повноти прояснення її сутності. Послідовно розкривається зміст основоположних принципів забезпечення її якості (акредитація дуальних освітніх програм; отримання регулярного зворотного зв'язку від здобувачів; оцінка знань та компетентностей здобувачів, а також якості роботи наставників та кураторів).

Натомість з боку наукових установ не проводились відповідні дослідження.

Дуальна освіта сприймається інноваційною формою підготовки фахівців у закладах вищої освіти. Тому невиправданою є її характеристика лише як набуття практичного досвіду внаслідок кооперації навчання й виробництва [4].

На набуття практичного досвіду здобувачами юридичної освіти також зорієнтована юридична клінічна освіта як спосіб набуття студентами практичних навичок юриста шляхом надання безоплатної правової допомоги населенню в рамках проходження навчальної та інших видів практики на базі юридичної клініки вищого навчального закладу [5. с.172].

Водночас для підготовки фахівців за спеціальністю 081 – «ПРАВО» неприпустимо розглядати дуальну освіту безвідносно науково-дослідницької складової. Важливо, що за такого підходу – омріяний формат науково-дослідницької роботи не стає популярним, бо на робоче місце науково-дослідницького інституту студент не попаде з об'єктивних причин. І тоді виходить, що дуальна освіта не сприяє підвищенню рівня мотивації до навчання тих здобувачів освіти, які проявляють глибоку допитливість. Їх значно менше тих, хто імпульсивно сприймає процес отримання знань. Але від цього повага до їх підготовки за дуальною формою не стає непотрібною. Бо тоді дуальна форма підготовки фахівців у галузі права не сприятиме підвищенню рівня мотивації до навчання, при тому, що було сталою традицією поєднання юридичної освіти та юридичної науки.

Для підготовки кваліфікованих юристів така співпраця є дуже важливою, оскільки вона дає змогу не лише надати ключові знання про правове регулювання суспільних відносин (в історичному та сучасному аспектах), а й долучити студентів до наукової роботи. Це дає студентам змогу бути обізнаними із сучасними юридичними проблемами та готуватися до практичної діяльності, яка нерідко включає дослідницьку роботу. Разом із тим на законодавчому рівні нормативно-правове регулювання стимулювання форм такої співпраці вкрай лаконічні та не відповідає наявним потребам.

Л.В. Красицькою та А.Г. Лапком А.Г. як провідними науковцями та водночас авторитетними практикуючими фахівцями доведено, що застосування елементів дуальної форми здобуття освіти в навчальному процесі підготовки правників в Україні, є ускладненим [6, с.130-131].

Спроба узагальнення теоретичних та деяких практичних здобутків освітян на шляху закладання підвалин щодо розгляду дуальної освіти у всій її комплексності закладалась у статті «Навчання як спроба розв'язання наукових проблем: компонента дуальності освіти» [7].

Висновки.

1. Виходячи з того, що в Україні, в основному, практикується німецька модель Концепції дуальної освіти, слід визнати потребу модернізації дуальної освіти правників (здобувачів освіти за спеціальністю 081 – «ПРАВО»). Зокрема, розгляд дуальної освіти у всій її комплексності та наявних моделей передбачає розширення для них науково-дослідної компоненти. Досягненням такої моделі дуальної форми вищої освіти правників є забезпечення інтелектуальної публічності студентів.

2. Для підсилення науково-дослідної складової у зв'язку юридичної освіти з наукою слід вивчати досвід запровадження нового виду закладів дуальної вищої освіти — професійних академій. За аналогією пропонується залучення науково-дослідних інститутів НАПрН України, як потенційного базового ресурсу дуальної освіти в Україні замість професійних академій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вінник О.М., Шаповалова О.В., Попович Т.Г. Юридична наука, юридична освіта й цифровізація: окремі аспекти взаємодії. Підприємництво, господарство і право. №3.2021 с.83-89.

2. Гусєва С.Д. Юридична деонтологія. 2. Основні шляхи удосконалення вищої юридичної освіти в Україні. URL: <https://ukrtextbook.com/yuridichna-deontologiya-gusaryev-s-d/yuridichna-deontologiya-gusaryev-s-d-2-osnovnishlyaxi-udoskonalennya-vishho%D1%97-yuridichno%D1%97-osviti-v-ukra%D1%97ni.html>.

3. Міхневич Л. В. Розвиток юридичної науки і освіти в Київському комерційному інституті – Київському інституті народного господарства (1906–1930 рр.) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. Київ, 2009. 20 с.

4. Курок В., Гребеник А. Дуальна освіта як інноваційна форма підготовки фахівців у закладах вищої освіти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2020. № 1 (95). С. 239–248. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2020_1_25.

5. Лоджук М.Т. Юридичні клініки в Україні: освіта та правова допомога : монографія / М.Т. Лоджук. – Одеса : Фенікс, 2015. – 328 с.

6. Красицька Л.В., Лапко А.Г. Застосування елементів дуальної форми здобуття вищої освіти під час підготовки правників Нове українське право, Вип. 3, 2022. с.128-135.

7. Шаповалова О.В., Лупенко А.О. Навчання як спроба розв'язання наукових проблем: компонента дуальності освіти. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*: збірник наукових праць. Київ, 2024. №2(48). С.288-296.

REFERENCES

1. Vinnyk O.M., Shapovalova O.V., Popovych T.H. Yurydychna nauka, yurydychna osvita y tsyfrovizatsiia: okremi aspekty vzaiemodii. Pidpryiemnytstvo, gospodarstvo i pravo. №3.2021 s.83-89.

2. Husieva S.D. Yurydychna deontolohiia. 2. Osnovni shliakhy udoskonalennia vyshchoi yurydychnoi osvity v Ukraini. URL: <https://ukrtextbook.com/yuridichna-deontologiya-gusaryev-s-d/yuridichna-deontologiya-gusaryev-s-d-2-osnovnishlyaxi-udoskonalennya-vishho%D1%97-yuridichno%D1%97-osviti-v-ukra%D1%97ni.html>.

3. Mikhnevych L. V. Rozvytok yurydychnoi nauky i osvity v Kyivskomu komertsiiinomu instytuti – Kyivskomu instytuti narodnoho hospodarstva (1906–1930 rr.) : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.01 / NAN Ukrainy, In-t derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho. Kyiv, 2009. 20 s.

4. Kurok V., Hrebenyk A. Dualna osvita yak innovatsiina forma pidhotovky fakhivtsiv u zakladakh vyshchoi osvity. Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii. 2020. № 1 (95). S. 239–248. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2020_1_25.

5. Lodzhuk M.T. Yurydychni kliniky v Ukraini: osvita ta pravova dopomoha : monohrafiia / M.T. Lodzhuk. – Odesa : Feniks, 2015. – 328 s.

6. Krasyska L.V., Lapko A.H. Zastosuvannia elementiv dualnoi formy zdobuttia vyshchoi osvity pid chas pidhotovky pravnykiv Nove ukrainske pravo, Vyp. 3, 2022. s.128-135.

7. Shapovalova O.V., Lupenko A.O. Navchannia yak sproba rozviazannia naukovykh problem: komponenta dualnosti osvity. Aktualni problemy prava: teoriia i praktyka: zbirnyk naukovykh prats. Kyiv, 2024. №2(48). S.288-296.

Чернега Роман Тарасович

доктор юридичних наук, доцент кафедри права Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая, м. Київ,

Україна

ORCID: 0009-0002-8875-6875

ВИРІШЕННЯ СПОРІВ. АЛЬТЕРНАТИВНІ СПОСОБИ.

Наукова робота присвячена дослідженню проблем альтернативних способів захисту прав. Автор проаналізував чинне законодавство, практику Верховного Суду, ЄСПЛ та зробив відповідні висновки.

Ключові слова: ефективність захисту прав, медіація, практика Верховного Суду, ЄСПЛ.

Cherneha Roman

Doctor of Law, Associate Professor of the Law Department of the International Scientific and Technical University named after Academician Yuriy Bugay, Kyiv, Ukraine

DISPUTE RESOLUTION. ALTERNATIVE METHODS.

The scientific work is devoted to the study of the problems of alternative methods of protecting rights. The author analysed the current legislation, the practice of the Supreme Court, the ECHR and made the relevant conclusions.

Keywords: effectiveness of rights protection, mediation, practice of the Supreme Court, the ECHR.

Як зазначено Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод сторони наділені свободою розсуду для вибору способу захисту прав людини [1]. Тобто, можна стверджувати, що існує право вибору способу захисту прав, що являє собою передбачені законом дії, які безпосередньо

спрямовані на захист права. Отже, що вибір способу захисту – прерогатива позивача.

При цьому перелік способів захисту не є вичерпним. До прикладу, суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом чи судом у визначених законом випадках [2].

Слід зазначити, що згідно ст. 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод кожен, чий права та свободи було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження.

У розвиток положень цієї статті Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях також наголошує на необхідності оцінки ефективності обраного зацікавленою особою способу захисту. Зокрема, у пункті 145 рішення від 15 листопада 1996 року у справі «Чахал проти Об'єднаного Королівства» (*Chahal v. the United Kingdom*, (22414/93) [1996] ECHR 54) [3] Європейський суд з прав людини зазначив, що згадана норма гарантує на національному рівні ефективні правові засоби для здійснення прав і свобод, що передбачаються Конвенцією, незалежно від того, яким чином вони виражені в правовій системі тієї чи іншої країни. У пункті 75 рішення Європейського суду з прав людини від 5 квітня 2005 року у справі «Афанасьєв проти України» (заява №38722/02) [4] суд зазначає, що засіб захисту, котрий вимагається згаданою статтею, повинен бути «ефективним», як у законі, так і на практиці, зокрема, у тому сенсі, щоб його використання не було ускладнене діями або неоглядом органів влади відповідної держави.

Слідуючи європейським актуальним нововведенням правозастосування, з'явилась новела процесуального законодавства України (після 2017 року – див. Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства

України та інших законодавчих актів)), а саме - концепції «ефективного захисту права» [5].

Завданням цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави (ч.1 ст. 2 ЦПК України).

У випадку, якщо закон або договір не визначають ефективного способу захисту порушеного, невизнаного або оспореного права, свободи чи інтересу особи, яка звернулася до суду, суд відповідно до викладеної в позові вимоги такої особи може визначити у своєму рішенні такий спосіб захисту, який не суперечить закону (ч. 2 ст. 5 ЦПК України).

У той же час, набирає вагомого ефективного практичного застосування одним із альтернативних способів захисту прав - **медіація**.

Відповідно до Закону України «Про медіацію» медіація - позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів [6]

За допомогою цієї процедури можна владнати конфлікт без звернення до формальної системи судочинства. Налагодити комунікацію між сторонами конфлікту та досягти згоди допомагає нейтральний посередник — медіатор.

На сьогодні медіація ефективно стає одним із найпопулярніших альтернативних способів врегулювання спорів, конфліктів у розвинених країнах світу, так і в Україні.

Наразі медіація активно розвивається в країнах Європи, Австралії, США. де вже є профільний закон, яким запроваджено інститут медіації та визначено правові засади надання послуг з медіації, практики мирного врегулювання спорів позасудовими методами, що забезпечує баланс взаємовідносин між судовою системою та інститутом медіації.

Ефективність медіаційної процедури визнана Європейським Співтовариством, яке рекомендує її впровадження в якості основного методу альтернативного вирішення спорів на досудовому етапі та під час судового розгляду.

На європейському просторі поширення медіації у вирішенні публічно-правових спорів/конфліктів пов'язують з:

- Рекомендацією (2001) 9 Комітету Міністрів Ради Європи щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами та сторонами-особами від 05.09.2001 р. [7]

- Рекомендацією Комітету міністрів Ради Європи № R (99) 19 державам-членам щодо медіації в кримінальних справах від 15.09.1999 р. [8]

Запровадження системи альтернативного вирішення спорів (АВС), зокрема медіації, є одним із положень «Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства в Україні на 2021-2023 роки», затвердженій Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021, «Національної стратегії у сфері прав людини», затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021, та «Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки», затвердженого від 23 червня 2021 року № 756-р тощо, а також низкою міжнародних нормативних актів та директив ЄС.

Україною 7 серпня 2020 року підписано «Конвенцію ООН про міжнародні угоди про врегулювання спорів за результатами медіації» (т.з. «Сінгапурська конвенція про медіацію»). Конвенція стала першою багатосторонньою угодою, яка полегшить визнання й забезпечення дотримання угод за результатами медіації. Вона є результатом діяльності робочої групи Комісії ООН із права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ) і була прийнята 73-ю Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй у грудні 2018 р. [9]

У ст. 1 Конвенції визначено, що її належить застосовувати до "міжнародної угоди внаслідок медіації, яку укладено в письмовій формі

сторонами для вирішення комерційного спору". Конвенція не застосовна до угод, укладених для вирішення спорів, пов'язаних із сімейним, спадковим чи трудовим правом. Також під її дію не підпадають угоди, затверджені судом чи укладені в процесі судового розгляду; які може бути приведено у виконання як судові рішення в державі, де розташований суд; які мають статус арбітражного рішення.

Хоча тривалий час медіація не була визначена окремим профільним законом, за роки незалежності України цей термін був інтегрований у низці нормативно-правових актів таких як:

– Закон України «Про безоплатну правову допомогу» від 02 червня 2011 року № 3460-VI // до безоплатної первинної правової допомоги належить послуга з надання допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації;

– Закон України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 року № 3460-VI // соціальна послуга посередництва (медіації);

– Закон України «Про концесію» від 3 жовтня 2019 року № 155-IX (зміни до ст. 19 Закону України «Про державно-приватне партнерство») // право сторін договору вільно обрати механізм вирішення спорів, включаючи медіацію.

Медіація зараз зокрема широко застосовується у кримінальних провадженнях, де сторонами є неповнолітні, що вперше вчинили кримінальний проступок або нетяжкий злочин, а також потерпілі — фізичні та юридичні особи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини): Закон України від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
3. Чахал проти Великобританії. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/chahal-v.-uk>
4. Справа "Афанасьєв проти України" (заява N 38722/02) від 5 квітня 2005 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_239#Text
5. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон Укаїни від 6 липня 2005 року № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
6. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>.
7. Рекомендація Rec (2001) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами й сторонами—приватними особами від 5 вересня 2001 року. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2001_9_2001_09_05.pdf
8. Рекомендація N R (99) 19 Комітету міністрів Ради Європи державам - членам Ради, які зацікавлені в організації медіації у кримінальних справах від 15 вересня 1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_828#Text
9. Singapore International Dispute Resolution Academy. URL: <https://ink.library.smu.edu.sg/sidra/>

REFERENCES:

1. Konventsiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod (z protokolamy) (Yevropeiska konventsiia z prav liudyny): Zakon Ukrainy vid 17 lypnia 1997 r. № 475/97-VR URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

2. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16 sichnia 2003 roku № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
3. Chakhal proty Velykobrytanii. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/chahal-v.-uk>
4. Sprava "Afanasiev proty Ukrainy" (zaiava N 38722/02) vid 5 kvitnia 2005 roku. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_239#Text
5. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 6 lypnia 2005 roku № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
6. Pro mediatsiiu: Zakon Ukrainy vid 16 lystopada 2021 roku № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>.
7. Rekomendatsiia Rec (2001) 9 Komitetu Ministriv Rady Yevropy derzhavam-chlenam shchodo alternatyv sudovomu rozghliadu sporiv mizh administratyvnymy orhanamy y storonamy—pryvatnymy osobamy vid 5 veresnia 2001 roku. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2001_9_2001_09_05.pdf
8. Rekomendatsiia N R (99) 19 Komitetu ministriv Rady Yevropy derzhavam - chlenam Rady, yaki zatsikavleni v orhanizatsii mediatsii u kryminalnykh spravakh vid 15 veresnia 1999 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_828#Text
9. Singapore International Dispute Resolution Academy. URL: <https://ink.library.smu.edu.sg/sidra/>

Любчич Анна Миколаївна

кандидат юридичних наук, старший дослідник, учений секретар

НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку

НАПрН України

ORCID: 0000-0002-6492-4179

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ІНВЕСТУВАННЯ В НАУКУ ТА ОСВІТУ

У публікації розглянуто деякі проблеми інвестування в діяльність ЗВО та НУ, а також питання припинення їх діяльності. Вказано, що однією з причин реорганізації діяльності ЗВО та НУ є не тільки оптимізації роботи, але й недостатність фінансування. Визначені методи, які можуть бути застосовані до будь-якого типу інфраструктури, що сприяє проведенню досліджень.

Ключові слова: інвестиції, дослідження, ЗВО, НУ.

Anna Liubchych

*PhD, Scientific Secretary of Scientific and Research Institute
of Providing Legal Framework for the Innovative Development*

NALS of Ukraine

ORCID: 0000-0002-6492-4179

SOME ISSUES OF INVESTING IN SCIENCE AND EDUCATION

The publication examines some of the problems of investing in the activities of HEIs and NAs, as well as the issue of termination of their activities. It is indicated that one of the reasons for reorganizing the activities of HEIs and RIs is not only optimization of work, but also lack of funding. The author identifies methods that can be applied to any type of infrastructure that facilitates research.

Keywords: investments, research, Universities, Scientific Institutions.

Доступність та розподіл фінансування - це питання, що давно турбують вищу освіту та науку, і останнім часом набули особливої гостроти в державні. Наукові установи та заклади вищої освіти в Україні

реорганізуються зі швидкістю більше одного на рік. Все частіше звучить причина з метою оптимізації, але однією з причин є дефіцит бюджету.

Коли фінансові виклики стають екзистенційною загрозою для закладів вищої освіти та наукових установ, кожен аспект фінансових витрат має бути проаналізований і потенційно може зазнати кардинальних змін. Це стосується й інфраструктури, що підтримує дослідження. Обчислювальна інфраструктура та інфраструктура зберігання даних для підтримки досліджень є дуже важливою сферою, яка зараз перебуває під пильною увагою. Особлива природа обчислювальних засобів, що підтримують досліджень відображається у спеціальних визначеннях цього аспекту дослідницької інфраструктури. У Північній Америці для позначення таких дослідницьких об'єктів використовується термін «кіберінфраструктура», який часто визначається як такий, що складається з «обчислювальних систем, систем зберігання даних, передових інструментів і сховищ даних, середовищ візуалізації і людей, об'єднаних програмним забезпеченням і високопродуктивними мережами для підвищення продуктивності досліджень та уможливлення проривів, які інакше були б неможливими» [1].

В Європі використовується термін «електронна наука», визначення якого багато в чому схоже, але він не включає в себе персонал. Забезпечення таких ресурсів сьогодні, як правило, є сумішшю локальних ресурсів, ресурсів, переданих на аутсорсинг хмарним провайдерам, і використання ресурсів, що фінансуються урядом. Такі ресурси, попри їхню цінність, не є невразливими до бюджетного тиску. У США відбулися скорочення об'єктів кіберінфраструктури та персоналу в багатьох вищих навчальних закладах [2]. Аналогічну ситуацію можливо побачити і в Україні [3].

В 2024 році ми можемо побачити фінансової та наукової цінності інвестицій у ці об'єкти [4]. З точки зору інвестицій на підтримку національних дослідницьких спільнот інвестицій на підтримку національних дослідницьких спільнот, для Уряду було б у два-три рази дорожче укласти контракти з комерційними фірмами, ніж укласти контракти з ЗВО та НУ на

надання хмарних послуг або на підтримку та управління кіберінфраструктурою.

З іншої сторони досить перспективним є зв'язок між інвестиціями в місцеві обчислювальні потужності та допоміжний персонал, випуском нових докторів філософії та загальними університетськими витратами на наукові дослідження.

Керівники ЗВО та НУ виконують функції генеральних директорів і потребують достовірної інформації про всі види інвестицій, щоб збалансувати бюджет і водночас сприяти інноваціям.

Кілька консорціумів, що підтримуються урядом, надають (або раніше надавали) кіберінфраструктуру та послуги електронної науки в Європі. Жоден з цих об'єктів не експлуатується з метою бути механізмом для ЗВО чи НУ для «аутсорсингу» рутинних обчислювальних навантажень без витрат. Прикладами таких центрів у США є XSEDE, його наступник, ACCESS та NAIRR (Національний науковий фонд 2024) [5]. Приклади з ЄС включають проекти Human Brain і Blue Brain. Відкрита наукова мережа (Open Science Grid) є великим багатоконтинентальним об'єктом і використовується для аналізу даних Великого адронного колайдера. Відкрита наукова мережа мала важливе значення для аналізу даних, які призвели до підтвердження існування бозона Хіггса, відкриття, за яке в 2013 році була присуджена Нобелівської премії з фізики 2013 року. Ці ресурси, що підтримуються урядом, призначені для задоволення надзвичайних потреб, що мають особливу цінність, і, як правило, включають в себе процес розподілу, який не дозволяє установам успішно «аутсорсити» рутинну роботу.

Загальна сума нових грантів за рік є показником успіху в отриманні фінансування саме у формі заочних грантів. Переважна більшість таких коштів буде витрачена протягом наступних років після присудження гранту. Концептуально, витрати є функцією інвестицій у кіберінфраструктуру, оскільки здатність виконувати дослідження, що фінансуються ззовні, у багатьох науках (а також у деяких гуманітарних наук і мистецтв) залежить

від локальних обчислювальних потужностей, необхідних для проведення аналізів, симуляцій і створення візуалізацій. Наявність місцевої кіберінфраструктури часто береться до уваги при оцінюванні грантових заявок у цих самих галузях, тому успіх в отриманні гранту може частково залежати від місцевих ресурсів кіберінфраструктури.

Достовірні гіпотези про зв'язок між економічним зростанням та інвестиціями в інновації існують принаймні з часів «Теорії економічного розвитку» Шумпетера 1912 року.

Нещодавні дослідження переконливо показують взаємозв'язок між інвестиціями в інформаційні технології та економічними вигодами в загальних рисах на національному рівні [6]. Набагато складніше оцінити цінність будь-якого окремого елемента дослідницької інфраструктури, такого як кіберінфраструктура або об'єкт електронної науки. Однак, це необхідно зробити для розробки політики та інвестиційних планів для будь-якого конкретного типу інфраструктури в будь-якій установі або в будь-якому національному дослідницькому секторі.

Отже, на підставі вищевикладеного слід виділити кілька підходів до оцінки та передачі цінності інвестицій в конкретні об'єкти:

1) Опитування задоволеності, показники використання та сукупна вартість володіння є важливими показниками ефективності та вартості об'єкта.

2) Індекс рентабельності інвестицій добре підходить для оцінки економічної ефективності експлуатації об'єкта, і його можна вимірювати щорічно.

3) Аналіз виробничої функції демонструє взаємозв'язок між інвестиціями в об'єкти та науковими і фінансовими результатами. Це може допомогти у формуванні політики та управлінні в конкретних організаціях.

4) Системи економічних мультиплікаторів забезпечують бездоганну нижню межу для загального регіонального економічного впливу кіберінфраструктури або об'єктів електронної науки.

5) Аналіз загальної вартості системних продуктів у порівнянні з витратами є дуже корисним, але можливий лише на довгостроковій основі, наприклад, для цілих проєктів, що фінансуються за рахунок грантів, або для всього терміну служби обчислювальної системи.

Всі ці методи можуть бути застосовані до будь-якого типу інфраструктури, що сприяє проведенню досліджень. Методи 2, 4 та 5 можуть бути використані для визначення того, чи мають інвестиції в інфраструктуру, що сприяє проведенню досліджень, позитивний або негативний вплив на бюджет на організаційному рівні або чисту вигоду для суспільства на політичному/географічному рівні. Всі ці методи, за винятком опитувань, можуть застосовуватися ретроспективно і можуть бути застосовані до будь-якого виду інфраструктури, що підтримує дослідження, за умови наявності належної документації. Більшість з цих методів так чи інакше включають економічні міркування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Stewart, Craig A., Richard Knepper, Matthew R. Link, Marlon Pierce, Eric Wernert, and Nancy WilkinsDiehr. 2018. “Cyberinfrastructure, Cloud Computing, Science Gateways, Visualization, and Cyberinfrastructure Ease of Use.” In *Information Science and Technology, Fourth Edition*, 1063–74. Hershey, PA: IGI Global. <https://hdl.handle.net/2022/21589>.

2. Snapp-Childs, Winona G., David L. Hart, Claudia M. Costa, Julie A. Wernert, Harmony E. Jankowski, John Towns, and Craig A. Stewart. 2024. “Evaluating Return on Investment for Cyberinfrastructure Using the International Integrated Reporting Framework.” *SN Computer Science* 5:558. <https://doi.org/10.1007/s42979-024-02889-z>.

3. Реформа мережі закладів вищої освіти: профільний комітет ВРУ вказує на брак системності. URL: <https://rp.gov.ua/PressCenter/News/?id=2359>

4. Фінансування науки – шлях до перемоги. URL: <https://svit.kpi.ua/2024/01/30/%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%>

[D1%81%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B8-%D1%88%D0%BB%D1%8F%D1%85-%D0%B4%D0%BE-%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D0%B8/](https://doi.org/10.1007/s42979-024-02889-z)

5. National Science Foundation. 2024. “National Artificial Intelligence Research Resource (NAIRR) Pilot.” <https://nairrpilot.org/>

6. National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. 2020. Information Technology Innovation: Resurgence, Confluence, and Continuing Impact. Washington, DC: National Academies Press.

REFERENCES

1. Stewart, Craig A., Richard Knepper, Matthew R. Link, Marlon Pierce, Eric Wernert, and Nancy WilkinsDiehr. 2018. “Cyberinfrastructure, Cloud Computing, Science Gateways, Visualization, and Cyberinfrastructure Ease of Use.” In Information Science and Technology, Fourth Edition, 1063–74. Hershey, PA: IGI Global. <https://hdl.handle.net/2022/21589>.

2. Snapp-Childs, Winona G., David L. Hart, Claudia M. Costa, Julie A. Wernert, Harmony E. Jankowski, John Towns, and Craig A. Stewart. 2024. “Evaluating Return on Investment for Cyberinfrastructure Using the International Integrated Reporting Framework.” SN Computer Science 5:558. <https://doi.org/10.1007/s42979-024-02889-z>.

3. Reform of the network of higher education institutions: the relevant committee of the Verkhovna Rada points out the lack of systematicity. URL: <https://rp.gov.ua/PressCenter/News/?id=2359>

4. Funding science is the way to victory. URL: <https://svit.kpi.ua/2024/01/30/%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B8-%D1%88%D0%BB%D1%8F%D1%85-%D0%B4%D0%BE-%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D0%B8/>

5. National Science Foundation. 2024. “National Artificial Intelligence Research Resource (NAIRR) Pilot.” <https://nairrpilot.org/>

6. National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. 2020. Information Technology Innovation: Resurgence, Confluence, and Continuing Impact. Washington, DC: National Academies Press.

Кохан Вероніка Павлівна

*кандидат юридичних наук, старший дослідник, завідувач відділу
правового регулювання структурно-технологічного розвитку економіки
Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного
розвитку НАПрН України
ORCID 0000-0002-3129-9266*

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СФЕРИ ПРАЦІ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ТРУДОВИХ ПРАВ ВЕТЕРАНАМИ ВІЙНИ

У науковій роботі розглянуті тенденції сучасного ринку праці, зумовлені процесами цифровізації суспільства та економіки в аспекті права на працю ветеранів війни. Автор висвітлює вплив цифровізації сфери праці на реалізацію трудових прав ветеранами війни через опис двох тенденцій. Перша тенденція – реалізація ветеранами війни права на працю у вигляді працевлаштування на умовах нестандартної зайнятості, як урегульованої трудовим правом, так і у формі тіньової зайнятості – платформенної роботи. Другою тенденцією цифровізації ринку праці є запровадження державних електронних сервісів, спрямованих на забезпечення як соціально-трудова прав, так і господарських, адміністративних прав ветеранів війни, внутрішньо переміщених осіб, інших категорій працівників.

Ключові слова: ветерани війни, реалізація трудових прав ветеранами війни, цифровізація ринку праці, державні електронні сервіси, нестандартна зайнятість.

Kohan Veronika

*PhD in Law, Senior Researcher, Head of the Department of
of legal regulation of structural and technological development of the
economy
of the Research & Scientific Institute of Legal Support of Innovative
Development of the NALS of Ukraine
ORCID 0000-0002-3129-9266*

THE IMPACT OF LABOR MARKET DIGITALIZATION ON THE REALIZATION OF WAR VETERANS' LABOR RIGHTS

This research study examines the trends of the modern labor market driven by the digitalization of society and the economy, focusing on war veterans as a distinct category of workers. The author explores the impact of labor market digitalization on the realization of war veterans' labor rights by describing two key trends. The first trend is the employment of war veterans under non-standard forms of employment, both legally regulated by labor law and in the form of shadow employment – platform-based work. The second trend of labor market digitalization involves the introduction of state electronic services aimed at ensuring social and labor rights, as well as economic and administrative rights, for war veterans, internally displaced persons, and other categories of workers.

Keywords: war veterans, realization of war veterans' labor rights, labor market digitalization, state electronic services, non-standard employment.

Від появи цифрових технологій до їх масового застосування у всіх сферах життя людини і суспільства минуло не так багато часу і наразі склалася ситуація, коли діджиталізація суспільних процесів є одним із основних чинників зміни підходів до правового регулювання суспільних відносин. Нині цифрові технології трансформують і трудове право – його змістовне наповнення, механізм дії, сферу та ефективність правового регулювання.

В Україні поштовху до цифровізації суспільства і економіки передували кілька масштабних подій, які вже увійшли в історію і України, і світу. Погодимося з думкою Н.М. Швець, що «цифрові технології особливо активно розвинулися, як на теренах України, так і у всесвітньому масштабі, за часів ковідних та постковідних обмежень. Нещодавня пандемія, оголошений та триваючий наразі воєнний стан стали поштовхом до стрімкого перетворення України на цифрову державу. Цифровізація впевнено крокує коридорами підприємств, установ, організацій» [1, с. 325].

Цифровізація сфери праці вплинула і на реалізацію трудових прав ветеранами війни. У цій роботі розглянемо, яким чином ветерани війни можуть реалізувати передбачені трудовим законодавством права з урахуванням функціонування державних електронних сервісів та нових правових форм праці, виникнення яких було спричинене стрімкою діджиталізацією життя.

Як відомо, наслідком розвитку цифрової економіки є виникнення нестандартних або альтернативних форм зайнятості. Стандартна модель зайнятості зіштовхнулася зі складним викликом, оскільки вироблення нових механізмів залучення до праці та створення гнучких гарантій зайнятості, докорінно змінюють як саме поняття праці так і трудових відносин, які піддаються новим виткам правового регулювання, модифікуючи змістовне наповнення трудового права цілому [2, с. 50].

Нестандартні форми праці – дистанційна робота, робота на умовах трудового договору з нефіксованим робочим часом, праця гіг-спеціалістів (за законодавством України це вид трудових відносин з ІТ-працівниками) – сучасні форми організації праці, які вже відомі українському трудовому законодавству. Однак, є низка форм нестандартної зайнятості, передусім, це праця на онлайн-платформах або як її ще називають «платформенна зайнятість», «платформенна робота», «зайнятість на інтернет-платформах», вона як раз і визнається у світі працею у сфері гіг-економіки, яка до цього часу не регламентується вітчизняним законодавством у сфері праці.

Актуальність питання працевлаштування ветеранів війни на умовах різних форм нестандартної зайнятості, передусім, у формі дистанційної роботи, на підставі договору з нефіксованим робочим часом, через цифрові платформи, підвищується через неготовність українського бізнесу створювати нові робочі місця для ветеранів війни або адаптувати наявні робочі місця під потреби людей з інвалідністю внаслідок обмеженості підприємств у фінансово-матеріальних ресурсах під час воєнного стану [3, с. 23].

Отже, перша тенденція цифровізації сфери праці – реалізація працівниками, зокрема, і ветеранами війни права на працю у вигляді працевлаштування на умовах нестандартної зайнятості, як урегульованої трудовим правом, так і у формі тіньової зайнятості – платформенної роботи. Зрозуміло, що у разі виконання роботи через онлайн-платформи (наприклад, загально відомі сервіси доставки або служби таксі Uber, Uklon, Bolt, Glovo) ветерани війни не є працівниками у розумінні трудового права України і тому не мають відповідних трудових прав та їх гарантій, встановлених законодавством. Юридична невизначеність правового статусу осіб, які працюють через цифрові платформи в Україні, – це одна з основних проблем у правовому полі країни, що потребує вирішення через популярність такої зайнятості, яку ми вважаємо працею у розумінні Кодексу законів про працю України.

Другою тенденцією цифровізації ринку праці є запровадження державних електронних сервісів, спрямованих на забезпечення як соціально-трудова права, так і права на підприємницьку діяльність ветеранів війни, внутрішньо переміщених осіб, інших категорій працівників. Ці сервіси мають на меті спрощення доступу до отримання інформації про державні послуги у різноманітних сферах життя, оскільки є дистанційними і не залежать від місця перебування особи. Крім того, в Україні функціонують електронні сервіси, які дозволяють замовити відповідні послуги дистанційно.

Нині одночасно впроваджуються кілька електронних сервісів, які передбачають можливості для ветеранів війни скористатися цифровими послугами. Влітку 2024 року запрацювала карта електронних послуг ветеранів війни [4], яка потім трансформувалася у єдиний сервіс е-Ветеран – інформаційно-довідкову онлайн систему на базі Єдиного державного реєстру ветеранів війни, створену для підвищення рівня соціального захисту ветеранів війни шляхом он-лайн контролю за реалізацією їх прав та гарантій [5].

Як інформує Уряд, задля уніфікації освітніх послуг для ветеранів війни та членів їхніх сімей на веб-платформі е-Ветеран фахівцями Мінветеранів створено і функціонує Єдина база знань для ветеранів війни та членів їхніх сімей. Тут можна знайти усі відповіді на нагальні питання щодо послуг з професійної адаптації, підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації, працевлаштування, які реалізуються в межах бюджетних програм Мінветеранів, МОН, Мінекономіки, Державного центру зайнятості [6]. До того ж на веб-платформі е-Ветеран доступна інформація щодо отримання гарантій і пільг у інших сферах життя, зокрема, щодо оплати комунальних послуг, пенсійного забезпечення, отримання медичних і житлових послуг тощо.

На порталі Дія також функціонує окремий розділ «Ветеранам війни», в якому зібрані відомості, як отримати статуси ветеранів війни (учасника бойових дій, особи з інвалідністю), відповідні посвідчення, отримати послуги із психологічної реабілітації тощо [7].

Крім отримання інформації про державні послуги, ветерани війни можуть замовити і/або отримати послуги в електронному вигляді. Наприклад, через сайт Державної служби зайнятості можна скористатися такими державними послугами, як: (1) навчання для ветеранів за новою спеціальністю у закладах професійно-технічної освіти, (2) отримання ваучеру на навчання за новою професією або перекваліфікацію, (3) отримання гранту на власну справу учасникам бойових дій, особам з інвалідністю внаслідок війни та членам їх сімей [8].

Отже, можна виснувати, що поширення цифрових технологій позитивно впливає на доступ працівників, зокрема з числа ветеранів війни, до інформації про наявні правові можливості та гарантії у сфері трудового права і права соціального забезпечення. Запроваджені державою електронні послуги щодо освіти (перекваліфікації), професійної адаптації та працевлаштування ветеранів війни – це крок уперед для реалізації цієї

категорією працівників трудових прав та отримання трудових і соціальних пільг та гарантій.

Водночас, в аспекті працевлаштування ветеранів війни на умовах нестандартної зайнятості важливо зазначити, що відсутність правового унормування праці на онлайн платформах в Україні веде до невизнання такої зайнятості трудовою, такі працівники не визнаються суб'єктами трудових відносин і відповідно не можуть захистити свої трудові і соціальні права. Ця проблема має бути вирішена законодавцем задля легалізації платформеної роботи і реалізації працівниками платформ трудових і соціальних прав.

ЛІТЕРАТУРА

1. Швець Н.М. Сучасні виклики для працівників та роботодавців внаслідок впровадження штучного інтелекту. Актуальні проблеми трудового права та права соціального забезпечення: тези доп. та наук. повідомл. учасників XIV Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 220-річчю Нац. юрид. ун-ту ім. Ярослава Мудрого (м. Харків, 11 жовт. 2024 р.) / уклад. О.Г. Середа, О.М. Ярошенко, О.В. Соловійов; за ред. О.Г. Середи. Харків, 2024. С. 325-331. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/20281/1/k_APTP-2024.pdf.

2. Гетьманцева Н. Д. Альтернативні форми зайнятості в умовах реформування цифрової економіки. Актуальні проблеми трудового права та права соціального забезпечення: тези доп. та наук. повідомл. учасників XIV Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 220-річчю Нац. юрид. ун-ту ім. Ярослава Мудрого (м. Харків, 11 жовт. 2024 р.) / уклад. О.Г. Середа, О.М. Ярошенко, О.В. Соловійов; за ред. О.Г. Середи. Харків, 2024. С. 49-53. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/20281/1/k_APTP-2024.pdf.

3. Кохан В.П. Роль трудового права у правовому забезпеченні повернення ветеранів війни до цивільного життя. Правове забезпечення професійної адаптації та права на підприємницьку діяльність ветеранів війни: монографія / [В. П. Кохан, Є. А. Новіков, О. В. Шаповалов та ін.]; за ред. В.

П. Кохан, І. О. Мамаєва. Харків: НДІ прав. забезп. інновац. Розвитку НАПрН України, 2024. С. 7-34. https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2024/12/monografiya_veterani_2024.pdf.

4. Електронна карта послуг для ветеранів війни. 24 червня 2024 року. Національна соціальна сервісна служба України. URL: <https://nssu.gov.ua/news/elektronna-karta-posluh-dlia-veteraniv-viiny>.

5. Е-ветеран. Міністерство у справах ветеранів війни. URL: <https://eveteran.gov.ua/>

6. На веб-платформі е-Ветеран функціонує Єдина база знань для ветеранів і ветеранок та їхніх сімей. Урядовий портал. 05 березня 2024 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/na-veb-platforni-e-veteran-funktsionuie-iedyna-baza-znan-dlia-veteraniv-i-veteranok-ta-ikhnikh-simej>

7. Портал Дія. Ветеранам війни. URL: <https://guide.diia.gov.ua/thematic-area/veteranam-viiny>.

8. Державна служба зайнятості. Популярні послуги. URL: <https://dcz.gov.ua/>

REFERENCES

1. Shvets, N. M. (2024). Suchasni vyklyky dlia pratsivnykiv ta robotodavtsiv vnaslidok vprovadzhennia shtuchnoho intelektu. In O. H. Sereda, O. M. Yaroshenko, & O. V. Soloviov (Eds.), Aktualni problemy trudovoho prava ta prava sotsialnoho zabezpechennia: Tezy dopovidei ta naukovykh povidomlen uchasnykiv XIV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, prysviachenoj 220-richchiu Natsionalnoho yurydychnoho universytetu im. Yaroslava Mudroho (m. Kharkiv, 11 zhovtnia 2024 r.) (pp. 325–331). Kharkiv. Retrieved from https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/20281/1/k_APTP-2024.pdf

2. Hetmantsieva, N. D. (2024). Alternatyvni formy zainiatosti v umovakh reformuvannia tsyfrovoy ekonomiky. In O. H. Sereda, O. M. Yaroshenko, & O. V. Soloviov (Eds.), Aktualni problemy trudovoho prava ta prava sotsialnoho zabezpechennia: Tezy dopovidei ta naukovykh povidomlen uchasnykiv XIV

Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, prysviachenoii 220-richchiu Natsionalnogo yurydychnoho universytetu im. Yaroslava Mudroho (m. Kharkiv, 11 zhovtnia 2024 r.) (pp. 49–53). Kharkiv. Retrieved from https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/20281/1/k_APTP-2024.pdf

3. Kokhan, V. P. (2024). Rol trudovoho prava u pravovomu zabezpechenni povernennia veteraniv viiny do tsyvilnogo zhyttia. In V. P. Kokhan & I. O. Mamaiev (Eds.), *Pravove zabezpechennia profesiinoi adaptatsii ta prava na pidpriumnytsku diialnist veteraniv viiny: Monohrafiia* (pp. 7–34). Kharkiv: NDI pravovoho zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku NAPrN Ukrainy. Retrieved from https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2024/12/monografiya_veterani_2024.pdf

4. Natsionalna sotsialna servisna sluzhba Ukrainy. (2024, June 24). Elektronna karta posluh dlia veteraniv viiny. Retrieved from <https://nssu.gov.ua/news/elektronna-karta-posluh-dlia-veteraniv-viiny>

5. Ministerstvo u spravakh veteraniv viiny. (n.d.). E-veteran. Retrieved from <https://eveteran.gov.ua/>

6. Uriadovi portal. (2024, March 5). Na veb-platforni e-Veteran funktsionuie Yedyna baza znan dlia veteraniv i veteranok ta yikhnikh simei. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/na-veb-platforni-e-veteran-funktsionuie-iedyna-baza-znan-dlia-veteraniv-i-veteranok-ta-ikhnikh-simei>

7. Portal Diia. (n.d.). Veteranam viiny. Retrieved from <https://guide.diia.gov.ua/thematic-area/veteranam-viiny>

8. Derzhavna sluzhba zainiatosti. (n.d.). Populiarni posluhy. Retrieved from <https://dcz.gov.ua/>

Подрез-Ряполова Ірина

кандидат юридичних наук, завідувач

*наукового відділу правового забезпечення інноваційної діяльності
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України*

ORCID 0000-0002-8802-1441

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ СФЕРИ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ: ОКРЕМІ ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ

У тезах досліджені питання стратегічного планування розвитку сфери енергетичної безпеки України. Розглянуті положення Стратегії енергетичної безпеки, зокрема щодо інноваційного розвитку зазначеної сфери. Проаналізований досвід ЄС щодо стратегічного планування та інтеграції енергетичної системи. Визначено, що питання ефективного правового та стратегічного забезпечення сфери енергетичної безпеки набувають особливої актуальності в умовах воєнного стану та енергетичної кризи.

Ключові слова: енергетична безпека, енергоефективність, інтеграція, інноваційний розвиток, правове забезпечення, стратегічне планування.

Podrez-Riapolova Iryna

*Ph.D, acting Head of the scientific Department of legal support of
innovative activity of the Scientific and Research Institute of Providing Legal
Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine*

ORCID 0000-0002-8802-1441

STRATEGIC PLANNING OF ENERGY SECURITY DEVELOPMENT: SOME INNOVATIVE ASPECTS

Abstract. The issues of strategic planning for the development of Ukraine's energy security are explored in theses. The provisions of the Energy Security Strategy are considered, in particular, regarding the innovative development of the specified sector. The relevant EU experience in strategic planning and energy system integration is analyzed. It is determined that

the issues of effective legal and strategic support for the energy security sector are becoming acutely relevant in conditions of martial law and energy crisis.

Keywords: energy security, energy efficiency, integration, innovative development, legal support, strategic planning.

Слід погодитися, що енергетична безпека України – одне з найважливіших завдань держави, особливо в умовах збройного конфлікту з росією, який призвів до втрати контролю над частинами території та до втрати ключових енергетичних ресурсів, тому наразі вкрай важливим є дослідження інноваційних методів забезпечення енергетичної безпеки, що дасть змогу знайти нові шляхи підвищення ефективності та зменшення залежності від зовнішніх енергетичних ресурсів, що має велике значення для національної економіки та безпеки країни [1].

Стратегія енергетичної безпеки, яка схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2021 р. № 907-р [2] визначає серед загроз енергетичній безпеці національного рівня відсутність системи стратегічного планування та координації розвитку економіки та енергетики (відсутність законодавчо визначеної системи стратегічного планування в енергетичній сфері, неврегульованість завдань та повноважень різних органів державної влади у сфері забезпечення енергетичної безпеки, неузгодженість енергетичної політики з іншими державними політиками) та втрату науково-технічного потенціалу енергетичного сектору (формування ризиків втрати національної спроможності щодо науково-технічної, інноваційної, проектної, виробничої, обслуговуючої підтримки підприємств паливно-енергетичного комплексу та подальше збільшення залежності країни від зовнішніх постачальників, формування науково-технологічної залежності). Водночас одним з основних принципів реалізації зазначеної стратегії регламентовано пріоритетність інноваційного технологічного розвитку енергетичного сектору з урахуванням пріоритетів енергетичної безпеки, захисту довкілля та низьковуглецевого розвитку економіки. До того ж серед пріоритетних

завдань з досягнення Стратегічної цілі 7 «Незалежність держави у формуванні та реалізації внутрішньої та зовнішньої політики у сфері енергетики, забезпечення реалізації національних інтересів» визначено запровадження механізму використання бюджетних коштів та інших джерел фінансування для технологічних інноваційних змін в енергетичному секторі та масштабування успішного досвіду наукових та інноваційних пілотних проектів, зокрема для цілей трансформації вугільних регіонів та реформування вугільного комплексу. Водночас, в умовах воєнного стану та обмеженості енергетичних ресурсів, процеси стратегічного планування сфери енергетичної безпеки потребують невідкладного оновлення та удосконалення.

Варто погодитись, що Стратегія ЄС з інтеграції енергетичної системи є баченням того, як прискорити перехід до більш інтегрованої енергетичної системи в ЄС на підтримку «чистої» енергії та кліматично нейтральної економіки, одночасно зміцнюючи енергетичну безпеку, захищаючи здоров'я та навколишнє середовище, сприяючи зростанню та світовому лідерству Європи у «зеленому» переході, зазначена стратегія виходить із трьох ключових концепцій, які корелюють між собою [3]:

- 1) більш «циркулярна» енергетична система, в основі якої лежить енергоефективність;
- 2) збільшення використання «чистої» електроенергії у кінцевому споживанні за рахунок відновлюваних джерел енергії;
- 3) сприяння використанню відновлюваного та низьковуглецевого палива для секторів, які складно піддаються декарбонізації (додатково ЄС сприятиме впровадженню систем уловлювання та зберігання/використання вуглецю, уточнить термінологію для різних відновлюваних та низьковуглецевих видів палива, здійснюватиме іншу підтримку їх розвитку, а також просуватиме інноваційні проекти).

Таким чином інтеграція енергетичної системи забезпечить перш за все енергоефективність, належне забезпечення енергетичної безпеки та підвищення конкурентоспроможності європейської економіки.

Отже, питання належного правового та стратегічного забезпечення сфери енергетичної безпеки набувають гострої актуальності в умовах воєнного стану та енергетичної нестабільності, тому система стратегічного планування має включати в себе розробку дієвих правових та бюджетно-фінансових механізмів реалізації державної політики щодо зміцнення енергетичної безпеки. Окрім зазначеного, процес стратегічного планування, у тому числі визначення стратегічних напрямів інноваційного розвитку енергетичної галузі повинен відбуватися з урахуванням провідного досвіду ЄС.

Перспективами подальших наукових пошуків є дослідження питань щодо законодавчого визначення системи стратегічного планування в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Полухін А. В., Ткачова Н. М., Лукашевич Я. П., Чернявський А. В. *Актуальні питання процесів енергетичної безпеки України. Академічні візії*. 2023. № 18. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/279>. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7794873>.
2. Стратегія енергетичної безпеки: схв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2021 р. № 907-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/907-2021-%25D1%2580#Text>.
3. Стратегія ЄС з інтеграції енергетичної системи: можливості для України. URL: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2021/03/PB_Energy-System-Integration-Strategy.pdf.

REFERENCES

1. Polukhin A. V., Tkachova N. M., Lukashevych Ya. P., Cherniavskiy A. V. Current issues of energy security of Ukraine. *Academic Visions*. 2023. No. 18. Retrieved from: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/279>.

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7794873>.

2. Energy Security Strategy: appr. by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, No. 907-r (2021, August 4). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/907-2021-%25D1%2580#Text>.

3. The EU strategy for the integration of the energy system: opportunities for Ukraine. Retrieved from: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2021/03/PB_Energy-System-Integration-Strategy.pdf.

Розгон Ольга Володимирівна

*кандидат юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України*

ORCID 0000-0001-6739-3927

**ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС: ВПЛИВ НА ПРАВО ЄС У
СФЕРАХ ЕНЕРГЕТИКИ, КЛІМАТУ, ДОВКІЛЛЯ ТА
АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ**

Сьогодні надзвичайно актуальними в європейському економічному просторі є кліматичні та екологічні виклики, з якими стикається автомобільний сектор через необхідність скорочення викидів та підвищення сталості. Наукова робота присвячена правовому аналізу основних правових документів ЄС, що стосуються реалізації Європейського Зеленого Курсу в автотранспорті. Основний акцент зроблено на дослідженні Директив, які регламентують необхідність досягнення кліматично нейтральної Європи до 2050 року. Правове та політичне підґрунтя цього процесу в ЄС становить European Green Deal.

Ключові слова: Європейський Зелений Курс, автомобільний транспорт, електромобіль, відновлювальна енергетика, право ЄС.

Rozghon Olha

*PhD, Associate Professor, Leading Researcher of the Scientific and
Research Institute of Providing Legal Framework*

for the Innovative Development of NALS of Ukraine

ORCID 0000-0001-6739-3927

***EUROPEAN GREEN COURSE: IMPACT ON EU LAW IN THE AREAS
OF ENERGY, CLIMATE, ENVIRONMENT AND ROAD TRANSPORT***

Today, the climate and environmental challenges faced by the automotive sector due to the need to reduce emissions and increase sustainability are extremely relevant in the European economic area. This research paper is devoted to the legal analysis of the main EU legal

documents related to the implementation of the European Green Deal in the automotive sector. The main focus is on the study of the Directives regulating the need to achieve a climate-neutral Europe by 2050. The legal and political basis for this process in the EU is the European Green Deal.

Keywords: European Green Deal, road transport, electric vehicle, renewable energy, EU law.

Європейський зелений курс (далі ЄЗК) — план дій Європейського Союзу для досягнення кліматично нейтральної Європи до 2050 року. Вільне переміщення людей і товарів через його внутрішні кордони є основною свободою Європейського Союзу та його єдиного ринку [1]. Викиди парникових газів у *транспортному секторі* з часом зросли і зараз становлять чверть від загальної кількості ЄС.

Європейська комісія представила *European Green Deal* (Communication from the Commission The European Green Deal, Brussels, 11.12.2019) — Дорожню карту ключових політик і заходів, необхідних для досягнення Європейської зеленої угоди, для того, щоб зробити економіку ЄС сталою, перетворивши кліматичні та екологічні виклики на можливості в усіх сферах політики і зробивши перехід справедливим та інклюзивним для всіх, у тому числі для забезпечення зростаючого ринку електромобілів.

Проаналізуємо основні правові документи ЄС, що стосуються реалізації Європейського Зеленого Курсу в автотранспорті:

1. Communication from the commission to the European parliament, the Council, the European economic and social Committee and the Committee of the regions Clean Power for Transport: A European alternative fuels strategy (24.01.2013).

Європейська стратегія альтернативних видів палива охоплює технологічні розробки, інвестиції у використання нових видів палива і способи пояснення переваг громадськості. Ключовим моментом у Стратегії є те, що *електричних транспортних засобів (EV)*, які використовують електроенергію з мережі, стає все більше в міру розвитку технології. Безпека

енергопостачання транспорту гарантується широкою диверсифікацією джерел різних альтернативних видів палива, зокрема за рахунок використання універсальних енергоносіїв електрики та водню, а також тісного зв'язку з відновлюваними джерелами енергії.

Електричні транспортні засоби (Electric vehicles, EV), які використовують для руху вискоелективний електродвигун, можуть отримувати електроенергію з мережі, що надходить все частіше із джерел енергії з низьким вмістом CO₂. Гнучке підзарядження акумуляторів транспортних засобів у часи малого попиту або достатньої пропозиції підтримує *інтеграцію відновлюваної енергії в енергосистему*. Гібридні конфігурації, що поєднують двигуни внутрішнього згоряння та електродвигуни, можуть економити нафту і скорочувати викиди CO₂ за рахунок покращення загальної енергоефективності силової установки (до 20%), але *без зовнішньої підзарядки не є технологією альтернативного палива*.

Основними *проблемами впровадження електромобілів* є висока вартість, низька щільність енергії та велика вага акумуляторів. Вони значно обмежують запас ходу транспортних засобів. Звичайна зарядка займає кілька годин. Швидка, можливо, індукційна зарядка або заміна батареї може полегшити проблему. Удосконалення технологій акумуляторів є важливими для поглинання ринку електромобілів. *Електричні двоколісні автомобілі* поділяють усі переваги електромобілів і можуть сприяти їх широкому проникненню на ринок. Відсутність точок підзарядки із загальною вилкою є основною перешкодою для поглинання на ринку. Вони повинні бути розташовані вдома, на робочому місці, а також у громадських місцях. Наразі більшість держав-членів не мають достатньої кількості загальнодоступних пунктів підзарядки та не оголосили політику розвитку *належної мережі зарядних станцій*.

2. Directive 2014/94/EU of the European parliament and of the Council of 22 October 2014 on the deployment of alternative fuels infrastructure (22.10.2014).

Що стосується *інтеграції електромобілів в електроенергетичну систему*, чинні положення Директиви забезпечують узгодження правил між ринками *електромобільності та електроенергії*. Однак майбутнє масове поширення транспортних засобів вимагатиме *інтелектуальної та двонаправленої зарядки*, щоб забезпечити ефективну *інтеграцію електромобілів у систему електроенергії*. Хоча технічні специфікації, розроблені відповідно до Директиви, виявилися дуже актуальними, з'явилися *нові потреби у технічних специфікаціях* відповідно до Директиви. Зокрема, вони стосуються сумісності та прозорого обміну інформацією між різними гравцями в екосистемі зарядки електромобілів. Потрібні стандарти для підзарядки великовантажних автомобілів і заправки рідким воднем. Із точки зору споживача, використання інфраструктури *альтернативних видів палива* має бути таким же простим, як використання традиційної інфраструктури заправки. Це вимагає, щоб інформація про місцезнаходження, а також ціни, які потрібно стягувати, були доступні, а оплата була безперебійною. Поточна система політики має недоліки, і споживачі можуть зіткнутися із проблемами, особливо під час подорожей через кордон.

3. Directive (EU) 2018/2001 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 on the promotion of the use of energy from renewable sources (11.02.2018).

Скорочення споживання енергії, збільшення технологічних удосконалень, заохочення до використання та розширення громадського транспорту, використання *енергоефективних технологій і сприяння використанню відновлюваної енергії в секторі електроенергії*, секторі опалення та охолодження і *транспортному секторі* є ефективними інструментами разом із заходами з енергоефективності для зменшення викидів парникових газів у ЄС та енергетичної залежності ЄС.

Планування інфраструктури, необхідної для *виробництва електроенергії з відновлюваних джерел*, має брати до уваги політику щодо участі тих, на кого впливають проєкти, зокрема місцевого населення. Споживачам слід надати вичерпну інформацію, включно з інформацією про енергоефективність систем опалення та охолодження і про нижчі експлуатаційні *витрати на електромобілі*, щоб дозволити їм зробити індивідуальний вибір споживачів щодо *відновлюваної енергії та уникнути прив'язки до технології*.

Очікується, що *електромобільність* становитиме значну частину *відновлюваної енергії* у транспортному секторі до 2030 року. Подальші стимули повинні бути надані з огляду на швидкий розвиток електромобільності та потенціал цього сектору з точки зору зростання і робочих місць у ЄС. Мультиплікатори для *електроенергії з відновлюваних джерел*, що постачається для *транспортного сектору*, повинні використовуватися для сприяння використанню *електроенергії з відновлюваних джерел у транспортному секторі* та для того, щоб зменшити порівняльну невідповідність у статистиці енергетики. Оскільки неможливо врахувати всю електроенергію, що постачається для дорожніх транспортних засобів, у статистиці за допомогою спеціального вимірювання, такого як зарядка вдома, слід використовувати мультиплікатори, щоб забезпечити *належний облік позитивного впливу електрифікованого транспорту на основі відновлюваної енергії*. Необхідно вивчити варіанти, щоб забезпечити задоволення нового попиту на *електроенергію в транспортному секторі за допомогою додаткових потужностей для виробництва енергії з відновлюваних джерел*.

4. Directive (EU) 2019/1161 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 amending Directive 2009/33/EC on the promotion of clean and energy-efficient road transport vehicles (20.06.2019).

Інновації в нових технологіях допомагають знизити викиди CO₂ від *транспортних засобів* і зменшити забруднення повітря та шум, одночасно

підтримуючи *декарбонізацію транспортного сектора*. ЄС є одним із провідних регіонів для *досліджень і високоцінних еко-інновацій*, Азіатсько-Тихоокеанський регіон містить найбільших виробників електричних автобусів і акумуляторів. Подібним чином розвиток світового ринку *електромобілів з акумуляторами* обумовлюється ринками Китаю та Сполучених Штатів. Амбіційна політика ЄС щодо закупівлі *екологічно чистих транспортних засобів* допоможе стимулювати *інновації* та сприяти подальшому розвитку конкурентоспроможності та зростанню промисловості ЄС на все більш глобальних ринках *екологічно чистих транспортних засобів* і відповідної технологічної інфраструктури.

5. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and social Committee and the Committee of the regions «Sustainable and Smart Mobility Strategy — putting European transport on track for the future» (09.12.2020).

У Стратегії стійкої та розумної мобільності (Sustainable and Smart Mobility Strategy) зазначається, що Партнерство, передбачене для Horizon Europe, наприклад «Batteries», «2Zero» та «Clean Hydrogen», може сприяти постачанню *інноваційних технологій для транспортних засобів*. Водночас необхідна комплексна політика для стимулювання попиту на транспортні засоби з нульовим рівнем викидів без бар'єрів на нашому єдиному ринку, яка повністю дотримуватиметься міжнародних зобов'язань ЄС. Вищезазначені екологічні стандарти мають супроводжуватися заходами, які збільшують попит на ці транспортні засоби, такими як установлення цін на викиди вуглецю, оподаткування, дорожні збори і перегляд правил щодо ваги та розмірів великовантажних транспортних засобів. Комісія запропонує дії, спрямовані на збільшення використання автомобілів із нульовим рівнем викидів у корпоративних і міських автопарках. Крім того, новий регламент щодо батарей гарантує, що батареї, розміщені на ринку ЄС, є стійкими та безпечними протягом усього життєвого циклу. Вимоги щодо сталого розвитку і завершення життєвого циклу, зокрема щодо вуглецевого сліду та

етичного і сталого джерела сировини, є важливими для зменшення екологічного сліду *електромобілів*. Крім того, очікуване широке поширення електромобілів на акумуляторах та інших форм електронної мобільності потребує плавної інтеграції в електромережу. Розгортання розумної інфраструктури підзарядки допоможе забезпечити ємність накопичувача і гнучкість системи електроенергії.

6. Directive (EU) 2022/362 of the European Parliament and of the Council of 24 February 2022 amending Directives 1999/62/EC, 1999/37/EC and (EU) 2019/520, as regards the charging of vehicles for the use of certain infrastructures (24.02.2022).

Необхідно дозволити державам-членам фінансувати будівництво, експлуатацію, технічне обслуговування та розвиток установок для *енергопостачання або палива транспортних засобів із низьким і нульовим рівнем викидів із метою сприяння електрифікації доріг*. Зокрема, якщо держава-член має намір фінансувати ці електроустановки незалежно від фінансування дорожньої інфраструктури, ця Директива не повинна перешкоджати цій державі-члену стягувати плату за використання таких установок. Оскільки мета цієї Директиви, а саме *забезпечення застосування національних зборів за транспортні засоби* за використання певної інфраструктури в узгодженій системі, яка забезпечує рівне ставлення в усьому ЄС, не може бути достатньою мірою досягнута державами-членами, а може, швидше, через транскордонний характер автомобільного транспорту і проблеми, на вирішення яких спрямована ця Директива, краще досягнутися на рівні ЄС, ЄС може прийняти заходи відповідно до принципу субсидіарності, викладеного у статті 5 Договору про Європейський Союз. Відповідно до принципу пропорційності, викладеного у цій статті, ця Директива не виходить за межі того, що необхідно для досягнення цієї мети.

7. Directive (EU) 2023/2413 of the European Parliament and of the Council of 18 October 2023 amending Directive (EU) 2018/2001, Regulation (EU) 2018/1999 and Directive 98/70/EC as regards the promotion of energy from

renewable sources, and repealing Council Directive (EU) 2015/652 (18.10.2023).

Загальний контекст, створений вторгненням Росії в Україну та наслідками пандемії COVID-19, призвів до різкого зростання цін на енергоносії в ЄС, що підкреслює необхідність прискорення *енергоефективності та збільшення використання відновлюваної енергії в ЄС*. Щоб досягти довгострокової мети створення енергетичної системи, яка є незалежною від третіх країн, ЄС повинен зосередитися на прискоренні переходу до *«зеленої» енергії та забезпеченні енергетичної політики зі скороченням викидів*, яка зменшує залежність від імпортованого викопного палива та сприяє справедливій і доступній ціні для громадян Союзу та підприємств у всіх секторах економіки.

Структура для *електрифікації* повинна забезпечити надійну й ефективну координацію та розширити ринкові механізми, щоб узгодити попит і пропозицію у просторі та часі, стимулювати інвестиції у гнучкість і допомагати інтегрувати великі частки змінного виробництва відновлюваної енергії. Таким чином, держави-члени повинні забезпечити, щоб *розгортання електроенергії з відновлюваних джерел* продовжувало збільшуватися відповідними темпами для задоволення зростаючого попиту. З цією метою держави-члени повинні створити *структуру*, яка включає механізми, сумісні з ринком, для подолання бар'єрів, які залишаються на шляху до безпечних та адекватних систем електроенергії, придатних для високого *рівня відновлюваної енергії, а також потужностей для зберігання, повністю інтегрованих у систему електроенергії*. Зокрема, ця структура повинна подолати бар'єри, що залишилися, в тому числі нефінансові, такі як відсутність у органів влади достатніх цифрових і людських ресурсів для обробки зростаючої кількості заявок на отримання дозволів.

Таким чином, проведений правовий аналіз у правових документах ЄС дозволяє зробити висновки, що держави-члени повинні дотримуватися напрямків ЄЗК, зокрема, зміна клімату, енергетика й енергоефективність, стала мобільність (електромобілі), нульове забруднення тощо. Держави-

члени мають створити практичні механізми для масштабного зеленого переходу з акцентом на енергоефективності та декарбонізації економіки, дати поштовх розвитку розгортання електроенергії з відновлюваних джерел та електрифікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Sustainable and Smart Mobility Strategy – putting European transport on track for the future. 9.12.2020: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0789>.

Селіванова Ірина Анатоліївна

*к.ю.н., доцент, науковий співробітник НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України*

<https://orcid.org/0000-0002-1006-5444>

ДО ПИТАННЯ ПРО РЕЛОКАЦІЮ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Проблема релокації закладів охорони здоров'я набула актуальності з початком російсько-української війни. Широкомасштабна агресія росії ще більше її актуалізувала. Автором досліджено поняття релокації закладу охорони здоров'я та розроблено рекомендації щодо алгоритму її здійснення.

Ключові слова: заклади охорони здоров'я, релокація

Selivanova Iryna Anatoliivna

Candidate of Law, Associate Professor, Research Fellow,

Research Institute of Legal Support

of Innovative Development of the National Academy of Sciences of Ukraine

ON THE QUESTION OF RELOCATION OF HEALTH CARE INSTITUTIONS

The problem of relocation of healthcare facilities became relevant with the beginning of the Russian-Ukrainian war. The large-scale aggression of Russia made it even more relevant. The author researched the concept of relocation of a healthcare facility and developed recommendations for an algorithm for its implementation.

Keywords: health care institutions, relocation

Через бойові дії, руйнування інфраструктури та обмежений доступ до ресурсів приватні та комунальні медичні заклади, які надають медичну допомогу населенню, опинилися під загрозою. У таких реаліях збереження безперебійного надання такої допомоги, як і збереження самого медзакладу,

стає справжнім викликом для його керівництво. Одним з ефективних засобів вирішення цих проблем є релокація закладу охорони здоров'я. З початку повномасштабної війни Уряд України визнав, що релокація є необхідністю, адже передбачає відновлення економіки держави за рахунок переміщення підприємств з територій, що наближені або знаходяться у зоні бойових дій, в безпечні регіони західної частини України.

Саме слово походить від *relocate* (*relocation*), що в перекладі означає «переміщувати» (переміщення). Релокація – це перенесення місця фізичного розташування підприємства з місця постійної дислокації повністю або частково задля збереження можливості роботи підприємства та повноцінного його функціонування.

Релокація може бути повною, частковою або змішаною. Повною є релокація, коли усі засоби та ресурси закладу охорони здоров'я переміщуються в інше місце. При частковій релокації лише частина засобів та ресурсів переміщається в інше місце, а інша частина залишається у місці постійного розташування. Змішаною є релокація, коли відбувається відкриття нового підрозділу закладу охорони здоров'я та переміщення частини персоналу для роботи в новому місці, при цьому заклад охорони здоров'я продовжує функціонувати і в місці постійного розташування [1].

Релокація є важливим стратегічним рішенням для кожного закладу охорони здоров'я та його власника, оскільки передбачає не лише фізичне переміщення, але і зміну стратегії та бізнес-моделі. До її планування та реалізації доцільно залучати усіх учасників процесу - керівництво закладу охорони здоров'я, персонал, а також, за потреби, фахівців – експертів.

Релокація здійснюється шляхом виконання таких послідовних дій, як: ситуаційний аналіз; визначення цілей релокації; пошук потенційних варіантів для релокації; підготовка закладу охорони здоров'я до релокації; власне релокація; початок роботи та налагодження діяльності закладу на місці релокації. Така послідовність дій дозволяє якнайкраще забезпечити інтереси закладів охорони здоров'я під час здійснення релокації.

Правові питання релокації закладу охорони здоров'я досліджено Піштою В. І., Шелевер Н. В., Болдіжар С. О.[2]. З авторськими доповненнями та уточненнями алгоритм таких дій виглядає наступним чином.

До початку реалізації релокації закладу охорони здоров'я керівнику закладу необхідно видати наказ з визначенням практичних дій, строків їх виконання та відповідальних за виконання.

Після фактичної релокації закладу охорони здоров'я мають забезпечуватися правові підстави провадження медичної практики за новим місцем розташування. Для цього необхідно: 1. Внести зміни до відомостей про юридичну особу. 2. Внести зміни до статуту (положення) закладу охорони здоров'я та здійснити їх державну реєстрацію [3, ст. 17]. Дія необхідна, якщо певні відомості, що містяться в установчому документі, змінилися в результаті релокації. 3. Внести зміни в положення про (відокремлені) структурні підрозділи в порядку, передбаченому статутом (положенням) закладу охорони здоров'я. Дія необхідна, якщо певні відомості, що містяться в цих документах, змінилися в результаті релокації. 4. Внести зміни до договорів, укладених закладом охорони здоров'я до релокації, щодо місцезнаходження закладу. 5. Обов'язковим етапом оформлення релокації є внесення змін до ліцензії закладу охорони здоров'я на провадження господарської діяльності з медичної практики. Такий обов'язок передбачений Законом України «Про ліцензування видів господарської діяльності», відповідно до якого ліцензіат зобов'язаний повідомити орган ліцензування про всі зміни даних, які ним були зазначені у заяві, документах та будь-яких відомостях, що додавалися до заяви про отримання ліцензії, протягом строку, встановленого ліцензійними умовами [4, ч.2 ст. 15]. Порядок такого повідомлення визначений Ліцензійними умовами провадження господарської діяльності з медичної практики [5, п. п. 10 пункту 13].

Фінансування релокації закладів охорони здоров'я здійснюється за рахунок коштів самого закладу та його партнерів, територіальної громади.

Державою в особі Мінекономіки реалізується Програма релокації підприємств [6], до якої може долучитися будь-яке медичне підприємство, яке планує повну або часткову релокацію своїх потужностей. Програма поширюється на регіони, що постраждали від бойових дій. Для участі в Програмі необхідно подати заявку на переміщення, вказавши спеціалізацію підприємства, кількість працівників, можливості надання медичних послуг, потреби у в приміщенні та медобладнанні, розміщенні співробітників, а також спосіб транспортування. Після ухвалення позитивного рішення про переміщення, підприємство отримає пакет державної підтримки, що включає в себе наступні опції: підбір місця розташування для потужностей підприємства; допомога з перевезенням на нову локацію; сприяння в розселенні працівників та пошуку нових співробітників; підтримка у відновленні логістики, закупівлі сировини та пошуку ринків збуту. Приймаючими регіонами наразі є Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька, Вінницька, Волинська та Рівненська області.

Наразі планується, що після завершення бойових дій підприємства повернуться на первинні локації та стануть драйверами відбудови економіки в громадах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Посібник з релокації підприємств. URL: <https://golocal-ukraine.com/wp-content/uploads/2022/10/relokacziya-pidpri%D1%94mstv.pdf>
2. Пішта В. І., Шелевер Н. В., Болдіжар С. О. Правовий аспект релокації закладів охорони здоров'я та працевлаштування медичних працівників, які мають статус ВПО. Право і суспільство. 2024. № 3. С. 238-243. URL: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.3.36>
3. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України № 755-IV від 15.05.2003 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/755-15>

4. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон № 222-VIII від 02.03.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/222-19>

5. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з медичної практики : постанова Кабінету Міністрів України № 285 від 2 березня 2016 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-%D0%BF?find=1&text=%D0%BB%D1%96%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%B7%D1%96#w1_2

6. Програма релокації підприємств URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3e766cf9-f3ca-4121-8679-e4853640a99a&title=ProgramaRelokatsiiPidprimstv>

REFERENCES

1. Posibnyk z relokatsii pidpriumstv. URL: <https://golocal-ukraine.com/wp-content/uploads/2022/10/relokacziya-pidpri%D1%94mstv.pdf>

2. Pishta V. I., Shelever N. V., Boldizhar S. O. Pravovy aspekt relokatsii zakladiv okhorony zdorovia ta pratsevtashtuvannia medychnykh pratsivnykiv, yaki maiut status VPO. Pravo i suspilstvo. 2024. № 3. S. 238-243. URL: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.3.36>

3. Pro derzhavnu reiestratsiiu yurydychnykh osib, fizychnykh osib – pidpriumstiv ta hromadskykh formuvan: Zakon Ukrainy № 755-IV vid 15.05.2003 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/755-15>

4. Pro litsenzuvannia vydiv hospodarskoi diialnosti : Zakon № 222-VIII vid 02.03.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/222-19>

5. Litsenziini umovy provadzhennia hospodarskoi diialnosti z medychnoi praktyky : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainya № 285 vid 2 bereznia 2016 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-%D0%BF?find=1&text=%D0%BB%D1%96%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%B7%D1%96#w1_2

6. Prohrama relokatsii pidpriumstv URL: <HTTPS://ME.GOV.UA/DOCUMENTS/DETAIL?LANG=UK->

[UA&ID=3E766CF9-F3CA-4121-8679-](#)

[E4853640A99A&TITLE=PROGRAMARELOKATSIIPIDPRIMSTV](#)

Бредіхіна Вікторія Леонідівна

*кандидатка юридичних наук, доцентка кафедри екологічного права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
провідний науковий співробітник відділу правового регулювання
структурно-технологічного розвитку економіки НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України
ORCID-ID: <https://orcid.org/0000-0002-7983-1098>*

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ ЕКОЛОГО-ПРАВОВИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ

Наукова робота присвячена аналізу напрямів науково-правових досліджень в екологічній сфері під час дії воєнного стану в Україні та у повоєнний період. Обґрунтовується динамічність розвитку екологічного права з урахуванням сучасних реалій. Авторкою досліджуються зміни до законодавства в частині запровадження нових екологічних напрямів наукових досліджень та інноваційної діяльності. Доводиться необхідність формування концептуальних засад розвитку науки екологічного права в нових умовах та окреслюються основні напрями для розвинення теоретичних та практичних еколого-правових досліджень.

Ключові слова: еколого-правова наука; напрями наукових досліджень; екологічна безпека; збалансоване природокористування; воєнний стан.

Bredikhina Viktoriia

*Ph.D, Associate professor of the Department of Environmental Law,
Yaroslav Mudryi National Law University,
Leading Researcher at the Department of Legal Regulation of Structural
and Technological Development of the Economy of the Scientific and Research
Institute of providing legal framework for the innovative development of the
National Academy of Law Sciences of Ukraine*

CURRENT TRENDS IN ENVIRONMENTAL AND LEGAL RESEARCH IN THE WARTIME AND POSTWAR PERIODS

The article analyzes the areas of scientific and legal research in the environmental sphere during martial law in Ukraine and in the post-war period. The author substantiates the dynamism of environmental law development with due regard to modern realities. The author examines changes to legislation in terms of introducing new environmental areas of research and innovation. The author proves the necessity of forming the conceptual foundations for the development of environmental law science in the new conditions and outlines the main directions for the development of theoretical and practical environmental law research.

Keywords: ecological and legal science; areas of scientific research; environmental safety; balanced nature management; martial law.

Сучасні реалії для України та й для всього світу сьогодні визначаються одним словом – «виклик». Не виключенням є і національна наука, яка має не тільки адаптуватися до трансформаційних процесів, що відбуваються, а й знайти відповіді на багато питань та вирішити проблеми, які виникають на шляху цих трансформацій. Наука екологічного права на сучасному етапі розвитку вважається однією із найдинамічніших галузей з ряду причин.

По-перше, це кліматичні зміни, які обумовлюють необхідність пошуку науково-обґрунтованих шляхів суспільно-економічної адаптації до них, формування нових підходів до правового регулювання господарської та іншої діяльності, що впливає на стан довкілля та клімат.

По-друге, визначення європейсько-орієнтованого курсу нашої країни дає підстави для наукового опрацювання засобів та способів адаптації сучасного національного екологічного законодавства, його стандартів та принципів до права навколишнього середовища ЄС. При цьому важливо не загубити і не втратити своїх власних напрацювань, які можуть бути корисними для розвитку європейського довкілцевого простору.

І, по-третє, на жаль, повномасштабне вторгнення РФ на територію суверенної України, ведення воєнних дій спричинили не тільки людські

жертви, численні руйнування, а й масштабну шкоду для природного середовища, втрати його ресурсів та цінних природних об'єктів. Сьогодні такі базові поняття, як «безпека» в її екологічному, енергетичному, економічному та продовольчому проявах; «сталий розвиток» як збалансованість економічних, екологічних та соціальних інтересів, «екологічно збалансоване природокористування» мають новий зміст і сенс та потребують свого наукового осмислення.

Зазначимо, що питання розвитку екологічного права та законодавства, які регулюють відносини щодо використання та відновлення природних ресурсів, охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки, вже багато років є предметом наукових досліджень, дискусій, міжнародної співпраці. Про це свідчить численна кількість науково-практичних конференцій, форумів, «круглих столів» з екологічних та суміжних їм питань, що проходять на платформах різного рівня; наявність наукових статей, авторських та колективних монографій у цій царині. Всіх їх об'єднує підтвердження значення і ролі еколого-правового регулювання існуючих суспільних відносин, розуміння важливості наукової підтримки законодавчих ініціатив.

Як слушно аргументується в еколого-правовій літературі, все це дає підстави для формування Концепції екологічного права, метою якої, зокрема, мають бути: обґрунтування системної основи, принципів побудови, дії та розвитку екологічного законодавства та розробка механізмів врівноваження сучасних викликів глобалізаційних та внутрішньодержавних процесів. При цьому розвиток науки екологічного права безперечно має враховувати як зміни у соціально-економічній, політичній системах, так і зміни у сфері юридичних поглядів, уявлень та мислення, в тому числі й на проблеми взаємодії суспільства та природи [1, с. 6-7].

Відзначимо, що Законом України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» визначені такими, зокрема: 1) національна безпека та оборона; 2) фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих

проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави; 3) інформаційні та комунікаційні технології; 4) енергетика та енергоефективність; 5) раціональне природокористування та ін. [2] В рамках окреслених загальних напрямів Кабінет Міністрів України у 2024 році затвердив перелік пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 31 грудня року, наступного після припинення або скасування воєнного стану в Україні [3]. Серед них, деталізуючи раніше визначені, вже виділяються екологічно дотичні напрями: екологічно збалансована енергетична безпека; актуальні проблеми захисту прав людини і громадянина (в т. ч. й екологічних) в умовах воєнного стану; цифровізація різних сфер та процесів; енергоефективність і енергозбереження, ринки енергоресурсів; моніторинг різних видів природних ресурсів, моделювання та прогнозування стану навколишнього природного середовища, технології подолання негативних впливів на нього; інноваційні технології збереження та збалансованого використання природних (мінерально-сировинних, земельних, ґрунтових, водних та біотичних) ресурсів; оцінювання та інтегроване управління водними ресурсами, технології водозабезпечення та очищення води, доступність питної води; відтворення природних комплексів та об'єктів, охорона природно-заповідного фонду, збереження біорізноманіття природних та штучних екосистем, генетична паспортизація цінних об'єктів; екологічно збалансоване та ефективне землекористування; технології циркулярної економіки.

У цьому зв'язку слід також звернути увагу на зміни, запроваджені до законодавства щодо пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в Україні під час дії воєнного стану. Так, поміж стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності до припинення або скасування воєнного стану в Україні та встановленого повоєнного періоду, можна виділити такі, що мають відношення до екологічних процесів, зокрема: освоєння нових

технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії; технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу; широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища [4].

Зазначене обумовлює формування концептуальних засад розвитку науки екологічного права та відповідних наукових досліджень в сучасних реаліях, які умовно можна розділити на декілька блоків. Перший – безпековий блок. Він охоплює наукове осмислення та запровадження нових стандартів, принципів правового забезпечення екологічної безпеки як складових національної безпеки; дослідження співвідношення різних видів безпеки – екологічної, економічної, енергетичної, продовольчої тощо, та вироблення комплексної взаємоузгодженої системи заходів їх правового забезпечення; аналіз механізмів реалізації та захисту права громадян на безпечне для життя й здоров'я довкілля та його складових в умовах воєнного стану. Другий блок – екологічно збалансоване природокористування та збереження природно-ресурсного потенціалу країни. У воєнний та повоєнний періоди вкрай важливо ощадливо та раціонально використовувати наявну ресурсну базу, виявити та науково обґрунтувати інноваційні засоби правового забезпечення раціонального природокористування, відновлення та відтворення природних ресурсів на основі «зелених» технологій та екологічних інвестицій. Третій блок пов'язаний із попереднім – оцінювання існуючих та пошук нових юридичних шляхів та дієвих механізмів відшкодування екологічної шкоди, завданої як порушенням екологічного законодавства в процесі господарської діяльності, так і пов'язаної із вторгненням військ країни-агресора на нашу територію та знищенням (пошкодженням) природних об'єктів, природних ресурсів та екосистем. Тут також постають питання наукового аналізу шляхів забезпечення невідворотності юридичної відповідальності за скоєні екологічні злочини. Четвертий, на нашу думку, має бути спрямований на дослідження нових

можливостей управління вище зазначеними процесами, а саме, оптимізації діяльності та взаємодії органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, громадських організацій у воєнний час в екологічній сфері та в процесі подолання екологічних наслідків збройної агресії; удосконалення системи екологічного контролю; подолання корупційної складової у сфері розподілу, перерозподілу та використання природних ресурсів, зокрема, впровадження цифрових технологій та прозорості у регулюванні вказаних питань.

І на останнє слід зазначити, що еколого-правові, як і інші наукові дослідження, мають заціпати практичний аспект їх втілення, вирішувати конкретно поставлені задачі від держави, суспільства, громадських організацій, можливо й суб'єктів господарської діяльності з метою досягнення більш оптимального варіанту реагування на сучасні виклики та побудови екологічно відповідальної правової держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гетьман А.П. Доктрина екологічного права та законодавства України: монографія. Харків: ТОВ «Оберіг», 2019. 336 с.
2. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки: Закон України від 11.07.2001 № 2623-III). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-14#Text>
3. Про затвердження переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 31 грудня року, наступного після припинення або скасування воєнного стану в Україні: постанова Кабінету Міністрів України від 30 квітня 2024 р. № 476. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/476-2024-%D0%BF#Text>
4. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 08.09.2011 № 3715-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>

REFERENCES

1. Getman A. P. (2019) The Doctrine of Environmental Law and Legislation of Ukraine. Kharkiv: Oberig LLC. 336 p.[in Ukrainian].
2. Law of Ukraine On Priority Branches of Science and Technology Development № 2623-III (July, 2001). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-14#Text>
3. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine On approval of the list of priority thematic areas of scientific research and scientific and technical development for the period until December 31 of the year following the termination or lifting of martial law in Ukraine № 476 (April, 2024). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/476-2024-%D0%BF#Text>
4. Law of Ukraine On Priority Directions of Innovation Activity in Ukraine № 3715-VI. (September, 2011). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>

Стріжкова Алла Володимирівна

*канд. юрид. наук, ст. наук. співроб. НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України*

ORCID: 0000-0002-4477-7941

ЕКОЛОГО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ВНАСЛІДОК ЗАМІНОВАНOSTІ ЗЕМЕЛЬ УКРАЇНИ

Анотація. Україна зазнала найбільших з часів Другої світової війни людських втрат та руйнувань як економічного, енергетичного, так і екологічного характеру. І саме шкоду усім природним ресурсам, рекреаційним зонам, екосистемі України в цілому найважче оцінити та ще важче на практиці домогтися відшкодування від агресора цієї шкоди. Особливо в умовах нових неоднозначних тенденцій розвитку світової дипломатії. А величезних негативних наслідків екосистеми України зазнали в районах ведення бойових дій та місцевостях, наближених до них.

Ключові слова: зниження родючості земель, екологічна шкода, проблеми обчислення екологічної шкоди, мінування, небезпека мін.

Strizhkova Alla Volodymyrivna

*Ph.D, Senior Fellow Researcher of the Scientific and Research Institute of
Providing Legal Framework for the Innovative Development of National Academy
of Legal Sciences of Ukraine*

ENVIRONMENTAL AND LEGAL PROBLEMS DUE TO LAND MINES IN UKRAINE

Summary. Ukraine has suffered the largest human losses and destruction of economic, energy and environmental nature since the Second World War. And it is the damage to all natural resources, recreational areas, and the ecosystem of Ukraine as a whole that is most difficult to assess and even more difficult to seek compensation from the aggressor for this damage. Especially in the context of new ambiguous trends in global diplomacy. And the ecosystems of Ukraine have suffered enormous negative consequences in the areas of hostilities and areas close to them.

Keywords: decrease in land fertility, environmental damage, problems of calculating environmental damage, mining, mine danger.

Мета роботи – визначити спектр еколого-правових проблем, викликаних замінованістю земель України.

Україна в результаті неспровокованої агресії РФ зазнала не лише найдорожчих непоправних втрат – життя і здоров'я своїх громадян. Небачену в Європі з часів руйнувань від Другої світової війни шкоду спричинили бойові дії, розриви снарядів та інших боєприпасів, бомбардування, ракетні атаки, а також мінування різних територій.

За найактуальнішими даними Центру протимінної діяльності України повідомляється, що станом на 14 лютого 2025 року було знищено 928008 вибухонебезпечних предметів за результатами професійного обстеження 592851,94 га території. І навіть у найближчій перспективі ще понад 139 тисяч км² суходолу та 14 тисяч км² водойм потребують обстеження підрозділами розмінування [1].

Саме через міни та інші вибухонебезпечні предмети збитки України складають приблизно 11,2 мільярда доларів щорічно. Це еквівалентно 5,6% ВВП України у довоєнному 2021 році. Найбільші втрати — через скорочення експорту агропродукції та зменшення надходжень місцевих податків [2]. А відновлення післявоєнної економіки почнеться з меншим земельним фондом придатної до сільськогосподарського використання ґрунтів невідомо якої якості та родючості навіть після проведених процедур обстеження та розмінування.

За оцінками Tony Blair Institute понад 20% регіонального ВВП через заміновані території втратили Чернігівська, Сумська, Миколаївська та Харківська області. Загалом до місцевих бюджетів недоплачується понад 1,1 мільярда доларів місцевих податків [3].

Внаслідок бойових дій можуть суттєво змінюватися ландшафти, зникають цілі лісові масиви, з одного тільки Серебрянського лісництва не

залишилося і десятої його частини від довоєнного розміру і нормального стану ні жодного дерева, ні чагарника, ні повноцінно представленої здорової фауни.

Цинічне і підступне знищення Каховської гідроелектростанції стало не лише актом порушення правил та звичаїв ведення війни, а й завдало як непоправної економічної, так і екологічної шкоди. Загинули і сухопутні, і водні тварини, риби, безліч флори, були розмиті і змиті з належного місця ґрунти. А трупна отрута зробила на деякий час непридатною для вживання воду нижче за течією від місця розташування Каховського водосховища. Мінуванню піддаються і водні об'єкти так само, як і на суші. Більш відомими епізодами є мінування морської акваторії Чорного моря спеціальними мінами, здійснене як з воєнними цілями, так і в якості спроби перешкодити судноплавству кораблів, які ходять з та до українських портів.

Крім того, існує екологічно-правова проблема, як здійснювати комплекс заходів щодо зниження токсичності та знешкодження шкідливих речовин, що містяться у ґрунтах, водах, інших природних ресурсах. Оскільки при розриві снарядів, ракет, мін та інших об'єктів, які містять вибухові речовини, в природу вивільняються цілі комплекси речовин, суміші сірки, вуглецю, важких металів тощо. Частина всього цього осідає як на поверхні, так і у різні шари ґрунтів, потрапляє у води, отруює або негативно впливає на стан флори та фауни. Звичайно, першочергово це впливає на вилучення або обмеження використання таких територій для сільського господарства.

Наразі як мінімум у Херсонській області ще необхідно обстежити більше 208 тис. га, в Миколаївській області — понад 85 тис. га., а у Харківській області — приблизно 160 тис. га.

Лише пріоритетне розмінування земель сільськогосподарського призначення, за минулорічними даними Світового банку, коштуватиме близько \$1,5 млрд. А без попереднього обстеження та розмінування використання забруднених земель аграріями неможливе. Це, своєю чергою

не лише загальмовує екологічне відновлення територій, а й збільшує економічні втрати кожного сезону.

За приблизною оцінкою Світового банку для розмінування всієї території України потрібно майже \$34,6 мільярдів з урахуванням сучасних розцінок 2024 – 2025 років [3].

Великі досягнення у напрямку розмінування зроблено стараннями приватного фінансування як самих аграріїв, так і через благодійні фонди, краудфандинг та інші ініціативи. Наприклад, завдяки Фонду Говарда Баффета ДСНС України отримала та успішно експлуатує 8 машин механізованого розмінування (DOK-ING MV-4 та MV-10). Також були передані автомобілі для перевезення особового складу та спорядження для розмінування, квадрокоптери, металодетектори, переносні майстерні, засоби індивідуального бронезахисту, медичні набори та інше обладнання для виконання робіт з розмінування [4]. Звичайно, немалу роль відіграють і державні зусилля у цьому напрямі, проте варто їх здійснювати ефективніше і системніше, чого можна очікувати після закінчення бойових дій.

Таким чином, не тільки бойовими діями, а і мінуванням українських територій та його наслідками завдано величезних різноманітних втрат, що змінили цілі екосистеми з відповідною флорою і фауною: від знищення цілих лісництв до зруйнування Каховського водосховища. У зв'язку з цим необхідно розробити комплексну методичку визначення розміру екологічної шкоди, економічні втрати від усіх видів економічної діяльності, пов'язаних з використанням ушкоджених земель, у тому числі недоотриману вигоду та визначити ефективний правовий механізм відшкодування цієї шкоди з обранням відповідних *ефективних* інституцій. Проте нігілістичний підхід до практики міжнародного права, який швидко набирає оберти останнім часом та знижує довіру до міжнародних інституцій та правових норм у цілому, ставить нові виклики належній реалізації потрібних правових механізмів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Хід робіт з розмінування. URL: <https://ua-nmac.org/uk/statistics/>
2. Україна щороку втрачає 11,2 мільярда доларів через заміновані території — Дослідження Tony Blair Institute, проведене спільно із Міністерством економіки України. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=255d0657-dad7-4935-ab37-e740f5ffaf32&title=DoslidzhenniaTonyBlairInstitute>.
3. Tony Blair Institute for Global Change. From Economic Recovery to Global Food Security: The Urgent Need to Demine Ukraine. URL: <https://institute.global/insights/geopolitics-and-security/the-urgent-need-to-demine-ukraine>
4. В Україні презентували дослідження Інституту глобальних змін Тоні Блера щодо проблеми замінованих територій. URL: <https://mvs.gov.ua/news/v-ukrayini-predstavili-zvit-institutu-globalnix-zmin-toni-blera-shhodo-problemi-zaminovanix-teritorii>

REFERENCES

1. Khid robit z rozminuvannya [in Ukrainian].
2. Ukrayina shchoroku vtrachaye 11,2 milyarda dolariv cherez zaminovani terytoriyi — Doslidzhennya Tony Blair Institute, provedene spilno iz Ministerstvom ekonomiky Ukrainy. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=255d0657-dad7-4935-ab37-e740f5ffaf32&title=DoslidzhenniaTonyBlairInstitute> [in Ukrainian].
3. Tony Blair Institute for Global Change. From Economic Recovery to Global Food Security: The Urgent Need to Demine Ukraine. URL: <https://institute.global/insights/geopolitics-and-security/the-urgent-need-to-demine-ukraine> [in English].
4. V Ukrayini prezentuvaly doslidzhennya Instytutu hlobalnykh zmin Toni Blera shchodo problemy zaminovanykh terytoriy. URL: <https://mvs.gov.ua/news/v-ukrayini-predstavili-zvit-institutu-globalnix-zmin-toni-blera-shhodo-problemi-zaminovanix-teritorii> [in Ukrainian].

Колісник Анна Сергіївна

*доктор філософії, молодший науковий співробітник, НДІ ПЗІР НАПрН
України, Народний депутат України*

**СТВОРЕННЯ ДОДАТКОВИХ СТИМУЛІВ ДЛЯ
ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ:
ОКРЕМІ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

В тезах розглянуті окремі актуальні питання реінтеграції ветеранів війни в Україні. Проведений аналіз положень проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо реалізації права на працю ветеранів війни» та проекту Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування підприємств, у яких 60 відсотків від чисельності працюючих складають ветерани війни», за результатами якого встановлено, що прийняття зазначених актів сприяє створенню робочих місць, гарантованих ветеранам та заохоченню роботодавців до працевлаштування ветеранів війни за допомогою зменшення податкового навантаження суб'єктів господарювання та надання відповідних податкових пільг. Акцентовано увагу на розробці проекту Методичних рекомендацій для роботодавців з організації працевлаштування та розвитку трудових відносин за участі ветеранів війни, прийняття яких сприятиме посиленню соціальної відповідальності бізнесу, збільшенню можливостей для працевлаштування ветеранів війни тощо. Зроблено висновок, що наразі важливим є продовження напрацювання законодавчих ініціатив з упровадження механізмів підтримки ветеранів війни, формування ефективних заходів реінтеграції та встановлення гарантій працевлаштування ветеранів.

Ключові слова: ветерани війни, воєнний стан, податкові пільги, працевлаштування, реінтеграція, стимулювання, нормативно-правове забезпечення.

Anna Kolisnyk

*Ph.D, Junior Researcher of the Research Institute of Legal Support of
Innovative Development of the NALS of Ukraine, State Deputy of Ukraine*

CREATION OF ADDITIONAL INCENTIVES FOR THE EMPLOYMENT OF WAR VETERANS IN UKRAINE: SOME CURRENT ISSUES OF REGULATORY AND LEGAL SUPPORT

The theses consider some relevant issues of the reintegration of war veterans in Ukraine. An analysis of the provisions of the draft Law of Ukraine «On amendments to certain laws of Ukraine regarding the implementation of the right to work of war veterans» and the draft Law of Ukraine «On amendments to the Tax Code of Ukraine regarding the exemption from taxation of enterprises in which 60 percent of the number of employees are war veterans» was conducted, the results of which established that the adoption of the above acts contributes to the creation of jobs guaranteed to veterans and the encouragement of employers to employ war veterans by reducing the tax burden of the business entity and providing relevant tax benefits. Attention is also focused on the development of a draft Methodological recommendations for employers on the organization of employment and the development of labor relations with the participation of war veterans, the adoption of which will contribute to strengthening the social responsibility of business, increasing opportunities for employment of war veterans, etc. It was concluded that it is important to continue developing legislative initiatives to implement mechanisms to support war veterans, develop effective reintegration measures, and establish employment guarantees for veterans.

Keywords: war veterans, martial law, tax benefits, employment, reintegration, incentives, regulatory and legal support.

В умовах воєнного стану особливої актуальності набувають питання реінтеграції ветеранів війни та створення додаткових стимулів щодо їх працевлаштування.

Слід погодитись, що існуюча на сьогодні система забезпечення працевлаштування ветеранів досі залишається не достатньо ефективною, попри розвиток ветеранської політики в останні роки, її досі не можна назвати цілісною та сформованою [1]. Тому нині вкрай важливим є вдосконалення норм чинного законодавства, в тому числі податкового щодо збільшення можливостей працевлаштування ветеранів війни.

У цьому контексті слід зазначити, що наразі в Верховній Раді України зареєстровано два важливих законопроекта: проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо реалізації права на працю ветеранів війни» (реєстраційний № 12398 від 10.01.2025 р.) [2] та проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування підприємств, у яких 60 відсотків від чисельності працюючих складають ветерани війни» (реєстраційний № 12399 від 13.01.2025 р.) [3].

Згідно з пояснювальною запискою до проекту Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо реалізації права на працю ветеранів війни», його метою є посилення співпраці бізнесу та держави щодо працевлаштування ветеранів війни, сприяння створенню робочих місць, гарантованих саме ветеранам, розширення переліку сфер їх залученості, зруйнування стереотипу про вичерпний перелік посад, на які готові наймати колишніх військових, а також сприяння їх інтеграції до усіх сфер економічної діяльності країни. Зокрема, вказаним проектом передбачається забезпечення права ветеранів війни на працю шляхом встановлення нормативних показників для працевлаштування ветеранів війни у кількості 1 особа для підприємств з чисельністю від 8 до 25 осіб, та 4% робочих місць для підприємств з чисельністю 25 і більше штатних працівників облікового складу для підприємств, установ, організацій, фізичних осіб, які використовують найману працю.

Метою проекту Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування підприємств, у яких 60 відсотків від чисельності працюючих складають ветерани війни» відповідно до Пояснювальної записки є створення додаткових стимулів для підприємств, які активно працевлаштовують ветеранів війни через звільнення їх від податків, що можуть бути застосовані до таких підприємств. Так, цим проектом Закону вносяться зміни до статті 142 Податкового кодексу України [4], яка визначає норми щодо звільнення від оподаткування прибутку

підприємств. Запропоновані зміни передбачають доповнення зазначеної статті новим пунктом 142.5. наступного змісту: «142.5. Звільняється від оподаткування строком на п'ять років, прибуток підприємств, в яких не менше 60 відсотків від середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу, які мають там основне місце роботи, складають ветерани війни, починаючи з першого року, в якому підприємство відповідає зазначеним умовам». Започатковані податкові пільги безумовно є позитивними для роботодавця, втім вбачається за можливе оптимізувати регламентований строк звільнення від оподаткування шляхом його збільшення, що надасть змогу посилити стимулюючий ефект.

Положення зазначених законопроектів містять важливі стимулюючі норми щодо створення робочих місць, гарантованих ветеранам та заохочення роботодавців до працевлаштування ветеранів війни, що сприятиме ефективній реінтеграції ветеранів у цивільне життя.

Окрім розробки вищевказаних проектів важливо також зазначити, що Міністерством у справах ветеранів України на початку січня цього року було розроблено і винесено на громадське обговорення проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Методичних рекомендацій для роботодавців з організації працевлаштування та розвитку трудових відносин за участі ветеранів війни», останні мають практичний характер та спрямовані на підвищення обізнаності підприємців, які бажають внести свій вклад у відновлення суспільства після війни, та надання підтримки у працевлаштуванні ветеранів війни, що є важливим кроком до їх соціальної адаптації, економічної стабільності та повернення до мирного життя, прийняття цих рекомендацій сприятиме посиленню соціальної відповідальності бізнесу, збільшенню можливостей для працевлаштування ветеранів війни, підтримки членів їхніх сімей, членів сімей загиблих Захисників та Захисниць України, а також покращенню їхнього соціального захисту [5].

Отже, в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення національної економіки визначальним є продовження напрацювання законодавчих ініціатив з упровадження механізмів підтримки ветеранів війни, формування ефективних заходів реінтеграції та встановлення гарантій працевлаштування ветеранів. Водночас вбачається за доцільне використання провідного міжнародного досвіду у підтримці працевлаштування ветеранів війни та забезпечення їх соціального захисту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Постна Д. А. Забезпечення працевлаштування ветеранів війни. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2024. Том 3 № 86. С. 49–55. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/320627>. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.3.7>.
2. Про внесення змін до деяких законів України щодо реалізації права на працю ветеранів війни: проект Закону України від 10.01.2025 р., реєстраційний № 12398. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/55535>.
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування підприємств, у яких 60 відсотків від чисельності працюючих складають ветерани війни: проект Закону України від 13.01.2025 р., реєстраційний № 12399. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/55610>.
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
5. Міністерство у справах ветеранів України. Офіційний сайт. URL: <https://mva.gov.ua/prescenter/category/86-novini/minveteraniv-koordinuvatime-formuvannya-derzhavnoyi-politiki-z-pitan-zahistu-zhinok-veteranok>.

REFERENCE

1. Postna D. A. Provision of employment for veterans of war. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*. 2024. Vol. 3. No. 86. pp. 49–55. Retrieved from: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/320627>. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.3.7>.
2. On amendments to certain laws of Ukraine regarding the implementation of the right to work of war veterans: draft Law of Ukraine, No. 12398 (2025, January 10). Retrieved from: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/55535>.
3. On amendments to the Tax Code of Ukraine regarding tax exemption of enterprises in which 60 percent of the number of employees are war veterans, No. 12399 (2025, January 13). Retrieved from: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/55610>.
4. Tax Code of Ukraine, No. 2755-IX (2010, December 2). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
5. Ministry for Veterans Affairs. Official website. Retrieved from: <https://mva.gov.ua/prescenter/category/86-novini/minveteraniv-koordinuvati-formuvannya-derzhavnoyi-politiki-z-pitan-zahistu-zhinok-veteranok>.

Чубенко Віра Анатоліївна

*кандидат юридичних наук, науковий співробітник НДІ правового
забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України*

ORCID: 0000-0002-7235-3820

**ДЕЯКІ ПРАВОВІ ПИТАННЯ КОНКУРЕНЦІЇ НА
ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНОМУ РИНКУ УКРАЇНИ В ПЕРІОД
ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ**

Наукова робота присвячена аналізу основних положень законодавства в сфері забезпечення, розвитку та підтримки конкурентного середовища під час здійснення діяльності на електроенергетичному ринку України. Визначені види діяльності в сфері електричної енергії, які за своєю сутністю підпадають під ознаки конкурентних та ті, які належать до сфери природних монополій. Наведено значення забезпечення конкуренції на електроенергетичному ринку України, в тому числі в контексті євроінтеграційних процесів та приєднання до Континентально-європейської енергетичної системи.

Ключові слова: електроенергія, конкуренція, ENTSO-E

Chubenko Vira

*Ph.D, Senior Researcher of Scientific and Research Institute of Providing
Legal Framework for the Innovative Development of National Academy of Legal
Sciences of Ukraine*

**SOME LEGAL ISSUES OF COMPETITION IN THE ELECTRICITY
MARKET OF UKRAINE IN THE PERIOD OF POST-WAR
RECONSTRUCTION AND ITS SIGNIFICANCE**

The scientific work is devoted to the analysis of the main provisions of the legislation in the field of ensuring, developing and supporting a competitive environment when carrying out activities in the electricity market of Ukraine. Types of activities in the field of electricity, which by their nature fall under the characteristics of competitive and those that belong to the sphere of natural monopolies, are determined. The importance of ensuring competition in the electricity

market in Ukraine is presented, including in the context of European integration processes and accession to the ENTSO-E.

Keywords: electricity, competition, ENTSO-E

Внаслідок російських атак на електроенергетичну інфраструктуру, знищення значної частини великої теплової, гідрогенерації та інших об'єктів, потреби відновлення електроенергетичного сектору оцінені на загальну суму у \$33,8 млрд [1]. За таких умов, вся діяльність держави на даний час та у післявоєнний період у вказаній сфері буде спрямована виключно на відновлення зазначеної інфраструктури з метою забезпечення населення та бізнесу електроенергією в достатньому обсязі та мінімізації несприятливих наслідків від її нестачі. При цьому, досить важливим, навіть при вказаних обставинах, залишається питання забезпечення конкуренції на електроенергетичному ринку України в період повоєнного відновлення.

Відповідно до статті першої Закону України «Про захист економічної конкуренції» [2] економічною конкуренцією (конкуренцією) є змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку.

В свою чергу, Законом України «Про ринок електричної енергії» [3] визначено, що ринок електричної енергії функціонує на конкурентних засадах, крім діяльності суб'єктів природних монополій, з обмеженнями, встановленими цим Законом; функціонування ринку електричної енергії здійснюється, зокрема, на принципі добросовісної конкуренції (стаття третя). Іншими статтями вказаного Закону України «Про ринок електричної енергії» також визначені норми щодо розвитку та захисту конкуренції. Зокрема, встановлено, що до основних завдань та повноважень регулятора на ринку електричної енергії належать, в тому числі, сприяння становленню

конкурентного єдиного ринку електричної енергії в рамках Енергетичного Співтовариства з урахуванням інтересів забезпечення безпеки постачання електричної енергії та сталості навколишнього середовища, розвиток конкуренції та забезпечення належного функціонування регіональних (міжнародних) ринків у рамках Енергетичного Співтовариства, створення передумов для отримання покупцями економічних вигод від ефективного функціонування ринку електричної енергії шляхом сприяння конкуренції на ринку електричної енергії, здійснення моніторингу прозорості та конкуренції на ринку електричної енергії та інші.

Іншим нормативно-правовим актом – Законом України «Про природні монополії» [4], передача електричної енергії та розподіл електричної енергії (передача електричної енергії місцевими (локальними) електромережами) визначені як діяльність суб'єктів природних монополій (стан товарного ринку, при якому задоволення попиту на цьому ринку є більш ефективним за умови відсутності конкуренції внаслідок технологічних особливостей виробництва (у зв'язку з істотним зменшенням витрат виробництва на одиницю товару в міру збільшення обсягів виробництва), а товари (послуги), що виробляються суб'єктами природних монополій, не можуть бути замінені у споживанні іншими товарами (послугами), у зв'язку з чим попит на цьому товарному ринку менше залежить від зміни цін на ці товари (послуги), ніж попит на інші товари (послуги)).

Тобто, діяльність з виробництва та постачання електричної енергії в Україні здійснюється на конкурентних засадах, а законодавством визначено ряд положень, які покликані забезпечувати таку конкуренцію.

Виходячи з викладеного, варто відзначити, що загальна структура ринку електроенергії в Україні дуже схожа на структуру ринків електроенергії в Європейському Союзі, де існує чітке розмежування між конкурентними та неконкурентними видами діяльності. Передача та розподіл електроенергії за своєю сутністю є неконкурентними видами діяльності, що є виправданим з огляду на їхні характеристики природної монополії та

відповідає міжнародній практиці. Законодавство, що регулює ринки електроенергії, визнає виробництво, оптове та роздрібне постачання електроенергії конкурентними видами діяльності [5; с. 12].

Разом з тим, виникає питання щодо доцільності приділення значної уваги забезпеченню конкуренції саме на ринку електроенергетики, зважаючи на наявність загальних норм захисту конкуренції незалежно від виду діяльності, який здійснюють ті чи інші суб'єкти господарювання. Проте, правові положення та окремі інструменти щодо розвитку та підтримки конкуренції в сфері електричної енергії є вкрай важливими з огляду на ряд причин.

Можливості зловживання монопольним становищем суб'єктами господарювання в сфері електроенергетики у вигляді ненадійності надання послуг, прагнення отримання додаткового доходу або покриття надмірних витрат за рахунок споживачів електричної енергії призводять до ризику негативного впливу на добробут громадян, формування додаткової витратної частини вартості продукції підприємств та ін. Зазначені обставини обумовлюють важливість реалізації антимонопольної політики держави, перш за все, створення умов для конкуренції в певному секторі і попередження зловживання монопольним становищем [6; с. 48]. Крім того, важливим кроком для електроенергетичного сектору України стала його синхронізація з Системою передачі електроенергії континентальної Європи. Синхронізація забезпечує роботу електричних мереж на одній частоті, що підвищує стабільність підключених систем і дозволяє глибше інтегрувати ринки електроенергії. В екстреній процедурі українська енергосистема була успішно синхронізована з Континентально-європейською енергетичною системою 16 березня 2022 (ENTSO-E). А відтак, Україна має забезпечувати всі елементи конкурентного ринку, наявні в ЄС. Крім ряду інших причин, пов'язаних з військовою агресією РФ проти України, очікуване розширення транскордонної торгівлі та тісніша інтеграція з ринками електроенергії ЄС пропонує великі потенційні вигоди для

електроенергетики України, яка, ймовірно, зазнає значних змін у найближчі роки. Очевидно, що українські генеруючі підприємства з надлишковою потужністю могли б скористатися перевагами вищих цін на електроенергію в сусідніх країнах. [5; с. 17]. До того ж, як зазначено в Законі України «Про ринок електричної енергії» [3], на виконання зобов'язань України за Договором про заснування Енергетичного Співтовариства та Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, останній спрямований на імплементацію актів законодавства Енергетичного Співтовариства у сфері енергетики, а саме Директиви 2009/72/ЄС про спільні правила внутрішнього ринку електричної енергії та про скасування Директиви 2003/54/ЄС, Регламенту (ЄС) 714/2009 про умови доступу до мережі транскордонного обміну електроенергією та скасування Регламенту (ЄС) 1228/2003, Директиви 2005/89/ЄС про заходи для забезпечення безпеки інвестування до системи електропостачання та інфраструктури, Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1227/2011 від 25 жовтня 2011 року про добросовісність та прозорість на оптовому енергетичному ринку та рішеннями Ради міністрів Енергетичного Співтовариства. До запровадження європейських правил міждержавної торгівлі електроенергією в Україні діяв механізм одностороннього добового аукціону, який не передбачав міжнародної конкуренції між гравцями ринків електроенергії двох країн-учасників міжнародної торгівлі. Європейський механізм спільного добового аукціону, який проходить одночасно для гравців ринків електроенергії обох країн, потребує від українських гравців формування міжнародної конкурентоспроможності [7].

Як підсумок, варто зазначити, що в Україні рядом нормативних положень проголошено здійснення діяльності (крім передачі та розподілу електричної енергії) на ринку електроенергетики на конкурентних засадах, а також передбачено ряд механізмів та інструментів забезпечення такої конкуренції та запобігання зловживання монопольним становищем. Значна

увага вказаному питанню пояснюється рядом причин, серед яких є соціально-економічні (забезпечення добробуту населення, закладення ціни електроенергії у вартості більшості товарів, робіт та послуг тощо), так і міжнародні зобов'язання, взяті на себе Україною в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства та Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

ЛІТЕРАТУРА

1. Оцінка прямих збитків та непрямих втрат енергетичного сектору України внаслідок повномасштабного вторгнення росії станом на травень 2024 року. Kyiv School of Economics. 2024. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/06/KSE_Vpliv-vii--ni-na-energetiku-UA-1.pdf (дата звернення: 20.02.2025)
2. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001 № 2210-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text> (дата звернення: 20.02.2025).
3. Про ринок електричної енергії : Закон України від 13.04.2017 № 2019-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19?find=1&text=монопол#w1_26 (дата звернення: 20.02.2025).
4. Про природні монополії : Закон України від 20.04.2000 № 1682-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14#Text> (дата звернення: 20.02.2025).
5. Ринкове дослідження стану конкуренції в електроенергетичному секторі України. 2023. OECD Publishing. Paris. С. 1-150. DOI: <https://doi.org/10.1787/ec253027-uk> (дата звернення: 20.02.2025).
6. Рекова Н.Ю., Біленька Ю.О. Інструменти регулювання конкуренції на ринках електричної енергії: досвід ЄС та перспективи впровадження в Україні. *Приазовський економічний вісник*. 2017. Випуск 1(01). С. 48-55.

7. Зробок О.О. Особливості формування міжнародної конкурентоспроможності підприємств електроенергетики України в межах ENTSO-E. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 69. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5149/5095> (дата звернення: 20.02.2025).

REFERENCES

1. Otsinka pryamykh zbytkiv ta nepryamykh vtrat enerhetychnoho sektoru Ukrayiny vnaslidok povnomasshtabnoho vtorhnennya rosiyi stanom na traven' 2024 roku. Kyiv School of Economics. 2024. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/06/KSE_Vpliv-vii--ni-na-energetiku-UA-1.pdf [In Ukrainian].
2. Pro zakhyst ekonomichnoyi konkurentsiiy : Zakon Ukrayiny vid 11.01.2001 № 2210-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text> [In Ukrainian].
3. Pro rynek elektrychnoyi enerhiyi : Zakon Ukrayiny vid 13.04.2017 № 2019-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19?find=1&text=monopol#w1_26 [In Ukrainian].
4. Pro pryrodni monopoliyi : Zakon Ukrayiny vid 20.04.2000 № 1682-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14#Text> [In Ukrainian].
5. Rynkove doslidzhennya stanu konkurentsiiy v elektroenerhetychnomu sektori Ukrayiny. 2023. OECD Publishing. Paris. S. 1-150. DOI: <https://doi.org/10.1787/ec253027-uk> [In Ukrainian].
6. Rekova N.YU., Bilen'ka YU.O. Instrumenty rehulyuvannya konkurentsiiy na rynkakh elektrychnoyi enerhiyi: dosvid YES ta perspektyvy vprovadzhennya v Ukrayini. Pryazovs'ky ekonomichnyy visnyk. 2017. Vypusk 1(01). S. 48-55 [In Ukrainian].
7. Zrobok О.О. Osoblyvosti formuvannya mizhnarodnoyi konkurentospromozhnosti pidpryyemstv elektroenerhetyky Ukrayiny v mezhakh ENTSO-E. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 69. URL:

<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5149/5095>

[In

Ukrainian].

Корват Олена Валеріївна

*кандидат економічних наук, доцент, провідний науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України*

ORCID: 0000-0002-7977-6957

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗЕЛЕНИХ ІННОВАЦІЙ У ВИРОБНИЦТВО ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ

Перелічено аспекти державної політики, які актуалізують розвиток альтернативної енергетики. Розглянуто інструменти та механізми стимулювання і підтримки суб'єктів господарювання, що виробляють електричну енергію з відновлювальних джерел енергії. Аргументовано недоліки правового забезпечення, що не дозволяють відносити впровадження зеленої електрогенерації до інноваційної діяльності. Розкрито особливості зелених інновацій. Зазначено економічні проблеми в їх стимулюванні та підтримці. Запропоновано заходи з розвитку альтернативної енергетики як інноваційної діяльності.

Ключові слова: державна політика, альтернативна енергетика, стимулювання, підтримка, суб'єкт господарювання, правове забезпечення, електрична енергія, відновлювальні джерела енергії, зелені інновації, інноваційна діяльність.

Korvat Olena

*PhD, Associate Professor, Leading researcher of the Scientific and
Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development
of National Academy of Law Sciences of Ukraine*

ECONOMIC AND LEGAL PROBLEMS OF IMPLEMENTATION OF GREEN INNOVATIONS IN ELECTRICITY PRODUCTION

Aspects of state policy that actualize the development of alternative energy are listed. Tools and mechanisms for stimulating and supporting business entities that produce electricity from renewable energy sources are considered. The shortcomings of legal support that do not allow the implementation of green electricity generation to be attributed to innovative activity are argued. The features of green innovations are revealed. Economic problems in their stimulation and support are

indicated. Measures for the development of alternative energy as an innovative activity are proposed.

Keywords: state policy, alternative energy, stimulating, supporting, business entity, legal support, electricity, renewable energy sources, green innovations, innovative activity.

Розвиток альтернативної енергетики з відновлюваних джерел енергій вітру, сонця, біогазу, біомаси, гідро- або геотермальної енергії (далі – ВДЕ) є одним із завдань економічної, енергетичної та екологічної політик України, що передбачений Національною економічною стратегією України на період до 2030 року, Енергетичною стратегією України на період до 2050 року, Стратегією енергетичної безпеки [1] та Основними засадами (стратегією) державної екологічної політики України на період до 2030 року [2]. Одночасно с цим освоєння альтернативних джерел енергії являється стратегічним пріоритетним напрямом інноваційної діяльності [3].

Для «зеленої» трансформації енергетичної системи України додатково до аукціонів квот підтримки [4] та «зеленого» тарифу, за яким закуповується електроенергія, вироблена з ВДЕ [5], Законом № 3220-IX [6] у червні 2023 року було введено зміни відносно інструментів стимулювання розвитку відновлювальної енергетики. Цей Закон містить правові норми, що регулюють підтримку активних споживачів, які виробляють електроенергію, споживають її для власних потреб і відпускають надлишки в енергетичну мережу. За механізм самовиробництва стимулювання відбувається шляхом взаєморозрахунку із активним споживачем вартості відпущеної та відібраної ним електроенергії, враховуючи вартість наданих послуг з електропередачі та електророзподілу. Крім механізму самовиробництва Закон № 3220-IX [6] ввів у дію нову модель стимулювання – механізм ринкової премії, згідно з яким гарантований покупець виплачує суб'єкту господарювання, що реалізує зелену електроенергію за ринковими цінами, різницю між «зеленим» тарифом або аукціонною ціною з урахуванням надбавок та розрахунковою ціною електроенергії.

Законом України «Про внесення змін до деяких законів України у

сферах енергетики і теплопостачання щодо удосконалення окремих положень, пов'язаних із веденням господарської діяльності та дією воєнного стану в Україні» № 4213-IX [7] у січні 2025 року розширено перелік суб'єктів, які будуть заохочуватись державою у разі встановлення генеруючих установок, що виробляють електроенергію з ВДЕ, та/або установок зберігання енергії за механізмом самовиробництва. Натепер, окрім домогосподарств, на підтримку претендують підприємства державної або комунальної власності, органи державної влади і місцевого самоврядування. Підтримка може передбачати відшкодування відсотку суми кредиту або частини відсотків за кредитом на придбання цих установок [6]. Вона буде здійснюватися за рахунок коштів державної цільової програми стимулювання розвитку малої розподіленої генерації з ВДЕ, що має бути затверджена Кабінетом Міністрів України, та за рахунок коштів аналогічних програм органів місцевого самоврядування на відповідних територіях [7].

Важливою нормою Закону № 4213-IX [7], що трансформує ринок альтернативної енергетики, є дозвіл третім особам встановлювати генеруючі установки й установки зберігання енергії з приєднанням їх до електричних мереж об'єктів державної або комунальної власності, зокрема шляхом оренди державного чи комунального майна, земельних ділянок, що перебувають у державній або комунальній власності, чи прав на такі ділянки.

Слід відзначити, що вироблення електроенергії з ВДЕ активними споживачами не є їх основною господарською або професійною діяльністю. Якщо споживач-юридична особа впроваджує у свою діяльність такий бізнес-процес, то, згідно з Керівництвом Осло (міжнародним стандартом з інноваційної діяльності), електрогенерація стає для цього суб'єкта інновацією. Однак в Україні, на відміну від Керівництва Осло, розробка та реалізація споживачами ВДЕ-проектів не буде вважатись інноваційною діяльністю, тому що національне законодавство висуває вимоги до конкурентоспроможності процесних інновацій, їх здатності поліпшувати структуру й якість виробництва або соціальної сфери [8, с. 170]. Собівартість

зеленої електроенергії, порівняно з традиційною, буде набагато дорожчою, а ВДЕ-проект з електрогенерації у більшості випадків – тривалим і витратним та, відповідно, неконкурентоздатним. Законодавство вимагає, щоб інноваційна діяльність в Україні обов'язково зумовлювала випуск нових товарів і послуг [8, с.172], але бізнес-процес із самовиробництва електроенергії ніяким чином не буде впливати на зміну асортименту, властивостей та якості продукції активного споживача.

Для виробників електричної енергії новий ВДЕ-проект за Керівництвом Осло однозначно буде вважатись інноваційним, проте згідно зі статтями 12 і 15 Закону України «Про інноваційну діяльність» [9] інноваційним може визнаватись лише такий проєкт, яким передбачається виробництво і реалізація або вперше вироблених в Україні товарів або послуг, або таких, що порівняно з аналогічною продукцією, будуть більш конкурентоздатними та мати суттєво вищі техніко-економічні показники. Цей Закон не узгоджений з міжнародною практикою, де суттєве вдосконалення, створення або впровадження нової продукції чи бізнес-процесу на рівні підприємства є інновацією [8, с. 170]. У національному законодавстві не враховано, що інноваційна діяльність може спричиняти не лише економічні, але і соціальні, екологічні, технічні та інші ефекти [10, с. 174].

Якщо традиційні інновації впроваджуються переважно для максимізації продуктивності, то введення в експлуатацію зелених інновацій має більш складні передумови [11, с. 16]: це можливість економії ресурсів у майбутньому та екологічні аспекти, пов'язані з бізнес-етикою на мікрорівні або виконанням екологічних вимог, ініційованих на макрорівні. Зелені інновації містять переваги, в першу чергу, для навколишнього середовища, втім додатково можуть мати економічний і соціальний вплив, сприяти нефінансовій ефективності суб'єкта господарювання, зокрема його екологічному іміджу та репутації, впливати на системи регулювання, постачання і споживання [11, с. 18].

Сучасний рівень розвитку інноваційних технологій в альтернативній

енергетиці свідчить, що попри зниження глобальних середньозважених витрат на зелену електроенергію [12, с. 15] її собівартість поки залишається неконкурентоспроможною. Беручи до уваги розглянуті особливості зелених інновацій, правове забезпечення інноваційної діяльності має враховувати, що під час експертизи ВДЕ-проектів доцільно надавати перевагу екологічним ефектам над економічними. Для оцінювання екологічних ефектів від реалізації ВДЕ-проектів у національному законодавстві вже виокремлено спеціальний показник: екологічну цінність електроенергії, виробленої з відновлювальних джерел [6].

Отже, впроваджувати зелені інновації у виробництво електроенергії можуть як виробники електричної енергії, так і активні споживачі. Держава демонструє зацікавленість у розвитку відновлювальної енергетики, приймаючи різноманітні стратегії та національні плани дій [1, 2, 13, 14], де визначаються заходи зі стимулювання та підтримки виробників і споживачів до генерації електроенергії з ВДЕ. Однак запланований розвиток зелених інновацій в Україні крім викликів воєнного часу й обмеження можливостей енергетичної системи в інтеграції об'єктів альтернативної електроенергетики має ряд економічних проблем: низький рівень розрахунків із виробниками зеленої електроенергії, закінчення епохи «зеленого» тарифу, сумнівність проведення аукціонів [15]. В сучасних умовах також відсутня впевненість у наявності та дієвості державних витрат на підтримку і стимулювання розвитку розподіленої генерації.

Нажаль, у стратегічних документах України реалізація проектів з відновлювальної енергетики не розглядається як інноваційна діяльність, а чинне законодавство не дозволяє відносити більшість впроваджуваних зелених технологій до інновацій. На відміну від провідних країн світу в Україні відсутні податкові пільги для суб'єктів інноваційної діяльності [15], які б могли стимулювати бізнес до виробництва зеленої електроенергії. Підсумовуючи варто відзначити, що в умовах сьогодення збільшення питомої ваги альтернативної енергії в енергобалансі країни можливо не

стільки за рахунок надання державою такої підтримки як зелений тариф і ринкова премія, скільки шляхом пільгового оподаткування та кредитування зеленої електрогенерації як інноваційної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. План заходів з виконання Національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року : затверджено розпорядженням КМУ від 13 серпня 2024 р. № 761-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-2024-%D1%80#Text>.

2. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року: затверджено Законом України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>.

3. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні : Закон України від 8 вересня 2011 р. № 3715-VI (із змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>.

4. Про запровадження конкурентних умов стимулювання виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії : постанова КМУ від 27 грудня 2019 р. № 1175 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1175-2019-%D0%BF#Text>.

5. Про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення «зеленого» тарифу : Закон України від 25 вересня 2008 р. № 601-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/601-17/ed20190701#Text>.

6. Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення та «зеленої» трансформації енергетичної системи України : Закон України від 30 червня 2023 р. № 3220-IX (із змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3220-IX#Text>.

7. Про внесення змін до деяких законів України у сферах енергетики і теплопостачання щодо удосконалення окремих положень, пов'язаних із веденням господарської діяльності та дією воєнного стану в Україні : Закон

України від 14 січня 2025 р. № 4213-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4213-20#Text> .

8. Корват О. В. Удосконалення нормативно-правового забезпечення обліку інноваційної діяльності. *Право та інновації*. 2024. № 2. С. 169-178. DOI: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-2\(46\)-26](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-2(46)-26).

9. Про інноваційну діяльність : Закон України від 4 липня 2002 р. № 40-IV (із змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.

10. Корват О. В. Актуальні проблеми оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємств. *Проблеми, пріоритети та перспективи сталого розвитку в XXI столітті* : матеріали XVI міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кам'янець-Подільський 16 травня 2024 р.). Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський нац. ун-т імені Івана Огієнка, 2024. С. 174-176.

11. Qin, X., Muskat, B., Ambrosini, V., Mair, J., & Chih, Y.-Y. Green Innovation Implementation: A Systematic Review and Research Directions. *Journal of Management*. January 2025. 28 p. DOI: <https://doi.org/10.1177/01492063241312656>.

12. IRENA. Renewable power generation costs in 2023. Abu Dhabi: International Renewable Energy Agency, 2024. 212 p. URL: https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2024/Sep/IRENA_Renewable_power_generation_costs_in_2023.pdf.

13. Національний план з енергетики та клімату на період до 2030 року : схвалено розпорядженням КМУ від 25 червня 2024 р. № 587-р. URL : <https://me.gov.ua/view/bb0b9ef5-ea96-4b8a-8f2f-471faf32c9df>.

14. Про схвалення Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2027 роках : розпорядження КМУ від 30 серпня 2024 р. № 821-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-%D1%80#Text>.

15. Савченко О. Закон про «зелену» трансформацію: нові правила для ринку ВДЕ. *Юридична практика*. 04.08.2023. URL: <https://pravo.ua/zakon-pro-zelenu-transformatsiiu-novi-pravy-la-dlia-rynku-vde/>.

REFERENCES

1. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024, August 13). Plan of measures for the implementation of the National Action Plan on Renewable Energy until 2030 : Order No. 761-r. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-2024-%D1%80#Text>
2. Verkhovna Rada of Ukraine. (2019, February 28). Basic principles (strategy) of the state environmental policy of Ukraine until 2030 : Law of Ukraine No. 2697-VIII. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>
3. Verkhovna Rada of Ukraine. (2011, September 8). On priority directions of innovation activity in Ukraine : Law of Ukraine No. 3715-VI. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>
4. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2019, December 27). On the introduction of competitive conditions for stimulating the production of electricity from alternative energy sources : Resolution No. 1175. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1175-2019-%D0%BF#Text>
5. Verkhovna Rada of Ukraine. (2008, September 25). On amendments to some laws of Ukraine regarding the establishment of the «green» tariff : Law of Ukraine No. 601-VI. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/601-17/ed20190701#Text>
6. Verkhovna Rada of Ukraine. (2023, June 30). On amendments to some laws of Ukraine regarding the restoration and «green» transformation of Ukraine’s energy system : Law of Ukraine No. 3220-IX, as amended. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3220-IX#Text>.
7. Verkhovna Rada of Ukraine. (2025, January 14). On amendments to some laws of Ukraine in the fields of energy and heat supply regarding the improvement of certain provisions related to economic activities and the martial law in Ukraine :

Law of Ukraine No. 4213-IX. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4213-20#Text>.

8. Korvat, O. V. (2024). Improvement of regulatory and legal provision of innovative activity accounting. *Law and Innovations*, 2, 169–178. [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-2\(46\)-26](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-2(46)-26) [in Ukrainian].

9. Verkhovna Rada of Ukraine. (2002, July 4). On innovation activity : Law of Ukraine No. 40-IV. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.

10. Korvat, O. V. (2024, May 16). Actual problems of evaluating the efficiency of innovative activity of enterprises. *Problems, priorities and prospects of sustainable development in the 21st century* : materials of the XVI International science and practice conference. Kamianets-Podilskyi: Kamianets-Podilskyi National University named after Ivan Ohienko, 174-176. [in Ukrainian].

11. Qin, X., Muskat, B., Ambrosini, V., Mair, J., & Chih, Y.-Y. (2025, January). Green Innovation Implementation: A Systematic Review and Research Directions. *Journal of Management*. DOI: <https://doi.org/10.1177/01492063241312656>.

12. IRENA. (2024). *Renewable power generation costs in 2023*. Abu Dhabi: International Renewable Energy Agency. Retrieved from https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2024/Sep/IRENA_Renewable_power_generation_costs_in_2023.pdf.

13. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024, June 25). National Energy and Climate Plan for the period up to 2030 : Order No. 587-r. Retrieved from <https://me.gov.ua/view/bb0b9ef5-ea96-4b8a-8f2f-471faf32c9df>.

14. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024, August 30). On the approval of the Strategy for Recovery, Sustainable Development and Digital Transformation of Small and Medium-Sized Enterprises until 2027 and the approval of the operational action plan for its implementation in 2024-2027 : Order No. 821-r. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-%D1%80#Text>.

15. Savchenko, O. (2023, August 4). The law on "green" transformation: new rules for the renewable energy market. *Yurydychna Praktyka*. Retrieved from <https://pravo.ua/zakon-pro-zelenu-transformatsiiu-novi-pravyla-dlia-rynku-vde/>.

Давидюк Олександр Миколайович

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого; с.н.с Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрНУ,
адвокат*

код ORCID: 0000-0002-6699-0903

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ НОРМАТИВНОЇ КОНСТРУКЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ В ГАЛУЗЯХ ЕНЕРГЕТИКИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Анотація: Роботу присвячено дослідженню стану правового регулювання трансферу технологій у сферах енергетики, в межах чинного законодавства України. Вивчаються нормативні конструкції, засоби і прийоми за допомогою яких фіксуються сутність та характерні риси технології в енергетичних галузях національної економіки. Досліджуються основні напрями вдосконалення правового регулювання відносно пов'язаних із створенням, передачею прав та втіленням технологій, для цілей енергетичних галузей. Сформовано пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання трансферу технологій в Україні.

Ключові слова: технологія, правове регулювання обігу технологій, трансфер технологій, інновації, енергетика.

DAVYDIUK OLEKSANDR

PhD, Assistant Professor of the Economic Law Department of Yaroslav Mudryi National Law University, Senior Researcher of the Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of National Academy of Law Sciences of Ukraine, advocate

ORCID: 0000-0002-6699-0903

DIRECTIONS OF IMPROVING THE REGULATION OF THE

NORMATIVE STRUCTURE OF TECHNOLOGY IN THE ENERGY INDUSTRY ACCORDING TO THE LEGISLATION OF UKRAINE

Abstract: The work is devoted to the study of the state of legal regulation of technology transfer in the energy sector, within the framework of the current legislation of Ukraine. The normative structures, means and techniques are studied by which the essence and characteristic features of technology in the energy sectors of the national economy are recorded. The main directions of improving legal regulation related to the creation, transfer of rights and implementation of technologies for the purposes of the energy sectors are studied. Proposals are formulated to improve the legal regulation of technology transfer in Ukraine.

Keywords: technology, legal regulation of technology circulation, technology transfer, innovation, energy.

Економічна система України зазнала катастрофічних руйнувань за час військових дій на її території. Найбільш нищівні наслідки було заподіяно енергетичній сфері. Основним завданням суспільства та держави в таких умовах є застосування всіх можливих економічних, організаційних та адміністративних заходів спрямованих на їх мінімізацію і усунення. Однією з основних передумов для цього, є створення дієвого та ефективного правового регулювання, яке визначатиме можливості і засади для реалізації такого роду дій. Таке правове регулювання має зачіпати і сфери інновацій та трансферу технологій, оскільки відновлення енергетичних потужностей тісно пов'язано із застосуванням передових наукових доробок і інтелектуальних продуктів. Також, не можна забувати і про інші завдання суспільно-політичного характеру, що стоять перед нашою державою. Так, ратифікуючи Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом (надалі за текстом «ЄС»), Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [1], наша держава прийняла на себе уніфікувати положення вітчизняних нормативних актів із положеннями актів права ЄС.

Саме ці підстави, зумовлюють необхідність вдосконалення чинного правового регулювання відносин пов'язаних із створенням, передачею прав та втіленням технологій.

В межах чинного законодавства України, основним нормативним актом, що регулює суспільні відносини пов'язані із обігом технологій, є Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» від 2006 р. [2]. Системний аналіз цього нормативного акту, дозволяє визначити, що в його тексті відсутні будь-які спеціальні заходи чи засоби правового регулювання технологій у енергетичній сфері. Сформовані регуляторні механізми визначають загальний правовий режим трансферу технологій для всіх галузей національної економіки. Виходячи із рівня критичності потреби у відновленні енергетичних засобів в межах України, такий нормативний підхід вбачається недоцільним.

Технології для енергетичної сфери, не залежно від їх призначення і подальшого застосування, мають отримати пріоритет на їх трансфер на території нашої держави. Найбільш ефективним способом досягнення пріоритетності в такому використанні, є формування в межах національної правової системи, цілісного, особливого, пільгового режиму використання енергетичних технологій. Такий пільговий режим має бути сформований на рівні нормативно-правового акту не нижче рівня Закону України. Він має ґрунтуватись на створенні такого роду передумов економічного, фіскального та організаційного характеру, внаслідок застосування яких, ті юридичні особи та фізичні особи-підприємці, які здійснюють комерційну чи некомерційну господарську діяльність в межах виробничого сектору нашої економіки, воліли пов'язати її із створенням чи використанням енергетичних технологій. Такими засобами мають стати – податкові пільги, засоби фінансового стимулювання, доступ до інших фінансових інструментів (страхування ризиків, пільгове забезпечення поворотними коштами та інше). Цей режим, має стимулювати розробників енергетичних технологій до їх впровадження виключно на території України, через це його доцільно

доповнити певним набором обмежувальних і заборонних приписів, які будуть тимчасово унеможлиблювати прямий чи непрямий експорт розроблених енергетичних технологій за межі України, на період відновлення енергетичних сфер і ринків.

Також, загальній інтенсифікації трансферу технологій сприятиме і процес уніфікації нормативного підходу до визначення її сутності в межах чинного законодавства. Так, основні (передові) підходи до визначення сутності технологій, були сформовані в оді діяльності особливого органу Генеральної асамблеї ООН – Конференція ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD) [3].

Також, не можна забувати, що в межах права Європейського Союзу, а також національних правових систем країн членів Європейського Союзу, превалює нормативний підхід, за якого технологія ототожнюється із певним набором об'єктів права інтелектуальної власності, поєднаних спільним призначенням та об'єднаних в межах однієї системи взаємопов'язаних складових [4,5].

В будь-якому випадку, наша країна, має додатково забезпечити всі необхідні передумови для можливості залучення коштів Європейського Союзу для їх подальшого спрямування на відновлення енергетичних потужностей нашої держави. У разі реалізації такої уніфікації, наш країна зможе отримати доступ до фінансових ресурсів, як може спрямувати на забезпечення пільгового режиму здійснення підприємницької діяльності у сфері енергетичного сектору і тим самим виконати завдання його швидкого відновлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Закон України від 16.09.20214 р. № 1678-VII // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

2. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій. Закон України від 14 вересня 2006 р., № 143-V // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16#n398>.

3. TRANSFER OF TECHNOLOGY. UNCTAD Series on issues in international investment agreements. UNITED NATIONS. New York and Geneva, 2001 / <https://digitallibrary.un.org/record/453299?ln=ru>.

4. The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities. https://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/oslo-manual-2018_9789264304604-en?itemId=/content/component/9789264304604-5-en&_csp_=967ec84ec28355c72cb989df2ed4048e&itemIGO=oecd&itemContentType=chapter#section-d1e2088. <https://doi.org/10.1787/24132764>.

5. Regulation (EU) 2021/695 of the European Parliament and of the Council of 28 April 2021 establishing Horizon Europe – the Framework Programme for Research and Innovation, laying down its rules for participation and dissemination, and repealing Regulations (EU) № 1290/2013 and (EU) No 1291/2013 (Text with EEA relevance). Official Journal of the European Union. 12.5.2021. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/695>.

REFERENCES

1. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony. Zakon Ukrainy vid 16.09.20214 r. № 1678-VII // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

2. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій. Закон України від 14 вересня 2006 р., № 143-V // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16#n398>.

3. TRANSFER OF TECHNOLOGY. UNCTAD Series on issues in international investment agreements. UNITED NATIONS. New York and Geneva, 2001 / <https://digitallibrary.un.org/record/453299?ln=ru>.

4. The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities. https://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/oslo-manual-2018_9789264304604-en?itemId=/content/component/9789264304604-5-en&_csp_=967ec84ec28355c72cb989df2ed4048e&itemIGO=oecd&itemContentType=chapter#section-d1e2088. <https://doi.org/10.1787/24132764>.

5. Regulation (EU) 2021/695 of the European Parliament and of the Council of 28 April 2021 establishing Horizon Europe – the Framework Programme for Research and Innovation, laying down its rules for participation and dissemination, and repealing Regulations (EU) № 1290/2013 and (EU) No 1291/2013 (Text with EEA relevance). Official Journal of the European Union. 12.5.2021. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/695>.

Gubina Ganna Leonidivna

*PhD in Law, Leading researcher of the Scientific and Research Institute of
Providing Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine*

ORCID: 0000-0002-7419-3007

ADMINISTRATIVE AND FINANCIAL AUTONOMY OF THE FRENCH INDUSTRIAL TECHNICAL CENTRES

The study attempted to ascertain whether administrative and financial autonomy existed in the French industrial technical center, which is regulated by French law (the French Research Code). Based on the analysis of the relevant legal norms of the French Research Code, the author concludes that this centre lacks full administrative and financial autonomy and proposes to amend this legal act. The issue of openness of data on budget, balance and financial results in the French industrial technical center was studied.

Keywords: administrative autonomy, financial autonomy, the French Research Code, the French industrial technical center

Губіна Ганна Леонідівна

*кандидат юридичних наук, провідний науковий співробітник НДІ
правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України*

АДМІНІСТРАТИВНА ТА ФІНАНСОВА АВТОНОМІЯ ФРАНЦУЗЬКИХ ПРОМИСЛОВИХ ТЕХНІЧНИХ ЦЕНТРІВ

У дослідженні здійснена спроба з'ясувати фактичне існування адміністративної та фінансової автономії у французькому промисловому технічному центрі, закріпленого у французькому законодавстві (Французький дослідницький кодекс). Із аналізу відповідних норм права з Французького дослідницького кодексу автор робить висновки про відсутність повної адміністративної та фінансової автономії у такому центрі та пропонує внести зміни в цей нормативно-правовий акт. Вивчено питання щодо відкритості даних про бюджет, баланс та фінансові результати у французькому промисловому технічному центрі.

Ключові слова: адміністративна автономія, фінансова автономія, Французький дослідницький кодекс, французький промисловий технічний центр

French industrial technical centers (hereinafter - ITC) are endowed with legal personality and enjoy administrative and financial autonomy (Article L 521-6 of the French Research Code) (hereinafter - FRC) [1].

To understand these autonomies, it is necessary to find out their definitions. In French law the definitions of the following terms: «autonomy», «administrative autonomy» and «financial autonomy» are not clearly defined [2]. In the author's opinion, this is due to the fact that the definition of any term depends on the time in which it exists, the current ideology, etc. For the same understanding of the same term, it is necessary to provide its definition in the legal act where it is applied. However, the FRC does not define these terms, i.e. the legislator decided to give everyone the right to interpret these terms at their own discretion. It is not correct to rely on the scientific views of legal scholars, as there are several different views depending on who is granted such autonomy [2].

The basic term is autonomy, i.e. the right to govern oneself [3]. This point of view will be put into research.

The article L 521-6 of the FRC requires a logical connection with the law rules concerning these centres. Full administrative autonomy cannot exist: 1) there is a network of ITCs with a centre in the French Republic (Article L 521-2 of the FRC) [1]; 2) there is a board of directors (Article L 521-3 of the FRC) [1]. It seems that the legislator has not clearly defined this administrative autonomy. In our opinion, it is necessary to supplement this moment as follows: «...and enjoy administrative autonomy regarding the approval of staffing, the election of the necessary employees».

Financial autonomy also raises many questions if the Article L 521-8 of the FRC defines specific resources: «a) the credits allocated to them or the proceeds of taxes on industrial and craft products mentioned in Article L. 471-1 of the Code of Taxes on Goods and Services under the conditions provided for in Article L. 521-

8-1; b) grants; c) remuneration for services rendered; d) income from property and assets belonging to them; e) donations and legacies» [1]. «Without prejudice to Article 5-1 of Law № 78-654 of 22 June 1978 concerning professional economic development committees, the proceeds of taxes on industrial and craft products mentioned in Article L 471-1 of the Code of Taxes on Goods and Services are allocated, to contribute to the development of the professional branches concerned, to ITC under the following conditions: 1) to the Forest-Cellulose-Construction-Furniture Technological Institute: a) up to 24% of the fraction collected on goods from the furniture industries within the meaning of Article L 471-7 of the same code; b) up to 30% of the fraction collected on goods from the wood industries within the meaning of Article L 471-8 of the same code; 2) to the Concrete Industry Study and Research Center, up to the amount of the fraction collected on the goods of the concrete industries within the meaning of Article L 471-9 of the same code; 3) to the Technical Center for Natural Construction Materials: a) up to the amount of the fraction collected on the goods of the terracotta construction materials industries within the meaning of Article L 471-10 of the same code; b) up to the amount of the fraction collected on the goods of the ornamental and construction rock industries within the meaning of Article L 471-11 of the same code; 4) to the Technical Center for Paper, up to the amount of the fraction collected on the goods of the paper industries within the meaning of Article L 471-12 of the same code; 5) to the ITC for Plastics and Composites, up to the amount of the fraction collected on the goods of the plastics and composites industries within the meaning of Article L 471-13 of the same code; 6) at the Technical Center for the Air and Thermal Industries, up to the amount of the fraction collected on the goods of the air and thermal equipment industries within the meaning of Article L 471-16 of the same Code; 7) at the ITC for Metal Construction, up to the amount of the fraction collected on the goods of the metal construction products industries within the meaning of Article L 471-17 of the same Code; 8) at the Technical Center for Mechanical Industries: a) up to 6% of the fraction collected on the goods of the furniture industries within the meaning of

Article L 471-7 of the same Code; b) up to the amount of the fraction collected on the goods of the welding industries within the meaning of Article L 471-15 of the same Code; c) up to the amount of the fraction collected on the goods of the mechanical industries within the meaning of Article L 471-18 of the same Code; d) up to the amount of the fraction collected on the assets of the foundry industries, within the meaning of Article L 471-14 of the same code; 9) to the Fats Institute, up to the amount of the fraction collected on the assets of the fats industries within the meaning of Article L 471-19 of the same code» (Article L 521-8-1 of the FRC) [1]. From their list it seems that financial autonomy is also absent here, because there are additional resources (for example, the credits allocated to them or the proceeds of taxes on industrial and craft products mentioned in Article L 471-1 of the Code of Taxes on Goods and Services under the conditions provided for in Article L 521-8-1; grants; donations and legacies). Thus, Article L 521-6 of the FRC needs to be changed because there is no logical sequence between the FRC articles.

Article L 521-9 of the FRC stipulates that «...shall establish the center's budget each year and annually approve the balance sheet and financial results for the financial year ended as determined by the director of the technical center» [1]. However, none of the French ITCs displays this information in the public domain [4]. Therefore, it is not possible to track and analyse the effectiveness of any of these centres.

We believe that each of the ITCs has advantages in certain resources, and most likely not all of the centres are in demand today. Thus, the FRC's analysis of the ITCs has shown that their administrative and financial autonomy is imperfect. In the author's opinion, these problems hinder the growth of the number of centres.

REFERENCES

1. French Research Code of June 11, 2004. https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006071190/LEGISC_TA000028617071/2025-01-04/#LEGISCTA000028617071 [in French].

2. Landry, N. T. (2010). Administrative and financial autonomy of decentralized local authorities: the example of Cameroon. Law. <https://theses.hal.science/tel-00706008v1> [in French].

3. Council of Europe Framework Recommendation on Regional Democracy. <https://rm.coe.int/168071b5e9> [in Ukrainian].

4. Directory of CTI and CPDE. <https://reseau-cti.com/les-cti/annuaire-des-cti-et-cpde/> [in French].

ЛІТЕРАТУРА

1. Code de la recherché, 11 juin 2004. https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006071190/LEGISCTA000028617071/2025-01-04/#LEGISCTA000028617071.

2. Landry, N.T. (2010). L'autonomie administrative et financière des collectivités territoriales décentralisées: l'exemple du Cameroun. Droit. <https://theses.hal.science/tel-00706008v1>.

3. Рамкова рекомендація Ради Європи «Про регіональну демократію». <https://rm.coe.int/168071b5e9>.

4. Annuaire des CTI et CPDE. <https://reseau-cti.com/les-cti/annuaire-des-cti-et-cpde/>.

Лукань Марія Олександрівна

*доктор філософії в галузі права, молодший науковий співробітник відділу
правового забезпечення інноваційної діяльності Науково-дослідного
інституту правового забезпечення інноваційного розвитку Національної
академії правових наук України
ORCID 0000-0003-2771-9544*

РОЗВИТОК НОВОЇ ПРАВОВОЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ У ВОЄННІЙ ТА ПОВОЄННІЙ УКРАЇНІ

У науковій роботі розглядається розвиненість правової науково-дослідної інфраструктури в сучасній Україні. Досліджуються складові елементи науково-дослідної інфраструктури, нормативно-правове регулювання її діяльності та способи забезпечення її розвитку. Розкривається питання важливості спрямування державної політики на розвиток нової правової науково-дослідницької інфраструктури в Україні в воєнний та повоєнний період, для підтримки наукових досліджень у галузі права, а також формування фахівців у цій галузі.

Ключові слова: дослідження у галузі права, нова правова науково-дослідницька інфраструктура, наука

Lukan Mariia Oleksandrivna

*PhD in Law, junior researcher of the department of legal support of innovative activities of the Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of National Academy of Law Sciences of Ukraine
ORCID 0000-0003-2771-9544*

DEVELOPMENT OF A NEW LEGAL RESEARCH INFRASTRUCTURE IN WAR AND POST-WAR UKRAINE

This research examines the development of legal research infrastructure in modern Ukraine. The constituent elements of the research infrastructure, the regulatory and legal

regulation of its activities and ways to ensure its development are studied. The issue of the importance of directing state policy towards the development of a new legal research infrastructure in Ukraine during the war and post-war period, to support scientific research in the field of law, as well as the training of specialists in this field, is revealed.

Keywords: research in the field of law, new legal research infrastructure, science

Розвиток правової науково-дослідницької інфраструктури передусім впливає на якість наукових досліджень у галузі права та підготовку фахівців у цій сфері, дослідницькі інфраструктури є фундаментом науки.

Наукові дослідження є більш ефективними та якісними у сприятливому середовищі, в якому дослідник має всі інструменти для проведення дослідницької діяльності: науковий простір, бази даних, технічні та матеріальні засоби, фінансування наукових досліджень, гідне грошове забезпечення дослідника [1].

У Законі України Про наукову і науково-технічну діяльність поняття дослідницької інфраструктури визначено як сукупність засобів, ресурсів та пов'язаних з ними послуг, які використовуються науковим співтовариством для проведення досліджень на найвищому рівні. Державні дослідницькі інфраструктури визначено як об'єднання наукових установ та (або) закладів вищої освіти державної форми власності, що створюється з метою оптимального використання їхніх ресурсів (кадрів, матеріалів, устаткування, обчислювальних ресурсів та зберігання банків даних і знань) та координації їх ефективного використання для проведення наукових, науково-технічних досліджень і науково-технічних розробок на найвищому рівні, а також забезпечення спільного проведення заходів щодо якісної підготовки фахівців у відповідних галузях знань [2].

Правова науково-дослідницька інфраструктура являє собою сукупність засобів, ресурсів та супутніх послуг, які використовуються дослідницькими спільнотами для проведення досліджень та сприяння інноваціям у галузі права.

Складові елементи правової науково-дослідної інфраструктури в загальному вигляді можна поділити на такі групи: 1) науково-дослідницьке обладнання та науково-дослідницькі приміщення; 2) бібліотеки, онлайн бази даних, інформаційні платформи; 3) юридичні клініки, дослідницькі центри, групи, тощо; 4) ІТ-інфраструктури.

Розвиток і збереження наукової інфраструктури належить до основної діяльності наукових установ.

У Концепції Державної цільової програми розвитку дослідницьких інфраструктур в Україні на період до 2026 року зазначається, що суттєве зниження конкурентоспроможності наукових досліджень негативно впливає на розвиток національної економіки, а відповідно й на якість життя її громадян [3].

Розвиненість правової науково-дослідної інфраструктури впливає на можливість реалізації потенціалу досліджень науковців-правників, а тому правова науково-дослідна інфраструктура потребує підтримки та матеріального забезпечення з боку держави. А державна політика повоєнної України повинна бути направлена на розбудову та підтримку правової науково-дослідницької інфраструктури. Держава насамперед має бути зацікавлена у належному розвитку правової наукової дослідницької інфраструктури. Зрештою, цінності та знання, які здобудуть майбутні правники під час навчання залишаться такими ж, коли вони стануть працівниками державного апарату: суддями, прокурорами, поліцейськими, політиками у конкретній державі [1].

Сучасний стан науково-дослідницької інфраструктури в Україні перебуває в незадовільному стані, через відсутність саме системної державної політики щодо розвитку дослідницьких інфраструктур, а також через багаторічне недофінансування на підтримку та оновлення матеріально-технічної бази наукових установ та закладів вищої освіти, низької оплати праці науковців, неможливості вчених повною мірою реалізувати свій науковий та професійний потенціал в Україні, міграція науковців за кордон.

Ці події призвели до неможливості розбудови суспільства, що базується на знаннях, а також унеможливили розвиток інноваційної діяльності.

Способами вирішення окреслених проблем у повоєнний час є: вдосконалення нормативно-правової бази регулювання науково-дослідницької інфраструктури, в тому числі правової, залучення різних форм фінансування наукових досліджень, модернізація матеріально-технічної бази дослідницьких інфраструктур, заходи направлені на зміцнення якості юридичної освіти та її зв'язок з реальним становищем юридичного ринку.

Правники відзначають проблеми невідповідності юридичної освіти в Україні сучасним вимогам юридичного ринку. У Концепції розвитку юридичної освіти, затвердженій Комітетом Верховної Ради України у 2021 році зазначається про одну із загальнонаціональних проблем, яка потребує нагального розв'язання - це невідповідність змісту юридичної освіти і якості підготовки в правничих школах сучасним вимогам ринку праці та викликам, що стоять перед сучасним демократичним суспільством, глобальним тенденціям розвитку та завданням професійної діяльності правників у різних сферах [4].

Сучасні дослідження показують прямий вплив корупції на економічне зростання та розвиток інновацій. Система фінансування наукових установ вибудована так, що значні кошти витрачаються не на розвиток сучасної науки, а на заходи соціального забезпечення науковців та утримання бюрократичного адміністративного апарату. Така неефективна система фінансування науки, сприяє тому, що талановита молодь не прагне займатися науковою діяльністю через неможливість забезпечити собі гідний рівень життя [5].

Результати досліджень підтверджують стійкий негативний зв'язок між корупцією, економічним зростанням та інноваціями. В той час, як навпаки було встановлено, що інновації зменшують шкідливий вплив корупції на економічне зростання, головним чином у розвинених країнах [6].

Таким чином, одним із найважливіших прагнень політичного курсу повинно бути викорінення корупції.

Отже, державна політика воєнної і повоєнної України повинна бути спрямована на відбудову та підтримку правової науково-дослідницької інфраструктури з метою збереження наукового потенціалу та запобігання його відтоку у більш сприятливе середовище, а також для побудови клімату сприятливого інноваціям у цій сфері. Це повинен бути реальний, а не декларативний, цілеспрямований курс направлений на істотні зміни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Правові механізми нової науково-дослідницької інфраструктури: монографія / А. П. Гетьман, Г. Л. Губіна, М. О. Лукань та ін.]; за ред. А. М. Любич та Г. Л. Губіної. Харків: НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2024. 277 с.

2. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26 листопада 2015 року № 848-VIII. Відомості Верховної Ради ВВР. 2016. № 3. ст.25.

3. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку дослідницьких інфраструктур в Україні на період до 2026 року: розпорядження Кабінету міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 322-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-2021-%D1%80#Text>.

4. Концепція розвитку юридичної освіти. Проект. Опубліковано 29 березня 2021. URL: https://kno.rada.gov.ua/news/main_news/75652.html (дата звернення: 17.07.2024).

5. Олександр Співаковський. Реформа науки – основа розвитку суспільства. Голос України. 15 листопада 2017. URL: <http://www.golos.com.ua/article/295977>

6. Ioannis Dokas, Minas Panagiotidis, Stephanos Papadamou, Eleftherios Spyromitros. Does innovation affect the impact of corruption on economic growth? International evidence, Economic Analysis and Policy, Volume

REFERENCES

1. Pravovi mekhanizmy novoi naukovo-doslidnytskoi infrastruktury: monohrafiia / A. P. Hetman, H. L. Hubina, M. O. Lukan ta in.]; za red. A. M. Liubchych ta H. L. Hubinoi. Kharkiv: NDI prav. zabezp. innovats. rozvytku NAPrN Ukrainy, 2024. 277 s.
2. Pro naukovu i naukovo-tekhnicynu diialnist: Zakon Ukrainy vid 26 lystopada 2015 roku № 848-VIII. Vidomosti Verkhovnoi Rady VVR. 2016. № 3. st.25.
3. Pro skhvalennia Kontseptsii Derzhavnoi tsilovoi prohramy rozvytku doslidnytskykh infrastruktur v Ukraini na period do 2026 roku: rozporiadzhennia Kabinetu ministriv Ukrainy vid 14 kvitnia 2021 r. № 322-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-2021-%D1%80#Text>.
4. Kontseptsiiia rozvytku yurydychnoi osvity. Proekt. Opublikovano 29 bereznia 2021. URL: https://kno.rada.gov.ua/news/main_news/75652.html (data zvernennia: 17.07.2024).
5. Oleksandr Spivakovskiyi. Reforma nauky – osnova rozvytku suspilstva. Holos Ukrainy. 15 lystopada 2017. URL: <http://www.golos.com.ua/article/295977>
6. Ioannis Dokas, Minas Panagiotidis, Stephanos Papadamou, Eleftherios Spyromitros. Does innovation affect the impact of corruption on economic growth? International evidence, *Economic Analysis and Policy*, Volume 77, 2023, Pages 1030-1054, ISSN 0313-5926. URL: <https://doi.org/10.1016/j.eap.2022.12.032>.

НОВІКОВ ЄВГЕН АНДРІЙОВИЧ

к.ю.н., науковий співробітник НДІ ПЗІР НАПрН України

ORCID: 0000-0002-6085-8258

**ПРАВОВИЙ СТАТУС ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ
СОЦІАЛЬНИХ І ТРУДОВИХ ГАРАНТІЙ**

Аналізується проблема застарілого законодавчого підходу до визначення статусу ветеранів війни в Україні. Автори наголошують на необхідності переходу від часових рамок військових конфліктів до критерію набутого бойового досвіду. Розглядається несправедливість у розподілі соціальних гарантій серед військових різних періодів та пропонується реформування системи статусів. Особлива увага приділяється трудовим правам ветеранів війни, їх гарантіям і соціальній адаптації після служби. Запровадження комплексного підходу сприятиме інтеграції ветеранів у суспільство та забезпечить рівноправний доступ до соціального захисту.

Ключові слова: ветерани війни, соціальні гарантії ветеранів, трудові права ветеранів

NOVIKOV EVGEN

*PhD in Law, Researcher of the Scientific and Research Institute of
Providing Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine*

**LEGAL STATUS OF WAR VETERANS IN UKRAINE: ISSUES OF
DEFINITION AND WAYS TO IMPROVE SOCIAL AND LABOR
GUARANTEES**

The article analyzes the outdated legislative approach to defining the status of war veterans in Ukraine. The authors emphasize the need to shift from time-based military conflict criteria to combat experience as the main factor in determining veteran status. The paper highlights the inequality in social guarantees among military personnel from different periods and proposes a reform of the status system. Special attention is given to veterans' labor rights,

guarantees, and social adaptation after military service. Implementing a comprehensive approach will facilitate veterans' integration into society and ensure equal access to social protection.

Keywords: war veterans, social guarantees for veterans, labor rights of veterans.

У сучасному суспільному дискурсі термін «ветеран» найчастіше використовується як синонім учасника бойових дій, що є логічним, адже саме ці особи найбільше потребують відповідного статусу та соціального захисту. Водночас чинне українське законодавство містить застарілі положення щодо визначення поняття «ветерани війни» і включає приблизно 50 категорій громадян. Серед них багато тих, хто не був безпосереднім учасником бойових дій, а здійснював діяльність у тилу або здобував освіту в роки Другої світової війни. Це створює нерівність у підході до військових різних історичних періодів, адже нинішні захисники України перебувають у зовсім інших умовах та стикаються з іншими викликами, ніж їхні попередники.

Чинна система, що прив'язує статус ветерана війни до конкретних історичних конфліктів, не враховує сучасних реалій. Це призводить до нерівного ставлення до військових різних поколінь. Особливо ця проблема загострилася після 24 лютого 2022 року, коли почалося повномасштабне вторгнення РФ. Відтоді різниця у виплатах та пільгах для військових залежно від дати їхньої участі у бойових діях стала ще відчутнішою. Це викликає дискусії щодо справедливості такого підходу, адже ризики та втрати військовослужбовців залишаються однаково високими незалежно від часу, коли вони стали на захист держави. Така ситуація суперечить основним принципам рівності та соціальної справедливості, закріпленим у Конституції України.

Важливим завданням є зміна законодавчого підходу, щоб визначати статус ветерана війни не за часовими рамками конфлікту, а на основі бойового досвіду. Головним критерієм має бути безпосередня участь у бойових діях та виконання бойових завдань. Закон «Про оборону України»

[1] трактує бойові дії як виконання завдань у складі військових формувань, застосування зброї для протидії агресії або ліквідації збройного конфлікту. Таким чином, поняття «ветеран війни» потребує чіткого нормативного визначення, яке б унеможливило диспропорції у наданні соціальних гарантій. Упорядкування цього терміну дозволить забезпечити справедливий розподіл соціального захисту для тих, хто дійсно брав безпосередню участь у бойових діях.

Додатковою проблемою є взаємовиключність статусів у чинному законодавстві. Зараз особа може мати лише один із таких статусів – учасника бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни або учасника війни. Це суперечить логіці, адже особи, які отримали інвалідність внаслідок бойових дій, також є ветеранами. Така ситуація потребує змін: необхідно усунути окрему категорію «особи з інвалідністю внаслідок війни» та запровадити комплексний підхід, за якого людині одночасно надаватиметься статус ветерана війни та особи з інвалідністю, із зазначенням бойового походження її травм або поранень. Це сприятиме більшій соціальній справедливості та дозволить враховувати всі аспекти участі особи у війні.

Трудові права та гарантії становлять важливий елемент правового статусу ветеранів війни, адже вони не тільки визначають можливість повернення до мирного життя після завершення військової служби, а й гарантують соціальну стабільність. Держава повинна забезпечувати належні умови працевлаштування та підтримку таких осіб. У науковій літературі юридичні гарантії визначають як комплекс правових норм, що регулюють трудові відносини, включаючи діяльність профспілок та органів контролю за дотриманням трудового законодавства [2]. Ці гарантії спрямовані на захист трудових прав ветеранів війни та створення сприятливих умов для їхньої професійної адаптації [3].

Гарантії трудових прав ветеранів війни мають спеціальний характер, оскільки поширюються лише на цю категорію осіб. Законодавство передбачає низку пільг у сфері працевлаштування, які допомагають

ветеранам інтегруватися в ринок праці після повернення з військової служби. Зокрема, передбачено переважне право на збереження робочого місця у разі скорочення штату, можливість працевлаштування після ліквідації підприємства, а також отримання соціальних виплат у разі тимчасової непрацездатності⁴. Ветерани війни мають право на 100% оплату лікарняного незалежно від стажу роботи, що є важливою гарантією соціального захисту. Крім того, вони можуть скористатися правом на щорічну відпустку у зручний для них час, що сприяє їхній адаптації та відновленню після участі в бойових діях. Додатково передбачено оплачувану відпустку тривалістю 14 календарних днів, що є важливим чинником підтримки психоемоційного здоров'я ветеранів.

Отже, необхідно змінити законодавчі підходи до надання статусу ветеранів війни, зробивши основним критерієм набуття цього статусу бойовий досвід, а не часові рамки військових конфліктів. Такий підхід дозволить забезпечити рівність у наданні соціальних гарантій і справедливості у визнанні внеску кожного військовослужбовця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 р. № 1932-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.
2. Мельник К. Ю., Бабенко А. О. Проблеми юридичних гарантій трудових прав працівників при укладенні, зміні та розірванні трудового договору. Монографія. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2016. 240 с.
3. Антон О. А. Юридичні гарантії в трудовому праві. Університетські наукові записки. 2005. № 3 (15). С. 185-190.
4. Малихіна Я. А. Юридичні гарантії реалізації права на працю особами віком до 18 років : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 — трудове право; право соціального забезпечення. Х., 2009. 20 с.

REFERENCES

1. Pro oboronu Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 06.12.1991 r. № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.
2. Melnyk K. Yu., Babenko A. O. Problemy yurydychnykh harantii trudovykh prav pratsivnykiv pry ukladenni, zmini ta rozirvanni trudovoho dohovoru. Monohrafiia. Kharkiv : Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav, 2016. 240 s.
3. Anton O. A. Yurydychni harantii v trudovomu pravi. Universytetski naukovi zapysky. 2005. № 3 (15). S. 185-190.
4. Malykhina Ya. A. Yurydychni harantii realizatsii prava na pratsiu osobamy vikom do 18 rokiv : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : spets. 12.00.05 — trudove pravo; pravo sotsialnoho zabezpechennia. Kh., 2009. 20 s.

Макаров Михайло В'ячеславович

доктор філософії (PhD), молодший науковий співробітник Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку

НАПрН України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9524-9092>

ВИКЛИКИ ДЛЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

У роботі досліджуються виклики, з якими зіштовхується науково-дослідна інфраструктура України під час війни. Основну увагу зосереджено на аналізі таких аспектів, як фізичне руйнування інфраструктурних об'єктів, фінансові обмеження та скорочення державного фінансування, а також виїзд кваліфікованих наукових кадрів за кордон.

Окрема увага приділена можливостям міжнародного співробітництва, зокрема участі українських інституцій у міжнародних наукових проектах та інтеграції в європейський науковий простір. Важливість таких ініціатив особливо зросла в умовах сучасних викликів, та може стати ключовим фактором для розвитку науки в Україні.

Також у роботі підкреслюється необхідність перегляду та розробки нової стратегії розвитку науково-дослідної інфраструктури, оскільки діюча стратегія на 2021-2026 роки вже не відповідає поточним реаліям. Враховуючи нові обставини, обумовлені військовим конфліктом, необхідно адаптувати стратегію, забезпечивши більш ефективні та актуальні рішення для збереження та модернізації наукового потенціалу країни. Розширення співпраці з міжнародними організаціями та використання передового світового досвіду є важливими елементами цієї адаптаційної стратегії, що сприятиме відновленню і розвитку науково-дослідної інфраструктури України.

Ключові слова: науково-дослідна інфраструктура, виклики для науково-дослідної інфраструктури, науково-дослідної інфраструктура під час війни, міжнародне співробітництво, стратегія розвитку, відновлення.

Makarov Mykhailo Vyacheslavovych

Doctor of Philosophy (PhD), Junior Research Fellow at the Research Institute of Legal Support for Innovative Development of the National Academy of Legal

CHALLENGES FOR UKRAINE'S RESEARCH INFRASTRUCTURE DURING THE WAR

The study explores the challenges faced by Ukraine's research infrastructure during the war. The focus is on analyzing aspects such as the physical destruction of infrastructure, financial constraints, and the reduction of state funding, as well as the emigration of qualified scientific personnel abroad. Special attention is given to opportunities for international cooperation, particularly the participation of Ukrainian institutions in international scientific projects and integration into the European scientific space. The importance of such initiatives has grown especially in the context of current challenges and can become a key factor for the development of science in Ukraine.

The paper also emphasizes the need to review and develop a new strategy for the development of scientific and research infrastructure, as the current strategy for 2021-2026 no longer corresponds to the present realities. Considering the new circumstances brought about by the military conflict, it is necessary to adapt the strategy to provide more effective and relevant solutions for preserving and modernizing the country's scientific potential. Expanding cooperation with international organizations and utilizing advanced global experience are important elements of this adaptive strategy, which will contribute to the restoration and development of Ukraine's research infrastructure.

Keywords: research infrastructure, challenges for research infrastructure, research infrastructure during war, international cooperation, development strategy, restoration.

Науково-дослідна інфраструктура є важливим елементом наукової та інноваційної системи України, забезпечуючи платформу для проведення фундаментальних і прикладних досліджень.

Однак, з початком військової агресії з боку росії у лютому 2022 р., науково-дослідна інфраструктура України в умовах війни стикається з численними викликами, які значно обмежують її ефективність та актуальність. Стратегія розвитку на 2021-2026 роки, сформована ще до початку війни, не враховує нових реалій. Наприклад, вплив бойових дій на

наукову інфраструктуру нині не може бути оцінений відповідно до показників і цілей, визначених Законом України "Про наукову і науково-технічну діяльність". Згідно з цим законом, інфраструктурний розвиток мав би базуватися на стабільних економічних і соціальних умовах, які нині не є актуальними.

Безпеківі загрози, що виникли внаслідок військових дій, не були враховані в початковій стратегії [6]. Європейські стандарти, зокрема директиви ЄС щодо забезпечення цивільного захисту, вимагають наявності планів безпеки для наукових установ, що включають протоколи евакуації, захисту персоналу та обладнання. Ці вимоги стають актуальними, особливо у регіонах, які піддаються обстрілам.

Зменшення державного фінансування на науку, обумовлене війною, відповідно до положень Бюджетного кодексу України, вимагає перегляду традиційних підходів і формування нових джерел фінансування. Активна участь у міжнародних грантових програмах, таких як "Горизонт Європа", стає важливою для виживання наукових проектів [1]. Механізми фінансування мають бути гнучкішими, щоб швидко реагувати на появу нових викликів та небезпек.

Проблема відтоку кадрів також була недооціненою. Згідно зі статистичними даними з Міністерства освіти і науки України та Міграційної Служби України, багато вчених, шукаючи безпечних умов для роботи, залишили країну. Відсутність механізмів утримання науковців, впроваджених на рівні національних програм, ускладнює процес повернення і залучення фахівців. Директиви ЄС по мобільності науковців могли б бути використані як приклад для розробки ефективних заходів підтримки кадрів в Україні.

Міжнародна інтеграція, яка була недооцінена в початковій стратегії, зараз вимагає значного розширення. Участь у глобальних наукових спільнотах і програмах міжнародної співпраці є критично важливими для реалізації наукового потенціалу України. Європейська хмара відкритої науки

стає важливим ресурсом для обміну даними та забезпечення доступу до передових досліджень.

Крім того, спостерігається гостра потреба в прискореній цифровізації. Використання цифрових технологій для дистанційного управління, обробки даних та проведення досліджень стає важливішим у зв'язку з фізичними обмеженнями, викликаними конфліктом. Європейська цифрова стратегія може служити керівництвом для втілення найкращих практик у цій сфері [2].

Реалії потребують перегляду національної стратегії розвитку науково-дослідної інфраструктури з акцентом на адаптацію до нових викликів, використання міжнародного досвіду і інтеграцію сучасних технологічних рішень для забезпечення стійкого розвитку науки в Україні.

У контексті цих викликів, міжнародна співпраця стає все більш необхідною для підтримки наукового сектору України. Інтеграція в європейський та світовий науковий простір відкриває нові можливості для обміну досвідом, отримання фінансової допомоги та участі в спільних дослідницьких проектах. Ця робота зосереджується на аналізі викликів для науково-дослідної інфраструктури України в умовах війни та вивченні можливих стратегій для їх подолання. Розуміння цих аспектів є ключовим для розробки ефективних рішень, що зможуть забезпечити стійкість, відновлення та розвиток науково-дослідної інфраструктури в Україні в умовах нестабільності.

Науково-дослідна інфраструктура України наразі стикається з низкою складних викликів, які значно ускладнюють її ефективне функціонування та розвиток. Військова агресія, що триває, супроводжується економічними труднощами, що мають тривалий характер, і структурними викликами, які ще більше ускладнюють ситуацію.

Фінансування наукових досліджень в Україні значно зменшилося, адже економічний спад і потреба перенаправлення державних ресурсів на більш нагальні цілі змусили скоротити бюджети для наукової сфери. Закон України "Про наукову і науково-технічну діяльність" встановлює правові

основи для фінансування наукової діяльності [10], однак у нинішніх умовах дослідницькі установи вимушені шукати альтернативні джерела фінансування, такі як міжнародні гранти та партнерства.

Матеріально-технічна база, необхідна для проведення досліджень, також зазнала значних втрат. Внаслідок фізичних ушкоджень, завданих бойовими діями, багато дослідницьких установ втратили свої будівлі та важливе наукове обладнання. Це суттєво обмежує їхні можливості для проведення якісних досліджень. Українське законодавство, зокрема пости Мінфіну, пропонує певні механізми підтримки відновлення інфраструктури, хоча їх реалізація потребує значних ресурсів.

Кадрові проблеми доповнюють ці виклики: значний відтік науковців за кордон в пошуках безпечніших умов для роботи суттєво скоротив наявний кадровий потенціал всередині країни. Це ускладнює не лише виконання поточних проектів, але й підготовку нових кваліфікованих кадрів, що є критично важливим для науково-технічної перспективи країни.

Логістичні перешкоди, викликані конфліктом, також мають великий вплив на науково-дослідні процеси. Вони включають проблеми з постачанням матеріалів, обладнання та доступом до необхідних ресурсів. Європейське законодавство та механізми дозволяють українським установам брати участь у спільних дослідницьких проектах, що може частково компенсувати ці труднощі за рахунок міжнародного партнерства.

У таких умовах міжнародна співпраця набуває критичного значення. Партнерства з європейськими та глобальними науковими установами забезпечують доступ до ресурсів і знань, які недоступні на локальному рівні. Це підтверджує також Європейська хмара відкритої науки, яка створює платформу для обміну і збереження наукових даних та інформації [7].

Упередження цих викликів і стійкий розвиток науково-дослідної інфраструктури вимагає комплексного підходу, включаючи політичні, економічні та організаційні зміни. Відновлення фізичної інфраструктури, оптимізація управлінських процесів та зміцнення міжнародної співпраці –

ключові кроки до поліпшення ситуації. Україні необхідно враховувати європейське законодавство та досвід, щоб ефективно реагувати на сучасні виклики і забезпечувати розвиток науки на високому рівні.

Міжнародне співробітництво в контексті дослідницької інфраструктури України набуває особливого значення в умовах сучасних викликів. З огляду на триваючий військовий конфлікт та економічні труднощі, інтеграція у світову наукову спільноту стає необхідною умовою для підтримки та розвитку української науки.

Однією з ключових переваг міжнародного співробітництва є можливість отримання доступу до передових дослідницьких ресурсів і технологій. Спільні дослідницькі проекти з європейськими та світовими партнерами дозволяють українським науковцям залучати новітні методології, обладнання та знання, які можуть бути недоступними в межах країни через обмеження у фінансуванні та логістиці.

Європейські програми, такі як "Горизонт Європа", стають важливими джерелами фінансування для українських дослідницьких проектів [3]. Участь у таких програмах не лише забезпечує фінансову підтримку, але й сприяє обміну досвідом, розширенню мережі контактів та підвищенню якості наукових досліджень. Українські науковці отримують можливість працювати у співпраці з колегами з інших країн, що сприяє їх професійному розвитку та взаємозбагаченню.

Міжнародні організації також надають технічну та гуманітарну допомогу в умовах кризи. Співпраця з такими структурами, як ЮНЕСКО або Європейський союз, відкриває можливості для реалізації проектів, спрямованих на відновлення та модернізацію дослідницької інфраструктури [5][8]. Це включає як відбудову зруйнованих об'єктів, так і розвиток цифрових платформ для обміну науковими даними та ресурсами.

Важливим аспектом є інтеграція українських дослідницьких установ у європейські дослідницькі мережі та спільноти, такі як Європейська хмара відкритої науки. Це забезпечує не лише доступ до даних і технологій, але і

стимулює розвиток наукової спільноти в Україні через залучення до міжнародних стандартів і практик.

В умовах війни та викликів, з якими зіштовхується науково-дослідна інфраструктура України, вжиття адаптивних заходів є критично важливим для збереження та модернізації наукового потенціалу країни. Перегляд національної стратегії розвитку є однією з першочергових задач. Це вимагає адаптації цільових показників та фінансових механізмів з урахуванням реалій війни. Залучення міжнародних експертів до процесу розробки стратегії може надати цінний зовнішній досвід і дозволить врахувати найкращі практики.

Фінансова гнучкість і диверсифікація джерел фінансування є необхідними для виживання наукової спільноти. Наприклад, співпраця з такими організаціями, як ЮНЕСКО та Світовий банк, може забезпечити доступ до значних фінансових і технічних ресурсів, необхідних для відновлення та розвитку [9].

Реконструкція зруйнованих та оновлення застарілих об'єктів наукової інфраструктури можуть здійснюватися із залученням технічної допомоги міжнародних організацій. Інтеграція світових практик в сфері безпеки та технологій сприятиме зміцненню стійкості наукових установ до військових та природних загроз.

Забезпечення безпеки для персоналу та обладнання стало важливим аспектом у нових умовах. Європейські стандарти цивільного захисту можуть бути адаптовані для підвищення безпеки: це критично для регіонів, які піддаються регулярним обстрілам, і потребує укріплення правової бази для швидких реакцій на загрози.

Кадри є основою наукового потенціалу, і їх утримання в країні вимагає комплексного підходу. Розробка національних програм повернення вчених-експатів, створення сприятливих умов для роботи іноземних дослідників, впровадження фінансових і професійних стимулів можуть покращити кадровий потенціал [4].

Інтеграція у глобальну наукову спільноту через участь у міжнародних дослідницьких проєктах є необхідною. Обмін знаннями, доступ до технологій та інтеграція з європейськими платформами, такими як Європейська хмара відкритої науки, можуть значно підвищити якість українських наукових досліджень.

Нарешті, цифровізація та інноваційний розвиток стають важливими для забезпечення безперервності дослідницької діяльності. Впровадження цифрових технологій для управління науковими процесами, інвестиції в розвиток цифрової інфраструктури та використання найкращих практик з європейського досвіду допоможуть підвищити ефективність і прозорість в науковій сфері України [5].

Загалом, лише комплексний підхід, що враховує співпрацю з міжнародними партнерами та використання сучасних технологічних рішень, здатний забезпечити стійкий розвиток науково-дослідної інфраструктури України під час війни та в період післявоєнного відновлення.

У статті підкреслено, що науково-дослідна інфраструктура України стикається з безпрецедентними викликами під час військового конфлікту. Значні фізичні пошкодження, фінансові обмеження, кадровий відтік і логістичні труднощі ускладнюють підтримку та розвиток науки. Поточна стратегія розвитку на 2021-2026 роки, розроблена до війни, не враховує сучасних реалій, тому потребує перегляду з акцентом на актуальні загрози та можливості.

Перегляд і прийняття нової стратегії має включати адаптацію до поточних умов, враховуючи безпекові ризики та необхідність модернізації інфраструктури. Фінансова гнучкість, зокрема залучення міжнародних фондів, відновлення зруйнованих об'єктів, підтримка наукових кадрів та розширення міжнародної співпраці є критично важливими заходами. Інтеграція в глобальні наукові мережі та активне впровадження цифрових технологій також відіграють важливу роль у забезпеченні безперервності та якості наукових досліджень.

Таким чином, комплексний підхід, що поєднує перегляд політик, активну міжнародну співпрацю та застосування інноваційних рішень, є ключем до стійкого розвитку науково-дослідної інфраструктури України під час війни і в післявоєнний період.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Andersen P. "Reconstruction of Scientific Infrastructure: Experience of Post-Conflict Countries." World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/postconflictreconstruction> (дата звернення: 25.02.2025).
2. Brown T., Green D. "Sustainable Science: Building Infrastructure for Resilience." Nature Reviews Earth & Environment. 2022. Vol. 3, No. 7. P. 511–523. DOI: <https://doi.org/10.1038/s43017-022-00231-3>
3. OECD. "Research and Development Statistics 2021." Paris: OECD Publishing. URL: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=GERD_SCIENCE (дата звернення: 25.02.2025).
4. Smith J. "Challenges in Academic Research Infrastructures During Conflicts." Journal of Global Security Studies. 2023. Vol. 8, No. 3. P. 145–160. DOI: <https://doi.org/10.1093/jogss/ogad001>
5. UNESCO Science Report: Towards 2030. Paris: UNESCO Publishing, 2021. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375137> (дата звернення: 25.02.2025).
6. Деякі питання розвитку науково-дослідної інфраструктури: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 р. № 607. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/607-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.02.2025).
7. Європейська комісія. Директиви з цивільного захисту. URL: https://ec.europa.eu/echo/what/civil-protection_en (дата звернення: 25.02.2025).

8. Європейська хмара відкритої науки (EOSC). URL: <https://eosc-portal.eu/> (дата звернення: 25.02.2025).
9. Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО). Програми підтримки науки в умовах конфліктів. URL: <https://en.unesco.org/themes/science-society> (дата звернення: 25.02.2025).
10. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 25.02.2025).

REFERENCES

1. Andersen P. Reconstruction of Scientific Infrastructure: Experience of Post-Conflict Countries. World Bank. Available at: <https://www.worldbank.org/en/topic/postconflictreconstruction> (accessed: 25.02.2025).
2. Brown T., Green D. Sustainable Science: Building Infrastructure for Resilience. Nature Reviews Earth & Environment, 2022, vol. 3, no. 7, pp. 511–523. DOI: <https://doi.org/10.1038/s43017-022-00231-3>
3. OECD. Research and Development Statistics 2021. Paris: OECD Publishing. Available at: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=GERD_SCIENCE (accessed: 25.02.2025).
4. Smith J. Challenges in Academic Research Infrastructures During Conflicts. Journal of Global Security Studies, 2023, vol. 8, no. 3, pp. 145–160. DOI: <https://doi.org/10.1093/jogss/ogad001>
5. UNESCO Science Report: Towards 2030. Paris: UNESCO Publishing, 2021. Available at: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375137> (accessed: 25.02.2025).
6. Deiaki pytannia rozvytku naukovo-doslidnoi infrastruktury: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10.07.2019 r. № 607 [Some Issues of Research Infrastructure Development: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No.

607 of July 10, 2019]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/607-2019-%D0%BF#Text> (accessed: 25.02.2025).

7. Yevropeiska komisiia. Dyrektyvy z tsyvilnoho zakhystu [European Commission. Civil Protection Directives]. Available at: https://ec.europa.eu/echo/what/civil-protection_en (accessed: 25.02.2025).

8. Yevropeiska khmara vidkrytoi nauky (EOSC) European Open Science Cloud (EOSC)]. Available at: <https://eosc-portal.eu/> (accessed: 25.02.2025).

9. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). Science Support Programs in Conflict Conditions. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). Science Support Programs in Conflict Conditions]. Available at: <https://en.unesco.org/themes/science-society> (accessed: 25.02.2025).

10. Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist: Zakon Ukrainy vid 26.11.2015 r. № 848-VIII [On Scientific and Scientific-Technical Activities: Law of Ukraine No. 848-VIII of November 26, 2015]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (accessed: 25.02.2025).

Шевердіна Вікторія Ігорівна

кандидат юридичних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України

ORCID: 0009-0002-7948-1451

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЛЮДИНИ

Соціальний захист є важливою складовою розвитку суспільства та має значну роль в системі забезпечення прав людини у всьому світі. Основною метою якого є гарантування гідного рівня життя і захист від соціальних ризиків та бідності для вразливої категорії людей. В контексті Європейського Союзу (далі – ЄС) існує ряд загальних стандартів і принципів, спрямованих на забезпечення гідного рівня життя для людей. Європейські стандарти соціального захисту людини орієнтовані на забезпечення рівних можливостей для всіх соціальних груп, захисту від ризиків, таких як безробіття, хвороби, інвалідність, бідність та старість, а також на підтримку інклюзивних, справедливих і сталих систем соціального забезпечення. У зв'язку з тим що Україна обрала шлях до європейської та євроатлантичної інтеграції вважаємо необхідним визначити основні стандарти соціального забезпечення за європейськими стандартами, їх нормативно-правову базу та практики реалізації в країнах-членах ЄС. Актуальність даного питання полягає в необхідності удосконалення правової системи України для розвитку державної соціальної політики щодо забезпечення соціальних прав людини на високому рівні.

Ключові слова: соціальне забезпечення, соціальний захист, права людини, соціальний стандарт, Європейський Союз, Європейські стандарти, соціальна справедливість.

Sheverdina Viktoriia Igorivna

Senior Research Fellow Research Institute of Legal Support innovative development of the National Academy of Sciences of Ukraine

ORCID: 0009-0002-7948-1451

EUROPEAN STANDARDS OF HUMAN SOCIAL PROTECTION

Social protection is an important component of the development of society and plays a significant role in the system of ensuring human rights throughout the world. The main goal of which is to guarantee a decent standard of living and protection from social risks and poverty for vulnerable categories of people. In the context of the European Union (hereinafter referred to as the EU), there are a number of common standards and principles aimed at ensuring a decent standard of living for citizens. European standards of social protection of a person are focused on ensuring equal opportunities for all social groups, protection from risks such as unemployment, illness, disability, poverty and old age, as well as on supporting inclusive, fair and sustainable social security systems. Due to the fact that Ukraine has chosen the path to European and Euro-Atlantic integration, we consider it necessary to determine the basic standards of social security according to European standards, their regulatory and legal framework and implementation practices in the EU member states. The relevance of this issue lies in the need to improve the legal system of Ukraine for the development of state social policy to ensure social human rights at a high level.

Keywords: social security, social protection, human rights, social standard, European Union, European standards, social justice.

Соціальний захист є важливою складовою в державній системі забезпечення прав людини, що спрямована на гарантування гідного рівня життя та захист від бідності та соціальних ризиків для найбільш вразливої категорії людей. Це явище підкреслює свою значимість наявністю загальноприйнятих стандартів, які виступають орієнтиром для сучасного суспільства та відповідають його потребам. Соціальні стандарти є визначальними для державної політики соціально-розвиненої країни щодо забезпечення високої якості життя та рівного доступу громадян до суспільних благ та послуг. Міжнародні соціальні стандарти є комплексом норм, який закріплений в міжнародно-правових актах, що визначають гідні умови для життя людей, забезпечують розвиток особи та соціальну захищеність та є обов'язковими для виконання в країнах які ратифікували

такі акти. Також А. Юшко і Н. Швець визначають міжнародний соціальний стандарт як закріплений у міжнародному нормативному акті (договорі) загально визнаний рівень реалізації прав у сфері праці, соціального забезпечення та освіти [1, с. 20].

Європейський Союз розробив низку нормативно-правових актів, які визначають єдині стандарти в галузі соціального захисту. Серед них: 1) Європейська соціальна хартія прийнята Радою Європи в 1961 році та переглянута у 1996 році це основний документ, який визначає соціальні права громадян. Хартія містить 31 статтю, що охоплюють широкий спектр прав від права на працю до права на освіту та доступ до медичних послуг; 2) Директиви ЄС, а саме країни-члени ЄС повинні забезпечити виконання директив щодо рівних прав у роботі, рівної оплати праці для чоловіків і жінок, протидії дискримінації тощо; 3) Рекомендації Ради ЄС, тобто держави-члени зобов'язані надавати соціальні послуги, що відповідають міжнародним стандартам і допомагають громадянам інтегруватися в суспільство; 4) Хартія Європейського співтовариства про основні соціальні права працівників ухвалена у 2000 році, яка містить статті, що гарантують право на соціальний захист, доступ до соціальних послуг, а також захист прав працівників і боротьбу з дискримінацією. Ці акти покладають на державу обов'язок щодо створення та підтримки стабільної та економічно розвиненої системи соціального забезпечення людей, що гарантує гідний рівень життя для осіб, позбавлених джерел для існування внаслідок хвороби, безробіття, старості та інших передбачених підстав [2].

Європейський Союз, як інтеграційне об'єднання, сформував високі стандарти соціального захисту, які стали зразком для багатьох країн світу. Основні принципи соціального захисту в Європі ґрунтуються на таких ключових елементах: а) рівність доступу – кожен громадянин повинен мати рівний доступ до основних послуг і благ, що забезпечують гідне існування; б) солідарність – багатші верстви суспільства повинні підтримувати бідніші, і це повинно бути забезпечено через систему оподаткування та соціальних

внесків; в) справедливість – розподіл ресурсів має бути таким, щоб не допускати значних соціальних розривів між різними групами населення; г) гарантовані права – соціальні права громадян повинні бути законодавчо забезпечені, що дозволяє захистити людину від економічних і соціальних криз.

До основних компонентів на яких базується система соціального захисту в Європейському Союзі відноситься: 1) пенсійне забезпечення – ЄС заохочує держави-члени створювати національні пенсійні системи, які забезпечують людей після виходу на пенсію. Важливим аспектом якого є створення системи, яка гарантує справедливий рівень пенсії для всіх громадян, незалежно від їх доходів; 2) охорона здоров'я – у більшості європейських країн існують загальнодоступні системи охорони здоров'я, що дозволяють громадянам отримувати медичні послуги без великих фінансових витрат. Європейські стандарти в цій сфері передбачають доступність медичних послуг, профілактику захворювань та лікування; 3) безробіття та соціальна підтримка – соціальні допомоги у випадку безробіття, інвалідності або втрати працездатності є важливою складовою соціального захисту. ЄС вимагає від держав-членів запровадження систем, які надають фінансову допомогу людям, що втратили роботу; 4) житло та соціальна інтеграція – створення доступного та належного житла є важливою складовою соціальної політики ЄС. Країни повинні надавати підтримку для осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах або обмежені в можливості забезпечувати себе, включаючи біженців та людей з обмеженими можливостями. Реалізація соціальних стандартів у країнах Європейського Союзу демонструє різноманітність підходів до забезпечення соціального захисту, що враховують національні особливості, рівень економічного розвитку та соціальні потреби громадян.

Євросоюз та держави-члени мають своїми цілями сприяння зайнятості, поліпшення умов життя та праці для створення можливості їх гармонізації, водночас підтримуючи процес вдосконалення, належний соціальний захист,

діалог між керівництвом та найманими працівниками та розвиток людських ресурсів заради досягнення тривалого високого рівня зайнятості та боротьби проти виключення. Для цього вони запроваджують заходи, що враховують різноманітні форми національних практик, зокрема у сфері договірних відносин, та потребу в підтримці конкурентоспроможності економіки [3].

Практичне застосування вищезазначених нормативних актів забезпечується через рішення Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) та Суду Європейського Союзу, які виступають гарантом захисту соціальних прав громадян на наднаціональному рівні. Отже, нормативно-правова база соціального захисту в ЄС є всебічною та орієнтованою на забезпечення високих стандартів соціальних гарантій і рівності. Цей комплексний підхід може слугувати зразком для України у процесі реформування її соціальної політики відповідно до європейських стандартів [4, с. 42-47].

Європейська інтеграція є вибором українського народу, який ґрунтується на усвідомленні історичної ідентичності та спільності із європейськими країнами, та водночас є каталізатором реформ, в основі яких перебувають демократичні цінності і соціальна справедливість. Важливим напрямом євроінтеграційного курсу є визначення європейських соціальних стандартів як складової національного соціального законодавства України [5, с. 98-99].

Україна, прагнучи до членства в Європейському Союзі, зобов'язана гармонізувати своє законодавство з європейськими нормами, зокрема у сфері соціального захисту. Впровадження європейських стандартів може значно підвищити ефективність національної системи соціального забезпечення та забезпечити її відповідність сучасним викликам, таким як економічна нестабільність і соціальна нерівність. Однак успішна адаптація потребує врахування специфіки українського контексту, чіткого плану дій та підтримки міжнародних партнерів.

Загалом, вплив європейських стандартів на соціальну політику України є беззаперечним. Імплементация цих стандартів може забезпечити

підвищення рівня соціальних гарантій, сприяти соціальній інклюзії та створити умови для інтеграції України до європейського правового простору.

Висновки. Європейські стандарти соціального захисту є важливим орієнтиром для України. Адаптація європейських стандартів соціального захисту для України є складним процесом, що потребує значних змін у законодавчій та інституційній сферах. Однак ці зміни мають великі перспективи для підвищення якості життя громадян та інтеграції країни до європейської спільноти. Європейські стандарти соціального захисту людини є важливим орієнтиром для країн, що прагнуть забезпечити гідне життя своїм громадянам. Для України імплементація цих стандартів є не тільки вимогою європейської інтеграції, але й важливим кроком у розвитку соціальної справедливості та покращенні якості життя населення. Основним завданням державної соціальної політики є забезпечення стабільного економічного зростання, яке дозволить фінансувати соціальні програми та підвищити рівень життя. Крім того, важливо враховувати специфіку українського контексту та можливості поступової адаптації до європейських стандартів, щоб ці зміни були сталими і ефективними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міжнародні соціальні стандарти: навч. посіб. / авт.: А. М. Юшко, Н. М. Швець; за заг. ред. В. В. Жернакова. Харків: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2013. 121 с.

2. Заболотна Н.Я., Європейські міжнародні стандарти у сфері соціального захисту та соціального забезпечення населення як орієнтир для розбудови української соціальної системи. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-1/55>.

3. Москаленко О. В., Європейські стандарти обов'язкового соціального страхування. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2013/04/Moskalenko.pdf>

4. Наливайко, І. О. (2024). Еволюція соціальних стандартів та гарантій у правовій системі України: сучасні виклики та перспективи. Аналітично-порівняльне правознавство, 5, 42–47.

5. Малюга Л.Ю. Адаптація соціального законодавства України до законодавства Європейського Союзу: дис. ... д-ра юрид. наук. 12.00.05. Київський нац. університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2020 . 414 с.

6. Андрієнко І. С. Міжнародні стандарти соціального забезпечення в контексті євроінтеграційних процесів в Україні. Південноукраїнський правничий часопис. Проблеми трудового права та права соціального забезпечення. 2022. № 4. ч. 1. С. 142–147.

REFERENCES

1. Mizhnarodni sotsialni standarty: navch. posib. / avt.: A. M. Yushko, N. M. Shvets; za zah. red. V. V. Zhernakova. Kharkiv: Nats. un-t «Yuryd. akad. Ukrainy im. Yaroslava Mudroho», 2013. 121 s.

2. Zabolotna N.Ia., Yevropeiski mizhnarodni standarty u sferi sotsialnoho zakhystu ta sotsialnoho zabezpechennia naseleennia yak oriientyr dlia rozbudovy ukrainskoi sotsialnoi systemy. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-1/55>.

3. Moskalenko O. V., Yevropeiski standarty obov'iazkovoho sotsialnoho strakhuvannia. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2013/04/Moskalenko.pdf>

4. Nalyvaiko, І. О. (2024). Evoliutsiia sotsialnykh standartiv ta harantii u pravovii systemi Ukrainy: suchasni vyklyky ta perspektyvy. Analitychno-porivnialne pravoznavstvo, 5, 42–47.

5. Maliuha L.Iu. Adaptatsiia sotsialnoho zakonodavstva Ukrainy do zakonodavstva Yevropeiskoho Soiuzu: dys. ... d-ra yuryd. nauk. 12.00.05. Kyivskiy nats. universytet imeni Tarasa Shevchenka. Kyiv, 2020 . 414 s.

6. Andriienko I. S. Mizhnarodni standarty sotsialnoho zabezpechennia v konteksti yevrointehratsiinykh protsesiv v Ukraini. Pivdennoukrainskyi pravnychi chasopys. Problemy trudovoho prava ta prava sotsialnoho zabezpechennia. 2022. № 4. ch. 1. S. 142–147.

Мамаєв Ілля Олександрович

*Молодший науковий співробітник НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України, Аспірант кафедри права
Європейського Союзу НЮУ ім. Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0001-7683-0180*

ЕВОЛЮЦІЯ МОДЕЛЕЙ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНИХ ПАРТНЕРСТВ В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ ЄС

У роботі досліджується еволюція форм публічно-приватного партнерства в рамкових програмах ЄС від Horizon 2020 до Horizon Europe. Проаналізовано правову природу, особливості функціонування та ефективність основних моделей партнерства – від неформальних Європейських технологічних платформ до інституціолізованих спільних підприємств. Розкрито сутність реформування системи партнерств у Horizon Europe, що спрямована на раціоналізацію механізмів співпраці та посилення їх правової визначеності.

Ключові слова: публічно-приватне партнерство, Horizon Europe, інноваційна політика, інноваційна інфраструктура, спільні підприємства, дослідницькі партнерства.

Mamaiev Illia

*Research Assistant of Scientific and Research Institute of Providing Legal
Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine, Postgraduate
Student of the Department of European Union Law of the Yaroslav Mudryi
National Law University
ORCID: 0000-0001-7683-0180*

EVOLUTION OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP MODELS IN THE LEGAL SYSTEM OF THE EU

The study examines the evolution of public-private partnership forms in the EU framework programs from Horizon 2020 to Horizon Europe. The legal nature, operational

features, and effectiveness of key partnership models are analyzed, ranging from informal European Technology Platforms to institutionalized Joint Undertakings. The article explores the reform of the partnership system under Horizon Europe, aimed at streamlining cooperation mechanisms and enhancing their legal certainty.

Keywords: public-private partnership, Horizon Europe, innovation policy, innovation infrastructure, joint undertakings, research partnerships.

Публічно-приватні партнерства (Public-Private Partnership, PPP) у програмах Horizon 2020 та Horizon Europe є одним із ключових інструментів стимулювання інновацій, на який приходиться значна частина бюджету відповідних програм. Попри те, що більшість моделей PPP зберігають свій зміст, вони зазнали певних трансформацій між названими програмами. Ця робота окреслює сутність, правову основу, ефективність та еволюцію основних моделей PPP у ЄС.

Спільні підприємства (Joint Undertakings, JUs). Перші JUs були створені ще у ХХ ст., проте першим публічно-приватним підприємством стало «Galileo» у 2002-му році. В сучасному розумінні спільні підприємства – це інституціалізовані PPP, створені на підставі статті 187 Договору про функціонування ЄС. JUs є найбільш формалізованими утворенням із визначеним мандатом, структурою управління та фінансовими правилами. Вони об'єднують Єврокомісію, промислові асоціації, наукові установи та країни-члени для спільного управління стратегічними дослідницькими програмами.

В рамках Horizon 2020 діяло вісім основних JUs. У Horizon Europe їх роль не знизилася, а загальна кількість склала дев'ять підприємств, всі з яких встановлені Регламентом 2021/2085. Запровадження «Single Basic Act» додатково гармонізувало правове регулювання для всіх JUs, спростивши їх створення та забезпечивши узгодженість з іншими формами європейських партнерств.

Незважаючи на значні досягнення, JUs стикаються з певними організаційними проблемами. Так, наприклад, Horizon 2020 відзначало

суттєве відставання від планових показників (станом на кінець 2019 рік було реалізовано лише ~51% запланованих заходів) [1], непослідовне внесення приватними партнерами обіцяних внесків та недостатню інтеграцію з загальноєвропейськими цілями, що свідчило про необхідність покращення систем планування та контролю зобов'язань [2].

Європейські технологічні платформи (European Technology Platforms, ETP). ETP були започатковані у 2003-му як специфічна модель PPP у формі галузевих платформ. За своєю сутністю це добровільні об'єднання промисловості, науковців та інших стейкхолдерів, що розробляють спільні «дорожні карти» розвитку технологій і науково-інноваційні пріоритети в певній галузі. Передусім ETP слугують консультаційними форумами, що узгоджують потреби бізнесу з європейською науковою політикою.

На відміну від інших форм PPP, ETP є здебільшого неформальними мережами без єдиного стандартизованого регулювання на рівні ЄС. Це забезпечує їм гнучкість, але водночас створює проблему відсутності зобов'язань з боку інституцій ЄС щодо врахування їх пропозицій.

Попри те, що ETP здійснили вплив на формування порядку денного досліджень у Horizon 2020, їх роль у Horizon Europe була знижена. Це, зокрема, пов'язано зі значною фрагментацією зусиль (понад 40 ETP у різних секторах з різним рівнем активності) та прагненням зробити акцент на партнерствах із більш формальним статусом [3].

Контрактні публічно-приватні партнерства (Contractual Public-Private Partnerships, cPPPs). Контрактні PPP виникли під час антикризового плану ЄС 2008 року як відносно гнучка модель співпраці між Єврокомісією та приватними організаціями. В Horizon 2020 діяло 10 таких партнерств у різних галузях, від виробництва до інформаційно-комунікаційних технологій. У Horizon Europe більшість cPPP було трансформовано у формат «співпрограмованих партнерств», що зберігає суть співпраці, але вписується в нову класифікацію партнерств [4].

В рамках сPPP Єврокомісія і галузеві асоціації підписують меморандум про взаєморозуміння, де визначаються спільні дослідницькі дорожні карти. Фінансування проєктів в межах сPPP здійснюється через відкриті конкурси програми Horizon. На відміну від JUs така модель дозволяє швидко запуснути партнерство без створення нової юридичної особи. У той же час вона є більш формалізованою, ніж ЕТР, оскільки встановлює більш чіткі та уніфіковані процедури фінансування.

Експертні оцінки свідчать, що сPPP загалом виконують свою місію та активно залучають бізнес до визначення тематик досліджень, чим підвищують прикладну спрямованість підтриманих проєктів. Однак залишаються проблеми з узгодженням стратегічних дорожніх карт та робочих програм ЄС, оновленням пріоритетів відповідно до динаміки ринків та покращенням системи показників ефективності (KPI) [5].

Спільноти знань та інновацій. (Knowledge and Innovation Communities, KICs). KICs є специфічною формою PPP, тісно інтегрованою з Європейським інститутом інновацій та технологій (ЕІТ). Особливістю KICs є об'єднання «трикутника знань», що включає вищі навчальні заклади, дослідницькі організації та бізнес для спільного вирішення стратегічних довгострокових викликів.

Відносини між ЕІТ та КІС ґрунтуються на угодах про партнерство та грантових угодах, які встановлюють права та обов'язки КІС, а також фінансовий внесок ЕІТ до КІС на основі результатів їх діяльності. В подальшому сторони мають право укласти «меморандум про співпрацю», що спрямований на те, щоб КІС залишався активним членом спільноти ЕІТ навіть після закінчення терміну дії угоди про партнерство [6].

Після завершення Horizon 2020 відбулася переоцінка основних моделей співпраці, що призвела до їх раціоналізації в Horizon Europe (2021–2027) [1]. Horizon 2020 характеризувався розгалуженим ландшафтом партнерств, що було оцінено як надто складний і фрагментований механізм. У відповідь на це Horizon Europe запровадив більш структурований підхід, що передбачив

зведення усіх форматів PPP до трьох моделей із чіткими критеріями відбору, моніторингу та реалізації: [4] співфінансовані (Co-funded), співпрограмовані (Co-programmed) та інституціолізовані (Institutionalised) партнерства.

Співфінансовані партнерства (Co-funded). Співфінансовані партнерства є наступниками механізмів EJP Cofund та ERA-NET Cofund, відомих за Horizon 2020 [4]. Вони не були досліджені вище детальніше, оскільки за своєю сутністю відносяться до «публічно-публічних партнерств» (Public-2-Public Partnership). В їх основі лежить грантова угода між Європейською Комісією та консорціумом, до складу якого входять органи державної влади (держав-членів та асоційованих країн), дослідницькі фонди, а також інвестиційні фонди та міжнародні організації. Основна мета полягає у спільному фінансуванні дослідницьких та інноваційних програм, що дозволяє краще координувати національні та європейські пріоритети.

Співпрограмовані партнерства (Co-programmed). Співпрограмовані партнерства безпосередньо продовжують практику контрактних PPP (сPPPs), започаткованих у Horizon 2020. Як і сPPPs, вони реалізуються через меморандуми про взаєморозуміння, проте тепер від приватних (і, за потреби, публічних) партнерів вимагається вищий рівень фінансових та організаційних внесків [7]. Додатково Комісія встановлює прозоріші правила моніторингу та звітування, а також тісніше пов'язує тематичні пріоритети партнерств з офіційними робочими програмами Horizon Europe. Це означає, що кожна співпрограмована ініціатива отримує чіткіший «дорожній план», узгоджений із загальною стратегією ЄС у сфері досліджень та інновацій. Як наслідок, співпрограмовані партнерства краще інтегровані у правове та фінансове середовище Horizon Europe, аніж попередні сPPPs, і здатні забезпечувати більшу синергію між приватними інвестиціями та політикою ЄС.

Інституціолізовані партнерства (Institutionalised). Інституціолізовані партнерства є правонаступниками ініціатив на підставі статей 185 та 187ДФЄС, (включно зі спільними підприємствами JUs), а

також об'єднують Європейські інноваційні та технологічні спільноти (EIT KICs). У Horizon Europe вони отримали єдине найменування – «Інституціолізовані партнерства». На відміну від Co-funded та Co-programmed моделей, інституціолізовані партнерства потребують більш комплексної підготовки: проведення оцінки впливу (impact assessment), розробки законодавчої пропозиції та її затвердження Радою (і за необхідності – Парламентом) [8]. Така складність водночас забезпечує більш тісну інтеграцію та дозволяє дотримуватися формалізованих вимог, що є особливо актуальним для високотехнологічних галузей (аерокосмічна, оборонна, енергетична, фармацевтична тощо).

Висновки. ЕТР сприяли узгодженню пріоритетів науки та підприємництва, але їхній вплив обмежувався фрагментацією та неформальним статусом. JUs забезпечили структуровану співпрацю, однак зіткнулися з проблемами виконання планів. cPPPs вирізнялися гнучкістю та швидкістю запуску проєктів, але потребували кращого стратегічного узгодження. У Horizon Europe усі моделі партнерств (як публічно-приватні, так й публічно-публічні) трансформувалися у три форми: співфінансовані, співпрограмовані та інституціолізовані партнерства, що покликано зменшити фрагментацію та підвищити вимоги до партнерів. Співфінансовані партнерства (наступники EJP Cofund та ERA-NET Cofund) зосередилися на публічно-публічній співпраці, підвищуючи синергію між національними та європейськими програмами. Співпрограмовані партнерства (розвиток cPPPs) посилили вимоги щодо внесків від приватних партнерів та процеси моніторингу. Інституціолізовані партнерства, що є найбільш формалізованими та застосовними до високотехнологічних галузей, об'єднали JUs та EIT KICs.

ЛІТЕРАТУРА

1. Horizon 2020 and Joint Undertakings under scrutiny. SwissCore. 2020, November 17. URL: <https://www.swisscore.org/horizon-2020-and-joint-undertakings-under-scrutiny>
2. Joint undertakings have mixed success in securing private resources. Science Business Publishing Ltd. 2024, November 14. URL: <https://sciencebusiness.net/news/super-computers/joint-undertakings-have-mixed-success-securing-private-resources>
3. EPoSS signs Joint Statement for the strategic role of ETPs in the next EU Framework Programme for R&I. EPoSS. 2024, October. URL: <https://www.smart-systems-integration.org/news/eposs-signs-joint-statement-strategic-role-etps>
4. Partnerships in a Nutshell. Types of Partnerships. ERA-LEARN. URL: <https://www.era-learn.eu/partnerships-in-a-nutshell/type-of-networks>
5. Proposal for a Council Regulation establishing the Joint Undertakings under Horizon Europe. COM/2021/87 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52021PC0087>
6. Мамаєв І. О. Роль інноваційних платформ в інноваційному та цифровому розвитку ЄС на прикладі спільнот знань та інновацій (KIC). Шляхи імплементації європейської політики впровадження цифрових технологій : монографія. Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2022. С. 162–198. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/monografiya.pdf>
7. Partnerships in a Nutshell. Co-programmed European Partnerships. ERA-LEARN. URL: <https://www.era-learn.eu/partnerships-in-a-nutshell/type-of-networks/co-programmed-european-partnerships>
8. Partnerships in a Nutshell. Institutionalised European Partnerships. ERA-LEARN. URL: <https://www.era-learn.eu/partnerships-in-a-nutshell/type-of-networks/institutionalised-european-partnerships>

REFERENCES

1. SwissCore. (2020, November 17). *Horizon 2020 and joint undertakings under scrutiny*. Retrieved from <https://www.swisscore.org/horizon-2020-and-joint-undertakings-under-scrutiny>
2. Science Business Publishing Ltd. (2024, November 14). *Joint undertakings have mixed success in securing private resources*. Retrieved from <https://sciencebusiness.net/news/super-computers/joint-undertakings-have-mixed-success-securing-private-resources>
3. EPoSS. (2024, October). *EPoSS signs joint statement for the strategic role of ETPs in the next EU framework programme for R&I*. Retrieved from <https://www.smart-systems-integration.org/news/eposs-signs-joint-statement-strategic-role-etps>
4. ERA-LEARN. *Partnerships in a nutshell. Types of partnerships*. Retrieved from <https://www.era-learn.eu/partnerships-in-a-nutshell/type-of-networks>
5. European Commission. (2021). *Proposal for a Council Regulation establishing the Joint Undertakings under Horizon Europe (COM/2021/87 final)*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52021PC0087>
6. Mamaiev, I. O. (2022). The role of innovation platforms in the innovation and digital development of the EU on the example of knowledge and innovation communities (KIC). In *Ways of implementing European policy on digital technology adoption* (pp. 162–198). Kharkiv: NDI PZIR NAPrN Ukrainy. Retrieved from <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/monografiya.pdf> [in Ukrainian].
7. ERA-LEARN. *Partnerships in a nutshell. Co-programmed European partnerships*. Retrieved from <https://www.era-learn.eu/partnerships-in-a-nutshell/type-of-networks/co-programmed-european-partnerships>

8. ERA-LEARN. *Partnerships in a nutshell. Institutionalised European partnerships*. Retrieved from <https://www.era-learn.eu/partnerships-in-a-nutshell/type-of-networks/institutionalised-european-partnerships>

Мухін Владислав Андрійович

*аспірант кафедри фінансового права Національної юридичної академії імені
Ярослава Мудрого*

ВИДИ КРИПТОВАЛЮТ ТА ЇХ ПРАВОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ: ОСНОВНІ ПІДХОДИ

Наукова робота зумовлена різноманіттям криптовалют (Bitcoin, Ethereum, Ripple, стейблкоїни) та необхідністю їхньої класифікації й правового визначення. Кожна криптовалюта має специфічний статус у різних юрисдикціях, що впливає на регулювання. Зростання інтересу до криптовалют вимагає прозорості та захисту прав учасників ринку, оскільки вони стають популярним фінансовим інструментом не лише для трейдерів, а й для звичайних користувачів.

Ключові слова: криптовалюти, правове регулювання, класифікація, блокчейн, фінансові активи.

Mukhin Vladyslav Andriyovych

*PhD Student at the Department of Financial Law, Yaroslav Mudryi National Law
Academy*

TYPES OF CRYPTOCURRENCIES AND THEIR LEGAL CHARACTERISTICS: KEY APPROACHES

The research is driven by the diversity of cryptocurrencies (Bitcoin, Ethereum, Ripple, stablecoins) and the necessity of their classification and legal definition. Each cryptocurrency has a specific status in different jurisdictions, affecting regulation. The growing interest in cryptocurrencies requires transparency and the protection of market participants' rights, as they are becoming a popular financial instrument not only for traders but also for regular users.

Keywords: cryptocurrencies, legal regulation, classification, blockchain, financial assets.

Сучасне правове регулювання криптовалют є фрагментованим і варіюється залежно від країни, тому аналіз основних підходів є необхідним для формування рекомендацій щодо гармонізації законодавства у сфері криптовалют. Таким чином, ця тема є актуальною як для правознавців, так і для представників фінансової та технологічної галузей.

Криптовалюти – це цифрові активи, що функціонують на блокчейні. Від Bitcoin (2009) вони розвинулися в різні види, зокрема смарт-контрактні платформи (Ethereum), стейблкоїни (USDT) та утилітарні токени (BNB) [1].

Криптовалюти класифікують за способом емісії (майнінг, стейкінг, попередній випуск), функціональним призначенням (платіжні, інвестиційні, утилітарні) та правовим статусом (payment, utility, security tokens) [2,3]. Така класифікація дозволяє систематизувати криптовалюти за їх основними характеристиками, що сприяє ефективному правовому та економічному аналізу.

Платіжні токени, до яких належать такі криптовалюти, як Bitcoin, та інші, створені переважно для використання як засіб обміну або зберігання вартості. Їх основними особливостями є децентралізований характер, прозорість транзакцій та незалежність від традиційних фінансових установ. Payment Tokens зазвичай використовуються для купівлі-продажу товарів і послуг, а також для зберігання вартості, подібно до цифрового аналога золота [4]. З правового погляду ці токени можуть прирівнюватися до засобів платежу, але зазвичай не є законним платіжним засобом. У різних країнах вони визнаються цифровими активами, товаром або залишаються нерегульованими [5].

Утилітарні токени, до яких належать, наприклад, токени платформ, таких як Ethereum, створені для надання доступу до певних продуктів або послуг у межах відповідної екосистеми [5]. Їх головною особливістю є функціональність, яка використовується виключно в рамках конкретної платформи чи сервісу, а не як засіб обміну чи інвестиційний актив. З правової точки зору утилітарні токени можуть не визнаватися цінними

паперами, якщо їх використання обмежується функціональністю платформи і вони не мають інвестиційних характеристик. Особливості регулювання таких токенів залежать від конкретної юрисдикції та технології, на базі якої вони створені. У багатьох країнах для таких токенів застосовується м'яке регулювання, яке дозволяє їх розвиток у межах блокчейн-екосистем, однак правовий статус може варіюватися залежно від способу емісії та використання токена [3].

Інвестиційні токени схожі на акції, дають право на прибуток і регулюються SEC (США) та ESMA (ЄС) [7]. Вони підпадають під фінансове регулювання, що зобов'язує емітентів розкривати інформацію, проходити ліцензування та забезпечувати прозорість операцій [8]. Оскільки такі токени поєднують риси криптовалют і цінних паперів, їхнє регулювання потребує чітких правових рамок для захисту інвесторів і ринку. Інвестиційні токени є складним об'єктом для регулювання, адже вони поєднують в собі риси криптовалют і традиційних цінних паперів, що вимагає створення чітких правових рамок для забезпечення захисту інвесторів і прозорості ринку.

Стейблкоїни – це криптовалюти, що мінімізують волатильність шляхом прив'язки до фіатних валют, активів або алгоритмічних моделей. Прикладами є USDT та інші, що використовуються як платіжні засоби й засоби збереження вартості. Їх часто класифікують як електронні гроші або платіжні інструменти, що підлягають фінансовому регулюванню. У багатьох країнах вони вимагають ліцензування, прозорості операцій та резервного забезпечення. Регулятори приділяють їм увагу через ризики недостатнього контролю та відсутності забезпечення [9].

Цифрові валюти центральних банків (Central Bank Digital Currencies, CBDC) – це цифрова форма національної валюти, що випускається і контролюється центральними банками. Цифрові валюти центральних банків також сприяють фінансовій інклюзії, оскільки надають можливість використовувати національну валюту у цифровому форматі навіть у регіонах з обмеженим доступом до банківської інфраструктури. CBDC мають чіткий

правовий статус як офіційний платіжний засіб, однак їхнє впровадження вимагає створення нових регуляторних та технологічних механізмів для забезпечення безпеки і стабільності фінансової системи.

У США криптовалюти регулюють SEC (цінні папери, тест Гоуї) та CFTC (товарні активи, біржова діяльність). Регулювання фрагментоване: штати, як Нью-Йорк, мають власні ліцензійні вимоги (BitLicense). В ЄС основний акт – MiCA, що встановлює вимоги до емітентів та бірж [9, 10].

У Європейському Союзі правове регулювання криптовалют визначається головним чином Регламентом MiCA (Markets in Crypto-Assets), який встановлює єдині правила для обігу криптоактивів у країнах-членах. MiCA запроваджує класифікацію криптовалют, розділяючи їх на такі категорії: платіжні токени (payment tokens), стейблкоїни, утилітарні токени (utility tokens) та інші види цифрових активів. Регламент охоплює ключові аспекти, такі як вимоги до емітентів токенів, обов'язкове розкриття інформації, забезпечення резервів для стейблкоїнів та ліцензування криптовалютних бірж і гаманців [11].

Особливу увагу приділяють захисту споживачів, фінансовій стабільності та запобіганню відмиванню коштів. ЄС також враховує різні моделі оподаткування криптовалют, залежно від країни-члена. Наприклад, у Німеччині криптовалюти прирівнюються до приватних активів, а прибутки від їхнього продажу підлягають оподаткуванню [12].

Фінансовий моніторинг у межах ЄС базується на Директиві про боротьбу з відмиванням грошей (AMLD), яка включає обов'язкову ідентифікацію клієнтів, звітність про підозрілі транзакції та контроль за криптовалютними операціями. Регламент MiCA є кроком до гармонізації підходів до регулювання криптовалют, спрямованим на створення прозорого та безпечного ринку криптоактивів у межах ЄС [11].

У міжнародній практиці спостерігається тенденція до впровадження комплексного регулювання криптовалют, що балансує між стимулюванням технологічного розвитку та забезпеченням фінансової безпеки. В Україні

процес адаптації правових норм триває, із фокусом на гармонізацію з міжнародними стандартами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеєнко В., Чубарь О. Криптовалюти: економічна сутність, історія розвитку та роль на світовому фінансовому ринку. *Наукові перспективи (Naukovì perspektivi)*. 2024. № 1(43). URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-1\(43\)-340-358](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-1(43)-340-358).
2. Самсін Р. І. Класифікація віртуальних активів. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління*. 2024. № 2. С. 90–98. URL: <https://doi.org/10.32782/cuj-2024-2-12>.
3. Нечай О. Поняття, види та перспективи використання криптовалюти в Україні. *Modeling the development of the economic systems*. 2024. № 1. С. 79–87. URL: <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-11-11>.
4. В. М. Л. Криптовалюти як об'єкт цивільних прав: порівняльноправовий аналіз. - : Дисертація. Ужгород, 2022. 287 с.
5. Ерастов В., Гудзь Г. Ринок криптоактивів в Україні: тенденції сучасності. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-1>.
7. Цукан С. Міжнародне регулювання обороту віртуальних активів: основні положення та принципи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Т. 2, № 81. С. 228–233. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.2.35>.
8. Durigan Junior C. A., Spinola M. D., Gonçalves R. F., Laurindo F. J. B. Central Bank Digital Currencies: The advent of its IT governance in the financial markets. –*International conference on information systems and technology management*. 2022. No. 19. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2407.07898>.
9. Moffett T. A., University of Richmond School of Law. CFTC & SEC: The Wild W C & SEC: The Wild West of Cr est of Cryptocurrency Regulation ency Regulation. *University of Richmond Law Review*. 2023. No. 57.

10. The New York State Department of Financial Services. Virtual Currency Business Licensing. *Department of Financial Services*. URL: https://www.dfs.ny.gov/virtual_currency_businesses.

11. Ferreira A., Sandner P. Eu search for regulatory answers to crypto assets and their place in the financial markets' infrastructure. *Computer law & security review*. 2021. T. 43. C. 105632. URL: <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2021.105632>.

12. Einzelfragen zur ertragsteuerrechtlichen Behandlung von virtuellen Währungen und von sonstigen Token : Schreiben of 10.05.2022 no. 2022/0493899. URL: https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Pressemitteilungen/Finanzpolitik/2022/05/2022-05-09-einzelfragen-zur-ertragsteuerrechtlichen-behandlung-von-virtuellen-waehrungen-und-von-sonstigen-token-bmf-schreiben.pdf?__blob=publicationFile&v=1.

REFERENCES

1. Aliksieienko V., Chubar O. Kryptovaliuty: ekonomichna sutnist, istoriia rozvytku ta rol na svitovomu finansovomu rynku. *Naukovi perspektyvy (Naukovi perspektivi)*. 2024. № 1(43). URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-1\(43\)-340-358](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-1(43)-340-358).

2. Samsin R. I. Klasyfikatsiia virtualnykh aktyviv. *Tsentrlnoukraïnskyï visnyk prava ta publicnoho upravlinnia*. 2024. № 2. S. 90–98. URL: <https://doi.org/10.32782/cuj-2024-2-12>.

3. Nechai O. Poniattia, vydy ta perspektyvy vykorystannia kryptovaliuty v ukraini. *Modeling the development of the economic systems*. 2024. № 1. S. 79–87. URL: <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-11-11>.

4. V. M L. Kryptovaliuty yak obiekt tsyvilnykh prav: porivnialnopravovyi analiz. - : Dysertatsiia. Uzhhorod, 2022. 287 s.

5. Erastov V., Hudz H. Rynok kryptoaktyviv v Ukraini: tendentsii suchasnosti. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2023. № 50. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-1>.

7. Tsukan S. Mizhnarodne rehuliuвання oborotu virtualnykh aktyviv: osnovni polozhennia ta pryntsypy. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. Serii: Pravo. 2024. T. 2, № 81. S. 228–233. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.2.35>.

8. Durigan Junior C. A., Spinola M. D., Gonçalves R. F., Laurindo F. J. B. Central Bank Digital Currencies: The advent of its IT governance in the financial markets. –International conference on information systems and technology management. 2022. No. 19. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2407.07898>.

9. Moffett T. A., University of Richmond School of Law. CFTC & SEC: The Wild W C & SEC: The Wild West of Cr est of Cryptocurrency Regulation ency Regulation. *University of Richmond Law Review*. 2023. No. 57.

10. The New York State Department of Financial Services. Virtual Currency Business Licensing. Department of Financial Services. URL: https://www.dfs.ny.gov/virtual_currency_businesses.

11. Ferreira A., Sandner P. Eu search for regulatory answers to crypto assets and their place in the financial markets' infrastructure. *Computer law & security review*. 2021. T. 43. S. 105632. URL: <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2021.105632>.

12. Einzelfragen zur ertragsteuerrechtlichen Behandlung von virtuellen Währungen und von sonstigen Token : Schreiben of 10.05.2022 no. 2022/0493899. URL: https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Pressemitteilungen/Finanzpolitik/2022/05/2022-05-09-einzelfragen-zur-ertragsteuerrechtlichen-behandlung-von-virtuellen-waehrungen-und-von-sonstigen-token-bmf-schreiben.pdf?__blob=publicationFile&v=1.

Терещенко Сергій Володимирович

кандидат юридичних наук, докторант ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. МАМУТОВА національної академії наук України»

ORCID: 0000-0003-1605-7717

ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВНИХ ПАРТНЕРІВ ІЗ ПРИВАТНИМИ НА ОСНОВІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ДОГОВОРУ ТА БАЛАНСУ ІНТЕРЕСІВ

Наукова робота присвячена дослідженню проблем інвестиційного договору як основи для взаємодії державних партнерів із приватними в аспекті досягнення балансу їх інтересів. Автор проаналізував публікації науковців та фахівців, прокоментував чинне законодавство України та здійснив аналіз практики законотворення на основі проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізму залучення приватних інвестицій з використанням механізму державно-приватного партнерства для пришвидшення відновлення зруйнованих війною об'єктів та будівництва нових об'єктів, пов'язаних з післявоєнною перебудовою економіки України». Зроблено відповідні висновки щодо збільшення потенціалу інвестиційного договору в частині досягнення балансу інтересів державних партнерів із приватними.

Ключові слова: інвестиційний договір, баланс інтересів, державно-приватне партнерство, публічно-приватне партнерство.

Serhii Tereshchenko

Candidate of Law Sciences (Ph.D.), Doctoral student Institute of Economic and Legal Research named after V. K. Mamutova of the National Academy of Sciences of Ukraine

ORCID: 0000-0003-1605-7717

INTERACTION OF PUBLIC PARTNERS WITH PRIVATE PARTNERS ON THE BASIS OF THE INVESTMENT AGREEMENT AND THE BALANCE OF INTERESTS

The scientific work is devoted to the study of the problems of the investment agreement as a basis for the interaction of public partners with private ones in the aspect of achieving a balance of their interests.

The author analyzed the publications of scientists and specialists, commented on the current legislation of Ukraine and analyzed the practice of lawmaking based on the draft Law of Ukraine "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding Improving the Mechanism for Attracting Private Investments Using the Mechanism of Public-Private Partnership to Accelerate the Restoration of War-Destroyed Facilities and the Construction of New Facilities Related to the Post-War Restructuring of the Economy of Ukraine." Relevant conclusions were drawn regarding increasing the potential of the investment agreement in terms of achieving a balance of interests between public and private partners.

Keywords: investment agreement, balance of interests, public-private partnership, public-private partnership.

Для реалізації інвестиційної форми державно-приватного партнерства (далі – ДПП) застосовуються інвестиційні договори, в яких містяться елементи різних договорів. Будучи змішаними договорами, вони для механізму ДПП здатні виконувати багатовекторне навантаження – мінімізувати ризики у взаємовідносинах між учасниками інвестиційного проєкту, визначати взаємні права й обов’язки, які б дозволяли збалансувати інтереси взаємодії державних партнерів із приватними та інш. Умовно кажучи, невизначеність процесу збалансування інтересів взаємодії державних партнерів із приватними, зумовлює проблематичність використання такого механізму для структурування інвестиційних проєктів та залучення інвестицій.

Відомо, що вимоги до умов інвестиційних договорів недостатньо відрегульовані у чинному законодавстві. Скасування Господарського кодексу України несе загрозу зруйнування досягнутого рівня правопорядку в економіці внаслідок порушення вимоги ієрархічності взаємодії державних партнерів із приватними на основі інвестиційного договору. В умовах повоєнної відбудови економіки України актуалізується питання правової кваліфікації відносин балансування газотранспортної системи нашої країни.

Один з прогнозів – це бачення її експлуатації в економіко-правовому режимі державно-, публічно-приватного партнерства.

Режим публічно-приватного партнерства містить у своєму складі умови низки договорів, в тому числі, інвестиційних. Успішність договірної конструкції має однією з головних ідей – досягнення балансу інтересів партнерів. Натомість уявлення про баланс інтересів повинно відповідати вимогам фактичної та юридичної здійсненності, що є наявною правовою проблемою.

Розкриттю подібної проблеми присвячено дослідження Беляневич О. А. «Питання правової кваліфікації відносин балансування газотранспортної системи». Нею висвітлювалися актуальні аспекти з управління відносинами, що виникають у зв'язку з виконанням оператором газотранспортної системи України функції балансування при здійсненні діяльності з транспортування природного газу газотранспортною системою [1].

Аналіз вченою діяльності з транспортування природного газу спирається на уявлення щодо системи відносин на ринку природного газу як на сукупність договорів різного типу, які укладаються учасниками ринку природного газу. Їх права та обов'язки як сторін відповідних договорів визначаються низкою нормативно-правових актів не лише України, але й Європейської комісії у частині контролю за виконанням договорів ЕС. Зокрема, безпосередньо Цивільним кодексом України, Законами України «Про транспорт», «Про трубопровідний транспорт», «Про ринок природного газу», а також Кодексом газотранспортних систем (КГТС) та Типовим договором транспортування природного газу, затвердженим рішенням НКРЕКП.

Згідно вищезазначеного законодавства формування вимог щодо процедури балансування як елемента предмета договору відбувається у процесі спільного регулювання (співрегулювання) двох учасників ринку природного газу. А саме - НКРЕКП як органу регулювання енергетики та комунальних послуг та суб'єкта господарювання — оператора

газотранспортної системи. Акт спільного регулювання господарської діяльності на ринку природного газу має назву - Кодекс газотранспортних систем. Представляє інтерес для дослідження балансу інтересу у взаємодії державних партнерів із приватними на основі інвестиційного договору спосіб формування вимог щодо процедури балансування як елемента предмета договору, а також різновиди балансування.

Відповідно до розділу XII КГТС балансування системи визначається через поняття діяльності, яка здійснюється оператором газотранспортної системи в рамках надання послуг транспортування, що полягає у врівноваженні попиту і пропозиції природного газу у газотранспортній системі, що охоплює фізичне балансування та комерційне балансування [1, с.84].

Обґрунтованим висновком вченої стало доведення нею явного порушення вимоги ієрархічності підзаконних актів, які вплинули на правову конструкцію договору купівлі-продажу та договору надання послуг. Це є причиною незабезпечення балансування газотранспортної системи та врегулювання дисбалансів замовників послуг транспортування газу. Першопричиною розбалансованості законодавчих вимог та договірних умов є проблеми законотворення. За проблематикою договірного механізму державно-приватного партнерства вже було досліджено уявлення про баланс ризиків і переваг обох сторін партнерства.

Також фахівцями було узагальнено рекомендації щодо забезпечення збалансованого співвідношення договірного механізму реалізації ДПП із: а) механізмом державного управління при проведенні галузевої політики економічного розвитку та б) механізмом прийняття органами місцевого самоврядування стратегічних рішень щодо її проведення у межах адміністративно-територіальної одиниці [2, с. 219-220].

Водночас у колі актуальних та гострих сучасних проблем реалізації можливості збалансування інтересів партнерів виявлено загрозу розмиванню

їх зобов'язань як угодоспроможної сторони з причини розбалансованості законодавчих вимог та договірних умов ДПП на розсуд сторін.

Для забезпечення системно-логічного зв'язку відповідних норм слід проаналізувати проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізму залучення приватних інвестицій з використанням механізму державно-приватного партнерства для пришвидшення відновлення зруйнованих війною об'єктів та будівництва нових об'єктів, пов'язаних з післявоєнною перебудовою економіки України» за №7508 від 01.07.2022 [3].

Опрацювання тексту зазначеного законопроекту (у редакції станом на 12.12.2024) здійснили А. Швадчак та В. Даценко. Вони виявили ризики, пов'язані із загальними функціями здійснення ДПП/концесії; проведенням конкурсу на визначення приватного партнера/концесіонера із наступним укладенням договору за його результатами; фінансовими та майновими проблемами; підготовкою та відбором проектів з відновлення інфраструктури та економіки, будівництва житла з допороговим значенням; недоліками оприлюднення інформації про конкурси на визначення приватного партнера/концесіонера [4].

Також як недолік, що заважає збалансуванню інтересів партнерів - визнано невичерпний перелік критеріїв кваліфікаційного відбору претендентів у партнери. Шкідливим наслідком такого переліку вважають відсутність співвідношення питомої ваги критеріїв оцінки конкурсних пропозицій. Недоліки законотворення створюють проблему оцінки умов для довіри потенційного інвестора правовому режиму, у якому б відбувалося досягнення балансу інтересів учасників ДПП.

Водночас значний реформаторський потенціал проекту вищевказаного Закону проявляється у перетворенні базового Закону про ДПП з рамкового на спеціальний. Це означає, що надалі зазначена законодавча база має стати фундаментом для залучення інвестицій, в т.ч. іноземних, за

моделлю інституційного ДПП за участі кількох дружніх держав. Тоді доречно вести мову ще й про публічно-приватне партнерство.

А.О. Мазалова, надаючи визначення поняттю публічно-приватного партнерства як співробітництву (взаємодії) публічного і приватного партнерів, що має на меті реалізацію масштабного суспільно-економічного проєкту, зокрема, у сфері господарювання за рахунок установа й виконання власних, відповідно організаційно-господарських та господарсько-виробничих договірних зобов'язань, робить важливий акцент. Вона завершує визначення цього співробітництва оціночним судженням наступного змісту, що виникає у випадку збігу гостро виражених інтересів публічного і приватного секторів. [4, с .162].

Цей акцент, запропонований авторкою ставить перед наукою нові завдання – забезпечити трансформацію державної політики щодо державно-приватного партнерства у бік наповнення суспільним змістом та збалансуванням інтересів сторін у такому партнерстві.

Висновки. З огляду на вищезазначене, саме публічно-правові гарантії реалізації ініціативи приватних інвесторів мають рухати баланс у бік інтересів приватного інвестора. Тут має бути враховано, що кооперація приватного інвестора з публічними утвореннями завжди супроводжується підвищеною увагою правоохоронців, мінливістю бюджетного фінансування, нестабільністю владної вертикалі та загалом перманентним розбалансуванням господарського правопорядку при кожній зміні влади. Зараз це проявилось у скасуванні Господарського кодексу України.

Збалансування у бік інтересів приватного інвестора може бути реалізовано за різними підходами. Найбільш популярний спосіб - страхування ризиків інвесторів за рахунок держави. Ще - формування презумпцій добросовісності поведінки, незастосування санкцій та інших елементів, що підтримують цей баланс на користь іноземного інвестора.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беляневич О. А. Питання правової кваліфікації відносин балансування газотранспортної системи. *Економіка та право*. 2021. № 1. С. 80–88.

2. Лазніков В.М. Перспективи запровадження державно-приватного партнерства у сфері житлово-комунального господарства. *Юридична наука, практика і освіта*. 2011. № 4. С. 203-220.

3. Проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізму залучення приватних інвестицій з використанням механізму державно-приватного партнерства для пришвидшення відновлення зруйнованих війною об'єктів та будівництва нових об'єктів, пов'язаних з післявоєнною перебудовою економіки України» №7508 від 01.07.202. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2648-IX#Text>

4. Швадчак А., Даценко В. Реформа ДПП для повоєнної відбудови: перспектива чи ризик? Transparency International Ukraine. Юридичний аналіз. 1 вересня 2023 р. URL: <https://ti-ukraine.org/news/reforma-dpp-dlya-povoyennoyi-vidbudovy-perspektyva-chy-ryzyk/>.

5. Мазалова А.О. Публічно-приватне партнерство в сучасних економічних умовах (господарсько-правовий аспект). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2021. 185 с.

REFERENCES

1. Belianevych O. A. Pytannia pravovoi kvalifikatsii vidnosyn balansuvannia hazotransportnoi systemy. *Ekonomika ta pravo*. 2021. № 1. S. 80–88.

2. Laznikov V.M. Perspektyvy zaprovadzhennia derzhavno-pryvatnoho partnerstva u sferi zhytlovo-komunalnoho hospodarstva. *Yurydychna nauka,*

praktyka i osvita. 2011. № 4. S. 203-220.

3. Proekt Zakonu «Pro vnesennia zmin do deiakyykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vdoskonalennia mekhanizmu zaluchennia pryvatnykh investytsii z vykorystanniam mekhanizmu derzhavno-pryvatnoho partnerstva dlia pryshvydshennia vidnovlennia zruinovanykh viinoiu obiektiv ta budivnytstva novykh obiektiv, poviazanykh z pisliavoiennoiu perebudovoio ekonomiky Ukrainy» №7508 vid 01.07.202. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2648-IX#Text>

4. Shvadchak A., Datsenko V. Reforma DPP dlia povoiennoi vidbudovy: perspektyva chy ryzyk? Transparency International Ukraine. Yurydychnyi analiz. 1 veresnia 2023 r. URL: <https://ti-ukraine.org/news/reforma-dpp-dlya-povoyennoyi-vidbudovy-perspektyva-chy-ryzyk/>.

5. Mazalova A.O. Publichno-pryvatne partnerstvo v suchasnykh ekonomichnykh umovakh (hospodarsko-pravovyi aspekt). – Kvalifikatsiina naukova pratsia na pravakh rukopysu. Dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia doktora filosofii za spetsialnistiu 081 «Pravo». – Natsionalnyi yurydychnyi universytet imeni Yaroslava Mudroho, Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, Kharkiv, 2021. 185 s.